

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Magisterské kombinované štúdium

2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Bc. Eva Veber

Hra a tvorivosť, ako súčasť výchovy intaktných žiakov
a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami
v školskom klube detí

Praha 2012

Vedúci magisterskej práce: Doc. PhDr. Kornel Čajka, CSc.

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Master Combinet Studies

2010 – 2012

DIPLOMA THESIS

Bc. Eva Veber

Game and creativity as a part of intact pupils education and
pupils with special educational needs
in after school club

Prague 2012

The Master Thesis Work Supervisor: Doc. PhDr.Kornel Čajka, CSc.

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená magisterská práca na tému: „Hra a tvorivosť, ako súčasť výchovy intaktných žiakov a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami“ je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Všetky pramene, použitú literatúru a ďalšie zdroje z ktorých som pri spracovaní práce čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe 15. 03. 2012

Bc. Eva Veber

Pod'akovanie

Moje srdečné pod'akovanie patrí Doc. PhDr. Kornelovi Čajkovi, CSc. za odborné vedenie, cenné rady, názory, pripomienky a za pomoc pri vypracovaní tejto magisterskej práce.

Anotácia

Diplomová práca „Hra a tvorivosť, ako súčasť výchovy intaktných žiakov a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v školskom klube detí“ sa zaoberá problematikou aktívneho využívania voľného času žiakov v školskom klube detí, ktorý navštevujú nielen intaktní žiaci, ale aj žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Upriamujeme sa na tvorivostné a hrové aktivity, poukazujeme na ich široké, zaujímavé a netradičné možnosti využívania pod vedením skúseného pedagóga-vychovávateľa. Práca je určite inšpiratívnym „vodítkom“ pre pedagógov a vychovávateľov, ktorí sa venujú nielen intaktným žiakom, ale aj deťom s poruchou aktivity a pozornosti /ADHD- Attention Deficit Hyperactivity Disorder/. Naznačuje cestu, ako týmto deťom pomôcť a odpovedá na veľa otázok spojených s prístupom k integrovaným žiakom. Práca je obohatená o zaujímavé námety a nápady pre pedagógov, aby prostredníctvom nich viedli svojich žiakov, nabádali ich k dosiahnutiu svojich najlepších osobných výkonov a ponúkli im tak nezvyčajné a neopakovateľné zážitky v čase ich detstva.

V praktickej časti sme sa zamerali na podrobné preskúmanie názorov a pocitov žiakov /intaktných aj integrovaných/, ktorí sa zúčastňujú tvorivostno-hrového procesu v čase mimo vyučovania. Na získanie údajov sme použili dotazníkovú metódu. Získali sme veľa podnetov, overili predpokladané. V prílohe sme prostredníctvom obrázkov zviditeľnili zaujímavé tvorivostné techniky použité pri práci so žiakmi a rôzne formy hrových aktivít.

V záverečnej časti sme detailne opísali spracované výsledky, ktoré nám potvrdili, alebo vyvrátili nami stanovené hypotézy a ponúkli odpovede odporúčané pre prax.

Kľúčové pojmy:

Tvorivosť, hra, výchova, školský klub, zásady, formy, metódy, pedagóg-vychovávateľ, intaktní žiaci, žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ADHD /porucha aktivity a pozornosti/, prieskum.

Annotation

Annotation: The diploma thesis titled “Game and creativity as a part of intact pupils education and pupils with special educational needs in after school club” deals with topic of active free time spending in after school club attended by not only intact pupils, but also pupils with special educational needs. We focus on games and creative activities; point out their wide interesting and non-traditional usage options guided by experienced teacher. Thesis is certainly a inspirational “line” for teachers and mentors taking care of both intact pupils and pupils with ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder). It illustrates a way how to help these children and responds many questions related to approach to integrated students. Thesis is enriched with many interesting topics and ideas for teachers, to guide their students and to encourage them to reach their best personal performance and therefore offer them the non-traditional and un-repeatable experiences in their childhood time. In practical part we concentrated on detailed research of pupils’ opinions and feelings (both intact and integrated) that attend creative-playing process during the out of class activities. We used questionnaire method to obtain the data. We obtained many motives and proofed the anticipated. In appendix we depicted interesting creative techniques used by work with pupils and various forms of playing activities.

In the final part we described in detail elaborated results that confirmed or disconfirmed stated hypotheses and offered the answers recommended for practical use.

Key words

Keywords: Creativity, Game, Play, Education, After school club, Rules, Forms, Methods, Teacher, Mentor, Intact Pupils, Pupils with special educational needs, ADHD, Survey

OBSAH

Úvod	9
-------------	----------

TEORETICKÁ ČASŤ

1. Deti, ktoré sú medzi deťmi	11
1.1. Integrácia - inklúzia zdravotne znevýhodnených žiakov	16
1.2. Ja som OK - Ty si OK?	17
2. Postavenie školského klubu detí vo výchovnom procese	19
3. Povedali o hre...	21
3.1. Úloha, postavenie a teória hry	22
3.2. Rozdelenie hier	28
3.3. Klasifikácia hier	29
3.3.1. Charakteristické znaky hier	37
3.3.2. Zásady pri realizácii hier	38
4. Hra v školskom klube detí	39
4.1. Úloha hry v živote dieťaťa v školskom klube detí	41
4.2. Pedagogické usmerňovanie hry	43
5. Netradičný zásobník hier	47
5.1. Brainstorming - burza netradičných nápadov	52
6. Tvorivosť ako pedagogicko-psychologický fenomén	55
6.1. Tvorivý proces	58
6.1.2. Tvorivé vnímanie a myslenie	59
6.1.3. Rozvíjanie tvorivosti vo výchovno-vzdelávacom procese	63
7. Tvorivé dieťa	65
8. Zásady tvorivej atmosféry v triede	67
8.1. Význam tvorivej klímy	68
9. Tvorivý pedagóg	70

EMPIRICKÁ ČASŤ

10. Cieľ prieskumu	73
10.1. Úlohy prieskumu	73
10.2. Hypotézy prieskumu	74
10.3. Metódy prieskumu	75
10.4. Charakteristika prieskumnej vzorky a lokalita prieskumu	75
10.5. Interpretácia výsledkov prieskumu	99
11. Odporúčania pre prax	101
Záver	103
Zoznam použitej literatúry	106
Zoznam príloh	111

ÚVOD

K najprirodzenejším vlastnostiam dieťaťa patrí tvorivosť, spontánnosť, zvedavosť a záujem o všetko nové v živote. Hry v živote dieťaťa im umožnia, aby získali životnú skúsenosť a osvojili si zručnosti pre tvorivú aktivitu tak, že ju už nestratia vo svojom ďalšom vývine. Spolupráca s vrstovníkmi a ocenenie ich tvorivých nápadov vytvára predpoklady, že si v budúcnosti nevytvoria bariéry tvorivosti a nepodľahnú konformným tlakom okolia. Podpora hry a tvorivosti detí v rannom a mladšom školskom veku im dodá odvalu, aby boli tvoriví aj v dospelosti. Deti sa naučia produktívne využívať čas a tým sa zníži pravdepodobnosť podľahnúť negatívnym vplyvom.

Dieťa je obdarené nevšednou a citlivou vnímavosťou. Nie je zaťažené konvenciami, a preto si vytvára inú hierarchiu hodnôt ako dospelý. S okolitým svetom sa zoznamuje prostredníctvom hry a tvorivosti. V nej prežíva svoje skúsenosti, reflektuje svoj vzťah k svetu, uvedomuje si svoje okolie, spoznáva ho. Teda prostredníctvom hry a tvorivosti spoznáva tajomstvá života.

Veľkú pozornosť venoval hre a tvorivosti aj **Ján Ámos Komenský** vo svojich dielach /Informatorium školy materskej, Škola hrou, Vševýchova/. Hru a tvorivosť začlenil do svojej pedagogickej sústavy a pokladal ju za rovnako dôležitú pre zdravý vývin, ako výživu a spánok. **Hru a tvorivosť považoval za prirodzený prostriedok na výchovu vôle, charakteru, rozvoj rozumových schopností dieťaťa, rozvoj reči, myslenia, zručnosti a fantázie.**

Je priam neuveriteľné, koľko energie sa skrýva v deťoch. Dospelí sú už zväčša dávno unavení, ale deti o oddychu nechcú ani počuť.

V školskom prostredí je pre realizáciu všetkých uvedených aktivít najvhodnejším prostredím školský klub detí. Je prirodzené, že doň majú možnosť vstúpiť intaktní žiaci i žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Dlhoročné skúsenosti nám priniesli poznatky, že čoraz viac žiakov s ADHD /poruchou pozornosti a správania/ navštevuje aktivity v čase mimo vyučovania.

V práci ponúkame veľa rôznych nápadov, postrehov, pripomienok a námetov pre pedagógov, ako s takýmito žiakmi pracovať, pomáhať im, ako k nim pristupovať a docieľiť ich najlepší osobný výkon.

Prostredníctvom prieskumu formou dotazníka sme sa dozvedeli veľa faktov a informácií, ktoré môžu pozitívnym spôsobom ovplyvniť prácu pedagóga a priniesť tak do jeho činnosti ďalší rozmer, ktorý by bol prínosom pre všetkých jeho žiakov a ponúkli sme odporúčania pre školskú prax.

Veľkým darom pre dieťa je, ak ho v čase jeho osobného voľna v školskom klube detí na ceste za tvorivosťou a hrou sprevádza dobrý spoločník - profesionál, pedagóg, vychovávateľ.

Hra a tvorivosť sú dobrými spoločníkmi vo svete ich detstva!

TEORETICKÁ ČASŤ

1. Deti, ktoré sú medzi deťmi

*„Keď sa nám narodí dieťa, neuvedomujeme si,
že s pravdepodobnosťou jednej ku desiatim
bude trpieť s určitou špecifickou poruchou
správania, alebo učenia.*

*Môže ísť o ťažkosti s pravopisom, s čítaním, s písaním, s pamäťou,
s matematikou, so sústredením, či s nedostatkom organizačných,
alebo jazykových schopností. Podobné poruchy bývajú navyše
sprevádzané nepríjemnými typmi správania.“*

Navzdory dôrazu kladenému v súčasnosti na vzdelanie, mnohí školáci zápasia v priebehu rokov školskej dochádzky s ťažkosťami, ktoré im spôsobujú mnoho bolesti, bez toho, že by ktokoľvek rozpoznal existenciu a charakter týchto ťažkostí. Niektoré deti musia pracovať dvakrát usilovnejšie, aby dosiahli rovnaký úspech, ako ich šťastnejší vrstovníci.

V posledných rokoch sa z detskej populácie vynorila skupina mladších, ale aj starších detí, ktorá sa postupne dostala do centra pozornosti mnohých odborníkov. Ide o skupinu tí, pre ktoré sa odborne rezervoval termín hyperaktívne deti, v bežnej populácii sú to živé, neposedné deti. Napriek tomu, že vo veľkej väčšine sú to zdravé a normálne deti, ich výnimočnosť je z hľadiska súčasného pohľadu našej civilizácie v ich atypickom správaní. Sú nadmerne živé, pohyblivé a ich zle kontrolovaná nadmerná motorická aj psychická aktivita nie je v dobrom súlade s požiadavkami najbližšieho okolia, ba často sú s ním v konflikte. Syndróm ADHD, ako píše Fischer /2008, s. 134/, má súvislosť s ľahkou mozgovou disfunkciou a nedostatky vo funkciách centrálnej nervovej sústavy sú príčinami zmien v distribúcii energie. Vyskytuje sa niekoľkokrát častejšie u chlapcov, ako u dievčat. U jedincov s ADHD sú prakticky ovplyvnené všetky kognitívne funkcie. Špecifickým rysom je, že

porucha správania primárne nevzniká na základe nevhodnej výchovy, alebo sociálneho pôsobenia ďalej sa prejavuje v oblasti emocionálneho, motoricko - perцепčného vývinu a v nedostatočnom rozvoji poznávacích funkcií. Výkonnosť žiaka je nevyrovnaná. Nádväzne sa často vyskytujú aj poruchy v sociálnych vzťahoch. Odhaduje sa, že u 20- 40 % prípadov je špecifická porucha správania spojená aj so špecifickými poruchami učenia. Viac, než 40% jedincov trpí ďalej niektorou z porúch školských zručností a poruchou motorických funkcií. Treba však konštatovať, že porucha aktivity a pozornosti nemá súvislosti s úrovňou mentálnych schopností. Takéto skúsenosti máme aj my v našej pedagogickej praxi v Školskom klube detí pri Základnej škole s materskou školou Michala Rešetku v Hornej Súči.

Základné príznaky ADHD:

– Deficit pozornosti

Zameranie na jeden problém má krátke intervaly, chýba reflexia času, jedinci majú problémy s opakovanými, alebo nudnými /nutnými/ úkonmi. S poruchou hyperaktivity súvisia poruchy motoriky /drobná a hrubá motorika/.

– Impulzivita

Jedinci sú charakterizovaní rýchlymi, neadekvátnymi reakciami, zlým porozumením vlastným pocitom /častá je neschopnosť svoje pocity popísať, často mávajú tendenciu k nižšiemu sebahodnoteniu, môžu byť vzťahovační.

– Hyperaktivita

Je charakteristická neúčelnými, nadbytočnými pohybmi /častejšie manipulujú s rôznymi vecami a pohybujú sa bez ohľadu na okolie a situáciu a ďalej je to zvýšený rečový prejav / a to ako z hľadiska hlasitosti, tak množstva/. Svoje činnosti často sprevádzajú rôznymi zvukmi a komentujú ich. Píše Fischer /2008/.

– **Dieťa sa prejavuje ako nesústredené, hyperaktívne, impulzívne.**

Vo všeobecnosti sa predpokladá, že rodičia majú záujem o vývoj svojich detí a vedú ich tak, aby sa v dospelosti dokázali vyrovnáť s úlohami a nástrahami, aké pred ne život postaví.

Väčšina z nás by usúdila, že dieťa nemá žiadne postihnutie a teda nepotrebuje žiadnu špecifickú pomoc. Tieto deti trpia takzvaným „skrytým postihutím“ píše Gordon Serfontein, detský neurológ, ktorý počas svojej praxe pracoval s tisíckami detí s poruchou ADHD.

V porovnaní s bežnou populáciou majú tieto deti špecifické vyučovacie potreby a vyžadujú si osobitnú starostlivosť zo strany všetkých, ktorí sa podieľajú na ich výchove a vzdelávaní.

Príčiny ADHD nie sú v súčasnej dobe známe. Lekári získavajú nové vedomosti o fungovaní mozgu. Obvykle sa pripisuje príčina dedičnosti, alebo iným biologickým faktorom. Môžeme sa však zamerať na príčiny genetické- v niektorých rodinách sa vyskytujú opakovane, biologické- fyziologické- lekári ADHD popisujú ako neurologickú poruchu postihujúcu tú oblasť mozgu, ktorá riadi spracovanie impulzov a podieľa sa na triedení zmyslových vnemov a na schopnosti koncentrácie. Je spojená s nerovnováhou, alebo nedostatočným množstvom dopaminu, chemickej látky, ktorá prenáša nervové signály. Diagnóza môže byť spojená s komplikáciami, alebo poraneniami v tehotenstve, alebo pri pôrode, otravou olovom, stravou, ktorá vyvoláva alergie, užívaním alkoholu a drog počas tehotenstva.

Odporúčania pre pedagogickú prax:

Fischer /2008/ sa k otázke práce s deťmi s ADHD vyjadruje tak, že treba voliť stratégie, ktoré môžu pomáhať eliminovať nedostatky v pozornosti a impulzivitu. Dôležité je nekonfliktné prostredie, podnety pre zapamätávanie si, sieťovanie poznatkov, motivácia, skôr kratšie úlohy. Dôležité je zadávanie jednotlivých úloh a dôkladné sledovanie ich splnenia. To motivuje jedincov s ADHD k ďalšej snahe, upevňuje ich sebavedomie, vedie k sebadis-

ciplíne, uznaniu potrebných vzorov a autorít. K zníženiu nežiadúcich prejavov prospieva i pravidelný režim dňa. Umožňuje zlepšenie sústredenosti.

Pre školskú prax je ďalej vhodné:

- **striedanie činnosti**, po námahe centrálnej nervovej sústavy je nevyhnutné odreagovanie hyperaktivity organizmu. V opačnom prípade si dotyčný nájde inú cestu k odreagovaniu /mikanie končatinami, telom, rušenie ostatných v triede.../,
- **spolupráca s odborníkom**, špeciálny pedagóg, či psychológ môže lepšie rozoznať skryté problémy, odporúčať najvhodnejšie postupy,
- **informovanosť učiteľov a vychovávateľov** je výborný postup prevencie sekundárnych porúch,
- **učiteľova pružnosť**, zainteresovanosť, ochota,
- **úzka spolupráca medzi rodičmi a školou**,
- **vytváranie prehľadného a štrukturovaného prostredia**,
- **zadané úlohy treba rozložiť na menšie časti, úlohy názorne predviesť, podať zrozumiteľné inštrukcie**,
- **vhodne usporiadaný pracovný priestor, s množstvom oddychu a relaxácie**,
- **špeciálnym prístupom sú špecializované triedy** s menším počtom žiakov, ktoré takýto jedinci navštevujú, do cca 10 rokov veku,
- **opakujte pokyny**,
- **často chváľte a zamerajte sa na odmeňovanie dieťaťa**,
- **predved'te a vysvetlite pravidlá**,
- **poskytnite únikovú cestu, napr. kľudné miesto, udržať primeranú hladinu stimulácie**,
- **podporujte u dieťaťa zodpovednosť a kamarátstvo**,
- **učte deti ovládať svoj hnev**,
- **využite skupinovú podporu**,
- **konflikty riešte bezodkladne, v pravý čas**.

Dieťa s poruchou ADHD býva zväčša príchodom na základnú školu integrované do klasickej triedy intaktných žiakov a do triedy školského klubu detí. Svojím neustálym pohybom v lavici, vrtením sa, vstávaním, posúvaním knihami a pomôckami, lavicou, štuchaním do spolužiakov, grimasami, pokrikovaním, vykrikovaním, nevhodnými poznámkami a inými prejavmi, nevyhnutne ruší celý proces výuky a výchovno-vzdelávacieho procesu. Dieťa strháva na seba pozornosť spolužiakov a súčasne priťahuje pozornosť pedagóga. Výsledkom je určité napätie medzi učiteľom, kolektívom a týmto žiakom. Táto situácia býva zväčša veľmi problematická. Riešenie problémov s dieťaťom - žiakom v škole si vyžaduje správne pochopenie všetkých faktorov a okolností zo strany rodičov aj zo strany školy. Zároveň je nevyhnutná ich dobrá vzájomná spolupráca za účinnej pomoci lekárov, špeciálnych pedagógov aj psychológov. Efektívna nastáva, keď všetci podajú svoj najlepší profesionálny výkon. Zvolský /2001/ píše o tom, že špeciálno-pedagogický prístup býva kombinovaný aj s farmakologickou liečbou. Užívajú sa psychotropné psychofarmaká, menšie dávky neuroleptik a anxiolytik. Tiež môžu byť užívané lieky s pridaním psychostimulačných látok /Ritalin/. Tie sú podávané na základe teórie, že príčinou hyperaktivity je porucha funkcie vzruchu v centrálnej nervovej sústave.

Je na nás, rodičoch, pedagógoch, výchovných pracovníkoch a odborníkoch v špeciálno-pedagogických a psychologických poradniach, aby sme citlivým, láskavým, odborným prístupom dokázali akýmkoľvek spôsobom pomôcť dieťaťu so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Matonoková /2004/2005, s. 38/ píše, že: „Integrácia zdravých a hendikepovaných detí je obrovským osobnostným prínosom pre obidve skupiny. Zdravý človek - dieťa, rodič, si bez kontaktu s nemocou, alebo postihnutím, spravidla neuvedomuje, aký dar mu bol od života daný - zdravie.“

1. 1. Integrácia - inklúzia zdravotne znevýhodnených žiakov

Kým v praxi aj v legislatíve sa operuje termínom integrácia, odborná literatúra používa pojem inklúzia. Podstatou inkluzívneho vzdelávania a výchovy je prispôbiť žiakom so zdravotným znevýhodnením /ZZ/ obsah vzdelávania, adaptovať proces vyučovania i proces v čase mimo vyučovania a vytvoriť optimálne prostredie pre ich edukáciu. Každý žiak so zdravotným znevýhodnením a teda aj žiak s ADHD má mať vypracovaný individuálny výchovno-vzdelávací plán, ktorý obsahuje základné informácie o žiakovi a vplyve jeho diagnózy na výchovno-vzdelávací proces v čase vyučovania i mimo neho, ďalej aplikáciu výchovno-vzdelávacích metód, modifikáciu obsahu vzdelávania, požiadavky na zabezpečenie servisu odborníkov.

Vyučovanie a vôbec činnosť a práca so žiakom so zdravotným znevýhodnením vyžaduje individuálny prístup, využívanie skupinového vyučovania, kooperatívneho učenia a uplatňovanie špeciálno-pedagogických metód a zásad, ktoré by mali poznať pedagógovia a vychovávatelia týchto detí. Žiakov je dobré hodnotiť kriteriálne, bez vzájomného porovnávania a prevažne slovné. Veľa povzbudzovať a chváliť, oceniť aj ten najmenší, pozitívne dosiahnutý osobný výkon žiaka. Podmienky nevyhnutné pre úspešné začlenenie žiakov so ZZ do bežných škôl sú zapracované vo výchovno-vzdelávacom pláne pre žiakov so ZZ. Štandardom je odstránenie bariér z prostredia školy a tried, optimálne vybavenie tried, moderné interaktívne tabule. Podpora školského špeciálneho pedagóga, ktorý so žiakmi so ZZ pracuje individuálne a takisto komunikácia so všeobecným učiteľom, alebo vychovávateľom je dôležitá. Podporný servis zabezpečuje logopéd, psychológ, liečebný pedagóg a ak je potrebné aj asistent učiteľa... Základom efektívnej a kvalitnej inklúzie žiakov so ZZ je spolupráca bežných základných škôl s centrami špeciálno-pedagogického poradenstva.

Štefková /2012, P3/ píše, že integrácia - inklúzia napr. detí s ADHD do skupiny integrovaných detí - žiakov v čase mimo vyučovania by mala byť normálnym postupom pedagóga - vychovávateľa pri ich začlenení do aktivít

detskej komunity. Otvorenie priestoru pre rozvoj ich osobnostných predpokladov a kvalít by malo byť samozrejmé a prirodzené. Obe skupiny detí sa vždy od seba niečo učia. Skupina intaktných žiakov sa učí byť ústretová, chápaná..., skupina detí s ADHD sa naopak, učí byť počúvaná, vnímaná...

1.2. Ja som OK - Ty si OK?

Významným faktorom, ktorý ovplyvňuje naše vzťahy a správanie sa voči iným ľuďom je hodnotenie seba a druhých. Táto kombinácia mienky o sebe a o druhých sa v transakčnej analýze /TA/ označuje ako životná, alebo psychologická pozícia. Pretože nejde o neosobné hodnotenie, za výstižné považujeme označenie životnej pozície, ako pocitovej základne.

Sú štyri životné pozície, ktoré sú súčasťou nášho života a práve na ne by mali byť žiaci pripravení, dokázať ich prijať, mali by o nich vedieť, rešpektovať ich, pod vedením skúseného pedagóga sa ich naučiť, lebo aj oni sú ich súčasťou: v živote, v škole, v školskom klube detí- v čase mimo vyučovania. Budú pre ne prínosom v detstve i v dospelosti.

Ja som OK - Ty si OK

Túto pozíciu charakterizuje dôvera a rešpekt k sebe aj k druhým. Ľudia v tejto pozícii majú k druhým priateľský pomer a sú pripravení k spolupráci. Dokážu sa podeliť o autoritu i zodpovednosť. Vedia bez zábran prijať kompliment, vedia úprimne prejaviť uznanie. K tejto pozícii sa viaže pocit optimizmu a sebauplatnenia. Je v podstate jedinou pozíciou, ktorá vedie k šťastnému a naplnenému životu.

Ja som OK - Ty nie si OK.

Túto pozíciu charakterizuje vyzdvihovanie vlastnej hodnoty, druhí sú menejcenní, nehodní dôvery, zlí. Tomu zodpovedá správanie, charakterizované nadradenosťou, hnevivosťou, súťaživosťou, pomstychtivosťou, využívaním

a bezohľadnosťou, snahou o moc nad druhými. Ľudia v tejto pozícii zriedka poskytujú pozitívne pohľadania.

Ja nie som OK - Ty si OK.

Pre túto pozíciu sú príznačné pocity vlastnej neschopnosti, menejcennosti, nehodnosti. Títo ľudia si nedôverujú a vo vzťahu k druhým sa cítia slabí. Rozhodovanie radi ponechávajú iným, Je pre nich ťažké prijímať pozitívne pohľadania, majú sklon reagovať na ne odmietavo. Táto pozícia utvára pôdu pre nedostatok úspešnosti.

Ja nie som OK - Ty nie si OK.

Je to pozícia nihilizmu, bezvýhodiskovosti. Ľudia v tejto pozícii zvyknú byť charakterizovaní, ako nestáli, a neurčití. Schopní prejavíť negatívne pocity k druhým a vzápätí obrátiť zlé pocity voči sebe. Majú sklon dávať i prijímať prevažne negatívne pohľadania. Táto pozícia smeruje k pocitom bezcieľnosti.

Je na nás rodičoch, pedagógoch, vychovávateľoch, aby sme sa snažili byť v kontakte s deťmi a v činnostiach s nimi v pozícii Ja som OK - Ty si OK - čo najčastejšie! Je obohacujúcou pre svet dospelý aj ten detský, zvlášť, keď sa čoraz častejšie stretávame s určitou skupinou detí, pre ktorých je pokojná atmosféra, systém, dobro, zrozumiteľnosť, podpora, priateľstvo nenahraditeľným prínosom, predovšetkým ak sa jedná o deti s ADHD.

2. Postavenie školského klubu detí vo výchovnom procese

Školský klub detí je neoddeliteľnou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu na úrovni základnej školy. Navštevujú ho zväčšia žiaci 1.- 4. ročníka základnej školy v čase mimo vyučovania. Všetky aktivity v ňom sú motivujúce a obohacujúce, zamerané na rozvoj tvorivostných, hrových aktivít, na rozvoj fantázie, kreativity, sociálnych a prosociálnych vzťahov, komunikačných kompetencií. Tiež však aj na uspokojovanie a rozvíjanie osobnostných kvalít a predpokladov.

Toto školské zariadenie vytvára také podmienky, aby mal každý žiak možnosť v čase mimo vyučovania rozvíjať svoje nadanie a talent, získať zručnosti potrebné pre život, naučiť sa kreatívnemu spôsobu života, aby dostal základy pre dosiahnutie citovej zrelosti a vytváranie kvalitných medziľudských vzťahov, aby vedel kultúrne komunikovať a orientovať sa vo všeludských hodnotách. Brhelová /2000/.

Úlohou školského klubu detí je výchovne pôsobiť v spolupráci s rodinou tak, aby sa u dieťaťa rozvíjali jeho intelektuálne, morálne, vôľové, emocionálne vlastnosti a predpoklady.

Hlavnou činnosťou a poslaním školského klubu je tvorivostná, športová, etická, estetická, enviromentálna, hrová, hudobná a športová činnosť žiakov. Pozornosť sa však upriamuje aj na oddychovú, relaxačnú činnosť a prípravu na vyučovanie.

Pávková /2004/ píše, že školský klub detí je zariadenie, kde sa deti mladšieho školského veku zoznamujú s možnou škálou rôznych záujmových aktivít, s ich obsahom a formami. Ponukou rôznych činností aktivuje deti, prehľbuje ich školské vedomosti, záujmovými činnosťami rozvíja ich osobnosť a zdokonaľuje ich sociálne kompetencie. Klub nie je pokračovaním školského vyučovania, pedagogická práca v ňom má svoje špecifiká, je výrazne odlišná od bežného vzdelávacieho procesu, slúži hlavne výchove, vzdelávaniu žiakov v inej rovine, no v neposlednej miere oddychu, regenerácii a relaxácii. Vše-

becným cieľom pre činnosť školského klubu detí platí výchova všestranne harmonicky rozvinutého človeka a to pomocou zložiek výchovy spravidla označovanými ako: rozumová, telesná, etická, enviromentálna, estetická, pracovná a mravná.

Školský klub by mal byť miestom sociálneho učenia, pohody, oddychu, relaxácie, miestom spolupatričnosti, priateľstva, rozvoja talentu a daností dieťaťa.

3. Povedali o hre...

*„Hrať sa, aby sme sa uvoľnili,
zvyšuje radosť byť dieťaťom,
dôležité je byť kludný, byť milovaný!“*

Michel Garant

*„Naučiť sa relaxovať pri hre
je ako naučiť sa čítať:
Akonáhle sa to raz naučíte,
nikdy to nezabudnete.“*

Michéline Nadeau

*„Od svojich detí sa naučíš viac, než ony od Teba,
ony s Tvojou pomocou poznávajú svet, aký už nie je.
Ty sa od nich učíš, aký je teraz a aký bude.“*

Ruckert

*„Hra je život dieťaťa v detskom veku,
opierajte teda o ňu svoju výchovnú činnosť,
podporujte ju, riad'te ju.“*

Frederik Froebel

*„Hra je oknom do detskej duše, cez ktoré vidíme
akým spôsobom dieťa vníma svet okolo nás.“*

Nora Gerincová

*„Hra je pre dieťa nielen zábavou, ale i školou života.
V hre má dieťa možnosť nacvičovať si život.“*

Nina Zemanová

3.1. Úloha, postavenie a teória hry

Keby sme mali vypočítať vlastnosti príznačné pre živočíšny druh *homo sapiens*, museli by sme uviesť na jednom z prvých miest hravosť. Všetci sa zhodujú v názore, že hra je stará, ako ľudstvo samo. Hra má významné miesto v živote každého človeka, bez ohľadu na vývojový stupeň, ktorým práca prechádza. Uvádza Zapletal /1996/.

Rovný a kol./1986, s. 20/ píše, že: „Slovo hra a jeho odvodeniny sa oddávna veľmi často používajú vo všetkých jazykoch /*igra, the game, le jeu, das Spiel...*/. Predovšetkým označuje činnosť pre zábavu, ale aj druh športu, úsek športovej hry, divadelný kus, činnosť herca, prednes na hudobnom nástroji...

Z etymologického hľadiska má slovo hra indoeurópsky pôvod. V slovanských jazykoch /*igra, gra, igra*/ znamená oddávna živý, zábavný pohyb, skákanie. Anton Bernolák /1825/ pokladal hru za zábavu, drámu, vzrušenie. Hra je hlavne doménou detských rokov, činnosťou síce uvedomelou, ale voľnou, zábavnou. Umožňuje prežívať napínavý dej hry, súťažnosť. V rukách vychovávateľa je vdáchnutým a účinným prostriedkom výchovy k tvorivosti, rozvíjania kladných čŕt charakteru. Pohybová hra navyše umožňuje nenásilne rozvíjať pohybové schopnosti a zručnosti, podriaďovať sa záujmom kolektívu.“

Hra, ako jav mimoriadne charakteristický pre život človeka, oddávna podnecovala výskumné záujmy. Od polovice 19. storočia sa stala predmetom mnohých teoretických štúdií.

Termín hra sa používa tak voľne, že jeho pravý význam sa môže ľahko stratiť. Tento termín sa vzťahuje na každú činnosť začatú pre príjemný pocit, bez ohľadu na konečný výsledok. Hra je dôležitým činiteľom pre mravnú výchovu. Učí dávať, deliť sa, spolupracovať a podriaďovať svoju osobnosť záujmom skupiny ľudí. Dáva možnosť uspokojenia, ktoré každodenný život nemôže plniť. Vyrovnáva nedostatky a navracia psychickú rovnováhu človeka, ak nemá možnosť uspokojovať túžby prostredníctvom reálnej činnosti.

Hlavnú zásluhu pri tzv. objavení hry sa pripisuje Frederikovi Froeblovi. Prikladá hre veľký význam a hodnotu, používa ju ako prostriedok výchovy detí. Podľa ruského spisovateľa a pedagóga Ušinského, „Hra otvára priestor výnimočnej aktivite dieťaťa a je silou, ktorá ho dvíha na vyššiu úroveň psychického sebapoznania, je istou formou poznávania skutočnosti a prameňom unášajúcim dieťa do oblasti skutočného života. Poukazuje na spojenie dvoch skutočností- reálnej a hrovej. Zdôrazňuje, že v hre sa odráža život v pretvorenej, zmenenej forme, ale zároveň vernej v odzrkadlených podrobnostiach poznávaného života“. Vágner /1995/.

Deti sú našou budúcnosťou a preto sa musíme snažiť, aby sa stala takou, ako jej položíme základy. **Aby dieťa poznávalo svet jemu prirodzeným spôsobom, mal by pedagóg voliť základný prostriedok - hru.** Dieťaťu sa tak dostáva možnosť experimentovať a objavovať.

Už Ján Ámos Komenský charakterizoval učenie hrou, ako pohyb, spontánnosť, zápas, poriadok, ľahkosť a príjemný cieľ.“ Komenský /1947/.

Samotný pojem hra je dosť široký a jeho výklad nie je doposiaľ jednoznačne vysvetľovaný. Pojem hry vymedzujú viacerí autori, všeobecne prijateľnou formuláciou je napríklad definícia hry od autorov Prucha, Walterová, Mareš /2003/, ktorí uviedli vo svojom pedagogickom slovníku hru ako formu činnosti, ktorá sa líši od práce aj od učenia.

Hra má podľa nich viacero aspektov - poznávací, precvičovací a emocionálny, pohyblivý, motivačný, tvorivý, fantazijný, sociálny, rekreačný, diagnostický, terapeutický. Tieto aspekty vymedzené autormi sú všeobecne akceptovateľné a sú viditeľné aj akejkolvek hrovej činnosti detí.

Za syntetické vyjadrenie definície hry možno považovať aj nasledovnú formuláciu: Hra predstavuje v živote dieťaťa najprirodzenejšiu činnosť, prostredníctvom ktorej absorbuje do vlastného vedomia obrovské množstvo poznatkov, podnetov, skúseností. Je informačnou bránou do duše dieťaťa, ktorá mu dokáže sprostredkovať prísun vnemov, pocitov, impulzov, a ktorá ich dokáže transformovať do chápatelnej podoby a pomôže ich

pretvoriť na vedomosti. Hra je súčasne prostriedkom, ako môže dieťa vyjadriť vlastné vnútorné pocity, postoj, vlastné kompetencie a dať ich najavo okoliu. Je neodmysliteľným komunikačným prostriedkom na ceste dnu i von. Takto charakterizuje hru Podhájecká /2006/.

O hre sa Fulopová, Zelinová /2003, s. 24, 25/ vyjadrujú takto:

„Hra je najprirodzenejšou činnosťou dieťaťa. Pri zaradovaní hier do výchovnej a vzdelávacej činnosti mal každý pedagóg poznať metodické zásady:

- premyslieť, na ktorú funkciu hra pôsobí, ktorú funkciu dominantne rozvíja,
- vedieť, komu hru chceme poskytnúť /indikácia/. Každá hra nie je vhodná pre každé dieťa.

Na niektoré dieťa tá istá hra pôsobí pozitívne, na iné negatívne.

- pedagóg musí mať nonkognitívne procesy detí pod kontrolou. Ako účastník a poradca,
- pri hrách môže ovplyvňovať reakcie, prípadne sa s deťmi vopred dohodnúť na pravidlách čo je prípustné a čo nie, viesť deti k sebaovládaniu a disciplíne,
- pedagóg na základe skúsenosti, ako hra pôsobí na osobnosť rozhodne, či hru zaradí znova /systematický výcvik/, alebo či bude hry meniť podľa aktuálnej situácie v skupine.

Hry by sa nemali vyberať náhodne, živelne, ale vždy premyslene. Pri hre sa dieťa učí tolerancii, dodržiavať pravidlá a regulovať svoje citové prejavy.“

Hra je pre každé dieťa najdôležitejšou činnosťou:

- hra je taká stará ako kultúra,
- rozvíja fantáziu, imagináciu, tvorivosť,
- rozvíja vnímanie a s tým súvisí aj rozširovanie vedomostí,
- pomáha prekonať negatívne emócie, ako je strach, úzkosť, pocit menejcennosti a rozličné zábrany,

- pomáha lepšie porozumieť sebe samému a učí, ako byť sám sebou,
- vytvára atmosféru vzájomnej dôvery,
- upevňuje vzťahy medzi ľuďmi,
- zlepšuje komunikáciu medzi účastníkmi,
- umožňuje väčšiu sebarealizáciu,
- pomáha zbaviť sa stereotypov myslenia,
- pomáha riešiť prostredníctvom modelových situácií spoločenské problémy a konflikty.

Pri zaraďovaní hrových aktivít do činnosti je dôležité, aby si pedagóg uvedomil, kedy ktorú hru zaradiť a ako ju správne uviesť. Vhodné je striedať kratšie pohybové aktivity s náročnejšími hrami. Najprv je potrebné, aby sme si ujasnili, čo ktorou hrou sledujeme, ktorú z funkcií osobnosti dieťaťa chceme rozvíjať. Okrem toho si treba uvedomiť aj to, či chceme zlepšiť vzťahy v skupine a vytvoriť príjemnú atmosféru, v ktorej sa každý dokáže uvoľniť a povedať svoj názor, riešiť problém a podobne. Až potom môžeme vybrať hru. Je vždy prínosom, keď sa pedagóg zapojí do hry a pritom nemusí stratiť svoju prirodzenú autoritu. Dôležité je správne motivovať deti, hru dobre zorganizovať, mať na ňu dostatočný čas a vytvoriť príjemné prostredie. Pedagóg by si mal uvedomiť s akou skupinou pracuje, dôležité je však aj prihliadať na momentálnu atmosféru v skupine, náladu detí, ich únavu, alebo pripravenosť na istú úroveň náročnosti. Hry sú podľa svojho obsahu určené deťom, ktoré sa dobre poznajú. Ak sa poznajú len krátko, vtedy treba na začiatok zaradiť niekoľko zoznamovacích a rozohrievajúcich aktivít. Keď sa už deti dobre poznajú, vtedy je potrebné, aby učiteľka rešpektovala napr. zaradenie nových detí do skupiny alebo pri prípadných problémoch jedného alebo viacerých detí zaradiť napríklad uvoľňovacie hry.“

V zmysle povedaného je hra:

- **Voľná**

hráč nie je povinný sa hry zúčastniť.

- **Neistá**

nijaký výsledok vopred nie je zaručený.

– **Izolovaná**

koná sa vo vymedzenom čase a priestore.

– **Usmerňovaná**

riadia ju tradície, pravidlá, autorita, dohovor, norma.

– **Fiktívna**

neprebíha naozaj, je to činnosť napodobňovacia, znaková.

– **Neproduktívna**

v prvom rade a v priamom zmysle jej výsledkom nie je tovar.

Napokon: sám svet hry je jej produktom.

Tvorivá hra nadväzuje na prostú hru detí. V nej sa dostáva k slovu detská obrazotvornosť a fantázia /fenomény, ktorým a nahrádza svoju sociálnu skúsenosť/, avšak poznanie a rozvinutá intuícia vstupujú do sveta originality a neobyčajnosti. V tvorivej hre sa dieťa učí vytvárať nové situácie, riešiť ich po novom, tvorivo preskupovať predstavy, podmieňovať a nechať sa podmieňovať novými myšlienkami, nachádzať nové a ďalšie súvislosti, vidieť a predvídať dôsledky a pohotovo reagovať na problémy, učí sa schopnosti hrať sa s predstavou, s nápadmi, hrať sa s jazykom, rečou, pohybom, s výrazom, témou, hrať sa s vecami, hrať sa s druhými, čiže tvorivo myslieť a konať. Píšu Bakošová, Mrvová /1995/.

Podľa Portmanovej /2004, s. 10/ vynikajúcim prostriedkom, ako sa naučiť riešiť rôzne situácie a úlohy sú hry, ktoré podporujú tvorivosť. : Mnohokrát bol preukázaný vplyv hry na učenie a na využívanie myšlienkových operácií. Tvorivá hra dáva človeku možnosť sebavyjadrenia, umožňuje ju prežívať samostatnosť, rozvíjať motiváciu, myslenie, fantáziu a imagináciu.“

Ako tvrdí Němec / 2004/ hra je výchovný prostriedok, ktorá hrá a hrá významnú úlohu v celom historickom vývoji pedagogického myslenia. Hra má zmysel buď sama o sebe /napr. tým, že vychádza z prirodzenosti dieťaťa/, alebo jej zmysel stojí mimo vlastnú hru a potom sa stáva

prostriedkom k dosiahnutiu iných cieľov /napríklad výchovného, alebo vzdelávacieho/.

Hra je jedna zo základných foriem ľudskej aktivity, ktorá sa uplatňuje po celý život. Je hlavnou činnosťou v detstve, význam má však aj v mladosti a dospelosti. Hra sa považuje za jednu zo základných životných aktivít každého človeka, ktorá ho sprevádza po celý jeho život, je základným typom činnosti dieťaťa.

Đurič, Bratská /1997, s. 111/ definujú hru nasledovne:

„Hra je teda aktivita. Môže byť do nej zapojené dieťa, alebo skupina detí . Môže byť postavená na využívaní hračiek, náradia, pomôcok, alebo využije len detskú predstavivosť. Hra môže trvať niekoľko minút, alebo niekoľko dní. Sillamy /2011/ uvádza, že hra je pre dieťa všetko: zo začiatku sa hrá so svojím telom, neskôr rado reprodukuje to, čo vníma z okolia, napríklad brecht psa. Okolo 4. a 5. roku napodobňuje osoby z okolia /matku, lekára, predavačku, atď./.“

Po hraní rolí, kde má hlavné miesto identifikácia, prichádzajú hry s pravidlami /v 5., až 7. roku/, v ktorých má dieťa potrebu dodržiavať koncepcie. Kempová /2004/ píše, že:

Hra a tvorivosť sú skúsenosť. Skúsenosť má veľký význam, čo platí najmä o skúsenostiach, ktoré človek získava ako malé dieťa. Predpokladá sa, že prostredie plné lásky a výchovnej starostlivosti je pre deti jednou z najdôležitejších vecí, ktorú im my, ako pedagógovia a aj ich rodičia môžeme poskytnúť. Je dôležité pochopiť, že skúsenosť láskyplnej starostlivosti v rannom štádiu života môže zvýšiť IQ dieťaťa, takmer určite mu posilní sebavedomie a často mu umožní dobrý štart v škole. A čo je ešte dôležitejšie, vybuduje pevné puto lásky a úcty medzi rodičom a dieťaťom. Ľudia, ktorí sa spolu hrajú, delia sa o obavy, smiech, zábavu a učenie /pretože práve ono je náplňou hry/ spája priateľstvo. Puto dieťaťa na svojich rodičov, kamarátov a pedagógov sa posilňuje, keď sa spolu hrajú.

Hra je zábava a učenie formou hry umožňuje dieťaťu učiť sa prirodzeným, uvoľneným spôsobom, čo mu vyhovuje najlepšie. Radosť navodí optimálny

stav vzrušenia, ktoré je dostatočne silné, aby stačilo na učenie, nie však natoľko silné, aby dieťa príliš vystrašilo. Hra je zábava a učenie formou hry umožňuje dieťaťu učiť sa prirodzeným, uvoľneným spôsobom, čo mu vyhovuje najlepšie. Deti, ktorých duševné vlastnosti rozvíja hra, sa lepšie vyjadrujú a získavajú nové schopnosti. Rozvíja sa im pamäť, hudobné i matematické nadanie. Také deti ľahšie riešia problémy. Deti pre hre získavajú sebadôveru, sebaistotu, rozvíjajú si svoje duševné vlastnosti a fyzické schopnosti.

Hra podporuje kamarátstvo! Grabbitová /1999, s. 160/ rozdeľuje hry nasledovne a ďalej píše: „Je priam neuveriteľné, koľko energie sa skrýva v deťoch. Dospelí, rodičia, či pedagógovia sú už dávno unavení, ale deti o oddychu nechcú ani počuť...“

3.2. Rozdelenie hier:

- hry s použitím zmyslov,
- hry s prstami,
- hry s využitím hudby, spevu a rytmu,
- hry s predmetmi okolo nás,
- hry s vodou,
- hry s farbami,
- spoločenské hry,
- hádankové hry,
- hry s maňuškami,
- hry s použitím masiek a líčidiel,
- hry s krabicami, starou látkou a farbou,
- hry vyžadujúce sústredenie,
- naháňačky a chytačky,
- športové hry,
- prosociálne hry,

- relaxačné hry,
- didaktické hry
- tvorivé hry.

Ďalej hry rozdeľujeme nasledovne:

- hry na rozvíjanie kognitívnych schopností,
- hry na zoznámenie a prácu s informáciami
- zoznamovacie hry,
- hry na rozvíjanie emocionality,
- hry na rozvíjanie motivácie,
- hry na rozvíjanie socializácie a komunikácie,
- hry na rozvoj spolupráce,
- hry na rozvoj komunikácie,
- hry na rozvíjanie autoregulácie,
- hry na rozvíjanie tvorivosti,
- hry rozvíjajúce empatiu,
- hry a cvičenia na rozvoj socializácie,
- hry rozvíjajúce komunikáciu,
- rozvoj komunikácie hraním rolí,
- hry na rozvoj výtvarnej tvorivosti a fantázie.

3.3. KLASIFIKÁCIA HIER

Rozdeliť hry na jednotlivé druhy je komplikované, pretože jedna hra môže obsahovať prvky objavujúce sa v rozličných druhoch. Aj práve kvôli tomu **neexistuje komplexná, univerzálna klasifikácia hier.**

Z psychologického hľadiska sa hry zväčša členia na:

- nepodmienené,
- reflexné /intuitívne/,
- senzomotorické,

- intelektuálne,
- kolektívne.

Z pedagogického hľadiska je v literatúre zväčša uvádzané členenie na dva základné typy hier:

1. Hry tvorivé

Vyznačujú sa tým, že si deti samé zvolia námet hry, určia si priebeh hry a potom ho realizujú. Môžeme ich označiť aj ako hry voľné, spontánne.

2. Hry s pravidlami

Nadväzujú na hry tvorivé a ich hlavným obsahom je správanie sa k ostatným hráčom. Majú presne určené pravidlá, ktoré deti pri hre musia dodržiavať. Ich dodržiavanie je základom zapojenia do hry.

1. Hry tvorivé

Vyznačujú sa variabilitou, nemôžeme pri nich hovoriť o dobrom, alebo zlom výsledku, iba ak o lepšom, alebo horšom. Ich význam spočíva v prebudení nápadov, rozvoji fantázie, predstavivosti, tvorivosti, v zvládnutí činnosti a nie v správnosti výsledku. Tvorivá hra nemá siahať za hranice detských záujmov, je vhodné využívať to, čo už deti zažili. Píše Doušková /1999-2000/.

R. Portmanová /2004/ člení tvorivé hry na:

– **manipulačné hry,**

s ktorými sa dieťa stretáva takmer od narodenia. Dieťa prostredníctvom manipulácie s predmetmi, ktoré ho obklopujú, poznáva vlastnosti predmetov a rozvíja svoje zmysly.

– **dramatické hry,**

ktoré rozvíjajú vnímanie, intelekt, empatiu, intuíciu, motorickú stránku dieťaťa a jeho schopnosť sociálnej komunikácie a interakcie. Dieťa si v týchto hrách

na základe svojich predstáv projektuje rôzne situácie, vytvára charaktery /napr. hry na školu, lekára, vojakov, rodičov.../ môžu mať viacero podôb:

- improvizácia - dieťa predvádza príbeh tak, ako je napísaný a môže ho aj pozmeniť, ale je potrebné aby bol prejav detí prirodzený, ničím neovplyvňovaný,
- interpretácia- predstavuje výklad diela, tvorivé spracovanie a stvárnenie príbehu, či situácie prostredníctvom výrazových prostriedkov primeraných veku žiaka.

– úlohové hry

deti v nich spájajú fantáziu s realitou, pričom ich základnými znakmi sú spontánnosť a absencia scenára. Sú účinným prostriedkom mravnej výchovy, alebo v nich deti zväčša riešia konkrétne, reálne situácie. Deti sa učia orientovať sa v rôznych ťažkostiach, vyrovnávať sa s nimi a nachádzať aktuálne riešenia.

2. Hry s pravidlami:

Aby ha vola úspešná a splnila svoj výchovný zámer, aby z nej mali všetci radosť i úžitok, musí vychovávateľ hru dopredu dobre naplánovať, pripraviť a musí byť schopný ju vhodne uviesť do praxe a jej výsledok efektívne využiť.

Pre pedagóga je nesmierne dôležité poznať, čo je hra, jej základné charakteristiky, teda to, ako sa hra vyvíja a ovplyvňuje vývin dieťaťa vo všetkých rozvojových dimenziách.

Podľa Filipovej, Zelinovej /2003/ **hru ako takú tvoria pravidlá.** Okrem všeobecných pravidiel, ktoré si vytvorí učiteľka s deťmi spoločne, dohodnú sa na nich a počas celej hry sa nimi riadia, má každá hra svoje základné, osobitné pravidlá. Je dôležité oboznámiť sa s nimi na začiatku hry, porozmýšľať o nich, majú byť jasné a stručné. Deti musia mať vždy možnosť opýtať sa na to, čo im nie je jasné. Ak sú pravidlá zložitejšie, je treba ich dostatočne vysvetliť, prípadne v priebehu hry na ne dôrazne upozorniť.

Hry s pravidlami nadväzujú na hry tvorivé a ich hlavným obsahom je správanie sa k ostatným spoluhráčom. Majú presne určené pravidlá, ktoré deti pri hre musia dodržiavať. **Ich dodržiavanie je základom zapojenia sa do hry.** Majú veľký význam z hľadiska formovania charakteru a vôle detí. Väčšina autorov ich člení na:

– **Konštrukčné hry**

Kedy deti manipulujú s prirodzeným, alebo umelým materiálom /rozličné stavebnice, kocky, lebo a pod./ Ovplyvňujú rozvoj jemnej motoriky, pozornosti, vytrvalosti, fantázie a tvorivosti. Možno ich využiť pri skupinovej práci, keď jednotlivé skupiny riešia projekt práce od návrhu po realizáciu. Nevyžadujú nejaké výnimočné schopnosti, preto môžu byť realizované aj problémovými deťmi, ktoré pri nich môžu nadobudnúť väčší pocit sebavedomia a istoty z vykonanej úlohy.

– **Pohybové hry**

Mazal /2001, s. 19/ píše, že pohybová hra je ako každá pohybová aktivita zdrojom emócií a citov. V tejto hre vyvoláva úspešná činnosť pohodu, umožňuje intenzívnejší a produktívnejší priebeh pohybovej činnosti. Pre každého hráča je proces hry, či len okamžik z nej „životne dôležitý“. Súčasne všetci hráči vedia, že sa nič nestane, ak prehrajú.

Pohybové hry pomáhajú kompenzovať sedavý spôsob života, rozvíjajú pohybovú schopnosť detí, ich obratnosť, silu, rýchlosť, šikovnosť. Pohybové hry môžeme vymedziť, ako výchovne zameraná, organizovaná, kolektívna súťaživá činnosť najmenej dvoch strán, ktorá vyúsťuje v súvislý herný dej na základe dohodnutého námetu a pravidiel.

Pohybové hry sú u detí veľmi obľúbené, v mladšom školskom veku sú to najmä hry spojené s riekankami, spevom a hudbou.

– **Intelektuálne - didaktické hry:**

V ktorých vystupuje do popredia pedagogický zámer a realizujú sa predovšetkým výchovno-vzdelávacie ciele. Didaktické hry sú charakteristické konkrétnou úlohou, presne vymedzenou štruktúrou a pravidlami, ktorými je

usmerňovaná aktivita žiakov. Prostredníctvom didaktickej hry sa deti učia nenútene, pretože umožňuje realizovať proces učenia nielen verbálnym a pojmovým učením, ale najmä senzomotorickým učením, emocionálnym učením, emocionálnym učením, zážitkom, sociálnym učením a skúsenosťou

Didaktické hry možno členiť podľa:

- **obsahu:** matematické, jazykové, ekologické, pohybové, geografické, hudobno- tanečné, estetické a iné,
- **funkcie:** vo výchovno - vzdelávacom procese motivačné, fixačné, hodnotiace, relaxačné, rekreačné, rehabilitačné,
- **významu** pre psychosomatický rozvoj dieťaťa- hry na rozvoj vnímania, pozornosti zmyslov, fantázie, motoriky,
- **spôsobu**, akým sa uplatňujú v učebnom procese - inscenačné, kooperačné. Nadeau /2003/ venuje uvedeným didaktickým hrám veľkú pozornosť.

Fulopová, Zelinová /2003, s. 7/ charakterizujú hry nasledovne:

- **Didaktická hra** - prináša dieťaťu predovšetkým určité poznanie.
- **Výchovná hra** - kladie dôraz na prežívanie, zážitky a skúsenosti.
- **Tvorivá hra** - dáva dieťaťu príležitosť vlastného vyjadrenia, umožňuje mu prežívať radosť z vnútorného prejavu, čo rozvíja jeho samostatnosť, motiváciu, myslenie, fantáziu, imagináciu, učí ho riešiť problémy a zoznamuje sa aj s pocitom zodpovednosti.“

– **Relaxačné hry**

Vieme o nich oveľa menej, ako o ostatných hrách. Je zvláštne, že relaxačné hry sú stále považované za čosi „vybočujúce z normálu“, čomu sa venujú osoby zvláštne, alebo vážne stresované.

Relaxačné hry sú však súčasťou úplne prirodzenej činnosti, ktorá je dostupná všetkým, vrátane detí. Vedecký výskum zameraný na relaxáciu kázal, že ľudské telo má svoju vlastnú biologickú inteligenciu, Ide len o to, aby sme jej správne porozumeli. Vieme, že už len úmysel chcieť sa s niekým slovné dorozumieť, zvyšuje napätie v čelustných svaloch, ktoré zapájame do reči. Je

to istý druh tlaku, ktorý musíme v každom veku prekonávať. Našu pozornosť si zasluhuje informácia, že máme k dispozícii prostriedky, ktorými môžeme toto i akékoľvek iné napätie uvoľniť. Názory odborníkov sa zhodujú v tom, že: „Deti sú po telesnej činnosti kľudnejšie a ľahšie sa učia“. Je to celkom pochopiteľné, pretože pocity vyvolané následným uvoľnením sťaženého svalu, sú veľmi príjemné. Medzi dvoch nepochybne uznávaných teoretikov relaxácie patria nepochybne Edmund Jacobson a Johannes Heinrich Schultz, podľa ktorých sú pomenované dve metódy, ktoré sú vo svete veľmi často používané.

Jacobsonovu metódou sa môžeme naučiť relaxovať tak, že najskôr stiahneme svaly a potom ich uvoľníme. Takéto cvičenie pri ktorom sa strieda stiahnutie a vzápätí uvoľnenie, ukladňuje nervový systém a svaly zaťažované každodennou činnosťou.

Schultzova metóda používa mentálne predstavy na základe ktorých nastáva fyzické uvoľnenie. Napr. môžeme si predstavovať, že naše telo obmýva morská vlna od končekov prstov až k hlave a mať pritom svaly všetkých končatín uvoľnené a v stave celkovej pohody.

Je dôležité dbať na to, aby mali hry určitú postupnosť a gradáciu vo výchovno-vzdelávacom procese a aj v procese času mimo vyučovania. Napr. na začiatku školského roka zaradíme do činnosti s deťmi niekoľko **zoznamovacích hier**, potom **hry na vzájomné spoznávanie a sebapoznávanie sa**, **hry na vytvorenie príjemnej a uvoľnenej atmosféry** a až potom pristúpime k zložitejším hrám a k hrám, pri ktorých sa riešia problémy a konflikty.“ Zelinová /2007/ píše, že hra **je najprirodzenejšou aktivitou dieťaťa**.

Každý pedagóg by mal vedieť metodické zásady ktoré platia pri zaradovaní hier do výchovno-vzdelávacej činnosti. Je veľmi dôležité, aby učiteľ sledoval dieťa pri hre, primerane reagoval a vyvážil prípadný negatívny dopad na psychiku dieťaťa.

Správne zvolené hry majú priaznivý vplyv na psychické funkcie a procesy dieťaťa, na jeho psychomotorické funkcie, vedomosti, city, na jeho

vnútornú disciplínu, na zlepšenie jeho komunikačných schopností, tvorivosti, učia deti sebaovládaniu a pôsobia na celkovú osobnosť dieťaťa.

Mrvová, Bakošová /1995, s. 59/ píšú o hre takto:

„Hra prináša deťom uspokojenie, stáva sa ich zamestnaním, v ktorom vykonávajú podľa svojich predstáv, schopností a vlastných pravidiel určité výkony a plnia zverenú úlohu, s možnosťou hocikedy z hry vystúpiť. Je to teda dobrovoľná, slobodná činnosť, symbolická /nadreálna a fiktívna/ a dieťa ňou vstupuje do druhej skutočnosti, do sféry hry na niečo a na niekoho“.

Charakteristické pre túto činnosť sú: prirodzenosť, spontánnosť a jednoduchosť.

V hre si človek prechodne vytvára novú oblasť aktivity s vlastným zámerom, obyčajne neslúži žiadnemu účelu. Hra obsahuje prvok napätia, jej výsledok nie je vopred určený, vzniká teraz a pre tento okamih má aj zmysel. Sprevádza ju pocit uvoľnenia a slobodného rozhodovania, bez nátlaku a sankcií.

Je to teda činnosťou, ktorá vnútorne korešponduje s tvorivosťou.

Hra je aj dôležitým diagnostickým prostriedkom, píše Podhájecká /2003, s. 42/ a ďalej poznamenáva: „Jej analýza ukazuje na úroveň adaptability, sociálnu, emocionálnu zrelosť dieťaťa, jeho poznávanie okolitého sveta, potrebu hrať sa s druhými deťmi, umenie podriaďovať sa záujmu druhých, získavať kamarátov, organizovať hru a viesť ju. Ukazuje na submisívnosť dieťaťa, ale aj na jeho obratnosť v spoločenských stykoch a podobne. Hra odhaľuje aj závislosť dieťaťa od rodiny. Odhaľuje vzťahy a city dieťaťa k rodine, súrodencom, k sebe samému ku kamarátom, spolužiakom. Ukazuje na konflikty, ktoré dieťa prežíva, i to, ako ich dokáže riešiť.“

Hra umožňuje poznať dieťa v jeho individuálnych prejavoch, jeho temperament, charakterové vlastnosti, ako aj úroveň samostatnosti, závislosti od dospelých a vlastnej sebestačnosti. Môže pomôcť typovať príznačné vlastnosti detského správania, ako sú prílišná živosť, angažovanosť, zvedavosť, vedychtivosť, tvorivosť, ale aj jeho neposednosť, neposlušnosť, nepozornosť, nedisciplinovanosť, tvrdohlavosť, ľútosť, samotárstvo a pod. Hra poukazuje na vyjadrovacie schopnosti dieťaťa, na jeho myšlienky a city, na

pohotovosť a vzťah dieťaťa k životnej realite. Prostredníctvom hry môžeme získavať informácie o názoroch dieťaťa na každodenné udalosti.

Hra je dôležitým prostriedkom výchovy a vzdelávania. Dieťa sa nehra v každom veku rovnako, aj jeho hra sa s vývinom dieťaťa mení. A naopak, hra spätne napomáha vývinu osobnosti dieťaťa, zdokonaľuje jeho koncentráciu, rozvíja a zdokonaľuje senzomotorickú, myšlienkovú - rečovú a sociálnu zdatnosť, pôsobí emocionálne, učí ho vnímať a milovať krásu.

Hra odráža plnenie úloh v najširšom zmysle, udáva mieru a kvalitu obohacovania citovými a sociálnymi podnetmi. Píše Kopasová /1990/ a ďalej uvádza: Prostredníctvom hry dieťa získava schopnosť sebareflexie, zlepšuje svoju vytrvalosť a iniciatívu. S hrovou činnosťou úzko súvisia hračky. Sú materiálnym základom na ktorý sa koncentruje hra. Dieťa nemusí mať veľa hračiek. Dôležité je, aby boli primerané veku, rôznorodé, funkčné, variabilné a citovo podnetné. Spoločná hra a rozhovory o hračkách i o iných veciach obohacujú rečovú, sociálnu a emocionálnu vývin dieťaťa.

Hrou v rámci edukačnej koncepcie je možno dosiahnuť výrazne pozitívnejší výsledok ako mentorovaním, poučaním, vysvetľovaním a ďalšími metódami jednostrannej komunikácie. Hra rozvíja bipolárnu, respektíve multipolárnu komunikáciu detí, čo je v tomto veku nevyhnutný predpoklad edukačného pôsobenia a zároveň získavania spätnej väzby.

Súhlasíme s tvrdením Zemanovej /1993/, keď hovorí, že hra:

- dieťa zaniecuje po sebazdokonaľovaní,
- formuje návyky spoločenského konania detí,
- cez ňu sa dieťa orientuje vo svojich právach a povinnostiach,
- rozvíja humánne city,
- podnecuje aktivitu a tvorivosť,
- podnecuje aktivitu a tvorivosť, predstavivosť a fantáziu,
- má sociálny pôvod /uspokojuje poznávanie, túžbu po stretnutí, tvorení, overovaní si schopností/,
- kultivuje zmyslové vnímanie, pamäť, myslenie, pozornosť ,

- podnecuje duševnú činnosť,
- vytvára vznik etických emócií, ktoré ovplyvňujú vôľové konanie detí.

3.3.1. Charakteristické znaky hier

Medzi základné znaky možno zaradiť tieto:

1. **Hra prináša radosť**- hra navodzuje príjemné pocity, prináša zábavu, uvoľnenie.
2. **Hra slúži učeniu**- dieťa prostredníctvom hry formuje svoje poznávacie schopnosti, rozširuje a upevňuje svoje vedomosti, trénuje pamäť a myslenie, získava základné návyky a poznatky o práci.
3. **Hra nemá charakter výsledného konania**- je samoučelná, hra u detí nie je vždy cieľavedomou, deťom samotným ide o priebeh hry, nie o výsledok

Hre by sme ešte mohli pripísať i ďalšie znaky, ktoré sa vyskytujú i v iných činnostiach:

- **Dobrovoľnosť**
deti netreba nútiť, aby sa hrali, ak sa tak stane, hra stráca svoj význam.
- **Spontánnosť**
človek sa hrá z vnútorného popudu, zväčša nie je závislá na vonkajších okolnostiach, k hre nemožno dieťa prinútiť, musí sa hrať s pocitom slobody a dobrovoľného rozhodnutia.
- **Univerzálnosť**
hra by mala byť prístupná pre všetkých.
- **Symbolickosť**
hra reprodukuje v symbolickej podobe, čo dieťa prežilo, alebo môže prežívať.
- **Fantazijnosť**
hra je poprepletaná fantazijnými predstavami.
- **Pozitívna citová účasť**
v niektorých hrách deti hrajú role, do ktorých sa citovo vžívajú city prežívajú reálne, čím sa učia empatii.

3.3.2. Zásady pri realizácii hier

Tieto zásady vyplývajú zo všeobecných zásad výchovného procesu. Vychovávateľ by na ne nemal zabúdať pri uvedení akékoľvek hry. Tieto zásady sú navzájom späté. Jedna podnecuje druhú a vzájomne sa dopĺňajú.

Zaradujeme medzi ne tieto zásady:

- **zásada názornosti** - pri hrách je potrebné využívať konkrétne materiály a ukážky,
- **zásada aktívnosti** - deti by sa mali aktívne zapájať, resp. hra by mala deti podnecovať k aktivite a aj sám vychovávateľ by mal byť aktívne zapojený do priebehu hry,
- **zásada primeranosti veku** - hra, ktorá je pre deti daného veku jednoduchá nemusí zaujať, alebo naopak, ak je príliš náročná, deti znechutí a odradí od činnosti,
- **zásada individuálneho prístupu** - nie všetky deti majú rovnaké schopnosti, preto túto zásadu treba dodržiavať najmä pri hodnotení hry, rovnako by vychovávateľ nemal zabúdať ani na optimálne rozloženie síl členov hry pri členení do hrových skupín, kde sú nútení si navzájom pomáhať,
- **zásada sústavnosti a postupnosti** - každá hra by mala nadväzovať na dosiahnuté zručnosti a vedomosti detí,
- **zásada trvácnosti** - hry pomáhajú k trvalému udržiavaniu poznatkov a zručností.

4. Hra v školskom klube detí

„Na hre je najfascinujúcejšie práve to, ako deti na všetkých kontinentoch sveta baví a zaujíma“

Ščibranyiová /1991, s. 2/

Hra v školskom klube detí má veľký význam pre formovanie postoja dieťaťa k životu, k prosociálnym vzťahom. Umožňuje šťastne prežívať prítomnosť v školskom prostredí, vychutnávať to, čo je skutočné v spoločnosti svojich vrstovníkov a kamarátov a nie trpne čakať, že to príjemné príde niekedy vo vzdialenej budúcnosti.

Hry sú súčasťou všetkých činnosti vo výchove mimo vyučovania. V školskom klube detí je hra najdôležitejšou činnosťou.

Gerincová /2000/2001, s. 27/ píše: „Hra by sa mala stať základnou činnosťou pedagogického pôsobenia vo výchovno-vzdelávacom procese v čase mimo vyučovania. To si od každého pedagóga vyžaduje, aby poznal, čo to hra vlastne je, čo ju charakterizuje, aký je jej vývoj a ako ovplyvňuje vývin dieťaťa vo všetkých rozvojových dimenziách. Každý vychovávateľ v školskom klube detí by mal poznať, ako hru naplánovať, kedy, pre koho, ako ju pripraviť a ako ju intervenovať, aby sa stala efektívnym prostriedkom pre učenie dieťaťa.“

M. Zelinová, M. Zelina /1977/ uvádzajú nasledovné:

Ak sa pedagóg rozhodne využívať hru ako metódu na dosiahnutie stanoveného cieľa, musí mať na zreteli viaceré aspekty:

- musí mať premyslené, na ktoré funkcie hra pôsobí,
- vedieť, komu chce hru poskytnúť /rešpektovať primeranosť veku dieťaťa/,
- ako účastník a poradca pri hrách, môže ovplyvňovať reakcie detí, naučiť ich sebaovládaniu,
- na základe skúseností hru meniť podľa aktuálnej situácie v triede, všetky uvedené aspekty realizovať s ohľadom na zloženie detí v triede. Iné hry

hráme v komunite len intaktných žiakov, iné zas v komunite intaktných a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Pilková /1986, s. 8/ vysvetľuje: „ O význame hry v živote dieťaťa sa už popísalo veľa. Povedzme si už iba toľko: Ak sa nám podarí prostredníctvom hry aspoň trochu prispieť k tomu, aby deti samy pocítili potrebu tvoriť, objasňovať, vidieť krásu všedných predmetov a túto krásu svojou činnosťou znásobovať, urobíme pre ne veľa.“

V mimoškolskej výchovnej činnosti v čase mimo vyučovania sa venuje hre a všetkým hrovým aktivitám s ňou spojených, významná a dôležitá pozornosť. V mladšom školskom veku je pre deti dôležité mať možnosť získať bohaté skúsenosti a zážitky z hrového prostredia vlastnými aktivitami. Hra s rovesníkmi, hra v kolektíve, prináša pre dieťa ešte viac impulzov, čím získava mimovoľné prirodzené skúsenosti a obohacujú si kompetencie.

Všetci z nás si určite spomenú, že v detstve sa na každom dvore hrala tá istá hra, ale vždy trochu inak, aj deti mladšie ju hrali inak, ako deti staršie, ktoré ju okrem iného už viac rozvíjali a obsahovo znázorňovali.

Myšlienka a zameranie pôvodnej hry však bolo rovnaké. **Vlastná aktivita sebamotivácia, motivácia kolektívom rovesníkov, tvorivosť, improvizácia, spoločná tvorba pravidiel, usmerňovanie a hodnotenie najstarším členom kolektívu, podnetné prostredie, to sú prvky, ktoré sú hrám na každom dvore a každej ulici spoločné, ale súčasne sú aj prvkami, ktoré individualizujú hru podľa konkrétnych podmienok.**

V prostredí školského klubu sa hra pod odborným vedením vychovávateľky takisto individualizuje, prispôsobuje, mení. Čo sa nemení, to je činnostný charakter hry /hra je činnosť, proces/, aktívnymi účastníkmi ktorého sú samotné deti. Deti, aby získali príslušné kompetencie musia byť priamo vtiahnuté do aktivity, na hre sa musia priamo podieľať. Ak dieťa neprežije priamo v hre napr. rolu sestričky, predavačky, učiteľky... , tak iba z počutia ťažko získa príslušné schopnosti a zručnosti.

V inšpirujúcom prostredí školského klubu majú realizované hrové a iné činnosti na zreteli dynamiku dieťaťa a rešpektujú jeho rozvoj. Hra je

nielenže najvhodnejším edukačným prostriedkom v tomto veku žiakov, ale spĺňa aj kritérium individualizácie, autonómie osoby, vedie dieťa k seberealizácii a sociálnej interakcii.

Výber hry ako sprostredkovateľa edukácie v školskom klube detí vyplýva z jej prirodzenej roly v živote dieťaťa.

Hra a hrové činnosti sú zároveň aj jednou z najvýznamnejších organizačných foriem v dennom poriadku mimoškolskej výchovno-vzdelávacej činnosti.

Hry sú súčasťou každej činnosti - organizačnej formy zaradenej do denného harmonogramu školského klubu detí nachádzajú sa v nej v rôznej miere a na rôznej úrovni.

Hra, ktorá je v školskom klube plánovite pripravená, vedená a koordinovaná, dokáže posunúť obsah vykonávanej činnosti do edukačnej roviny. Hra, ako edukačná činnosť je prierezová, všade prítomná aktivita.

Z činnostného aspektu sú hry, aktivitou, ktorá je aplikovateľná vo všetkých organizačných formách vykonávaných v školskom klube detí a ktorá v nich dokáže vyvolať edukačný efekt. Z hľadiska získavania rozsahu a kvality kompetencií je hra nástrojom budovania detskej osobnosti.

Z našej pedagogickej praxe vyplýva, že intaktné deti a aj deti s ADHD dávajú radi prednosť pohybovým a športovým aktivitám, pred hrami vedomostnými a spoločenskými. Uprednostňujú tanečné a pohybové hry pred hrami s hračkami. Deti intaktné uprednostňujú hranie sa vo väčších skupinách, avšak integrované deti viac vítajú hry s menším počtom hráčov.

4.1. Úloha hry v živote dieťaťa v školskom klube detí

Hra sa stáva pre dieťa najprirodzenejším prostriedkom na vyjadrenie svojho vnútorného sveta. Ved' hrajúce sa dieťa nenapodobňuje svoje prostredie bez zaujatia, ale vyjadruje vlastný vzťah k životu a tvorivo ho reprodukuje. Toto sa denne potvrdzuje v našej pedagogickej praxi v školskom klube detí.

Nesmieme zabúdať na **Deklaráciu práv dieťaťa**, ktorá ukladá zabezpečiť dieťaťu právo hrať sa, vytvárať mu podmienky a čas na hru tak, aby preň niečo znamenala a rozsvietila plameň šťastia v jeho očiach. Mali by sme sa preto snažiť odstrániť všetky prekážky, ktoré dieťa ochudobňujú o hru. Je v rukách dobrého vychovávateľa, aby dieťaťu ponúkol čo najviac obohacujúcich hier a dal dieťaťu veľa príležitostí v čase mimo vyučovania, aby hra bola každodennou súčasťou vo výchovno-vzdelávacom procese činnosti školského klubu.

Všetky etapy ľudského života sú dôležité. Ani v školskom prostredí nezabúdame na osobnostný rast detí v mladšom školskom veku. Dieťa prekonáva v krátkom čase detstva závažné zmeny vývinu. V tomto období je dieťa tvárne a formovateľné. Obdobie mladšieho školského veku sa stáva dôležitou etapou, ktorá sa odzrkadlí v jeho budúcom živote. Podnety pre detský rozvoj by mali byť čo najrozmanitejšie. Mali by byť podávané prirodzenou cestou detského chápania, formou hry.

Hra odzrkadľuje vývin dieťaťa. Dieťa prechádza kvantitatívnymi zmenami telesného a psychického vývinu. Je potrebné, aby neboli zaznamenávané iba v množstve, ale i v kvalite. Z pohľadu dieťaťa je hra prirodzenou a spontánnou cestou. Dieťa ju realizuje pre samotný proces a nezáleží mu na výsledkoch. Širokospektrálna podoba hry mu umožňuje taký výber, že v nej môže uplatniť svoje danosti. Hru si vyberá pre uspokojovanie potrieb, sebauplatnenie a sebaoptvrdenie. Píše Gerincová /2 000/ 2001/.

Hra v živote dieťaťa prechádza mnohými vývojovými zmenami. S vývojom dieťaťa sa vyvíja i jeho hra. Skôr, než si vytvorí sociálne kontakty musí spoznať samo seba. Na začiatku dieťaťu pre hru postačí vlastné telo, neskôr siaha po hračke, ktorá mu hru dopĺňa. Dieťa sa však iba s hračkami neuspokojuje naddlh. Začínajú mu chýbať sociálne kontakty s vrstovníkmi. Skôr, než sa dieťa včlení do skupiny, skúša to akoby na nečisto s jedným detským partnerom. Získava tak rozhľad pre komunikáciu v hre. Hrou v skupine dieťa nadobúda komunikačné zručnosti, ktoré sú nevyhnutnou potrebou pri dorozumívaní sa.

Hre v školskom klube detí možno prisúdiť takéto výhody:

- prirodzenosť a spontánnosť detí,
- motivujúci účinok,
- potenciál pre rozvoj poznávania,
- pozitívne prežívanie skúsenosti,
- bohaté podnety pre rozvoj tvorivého myslenia, vnímania i správania,
- modelácia životných, najmä konfliktných situácií, čím sa dieťa pripravuje na ich neskoršie riešenie.

Podľa nášho názoru veľký význam hry ako výchovnej metódy spočíva najmä v tom, že deti sa hrajú väčšinou rady. Vychovávateľ ich nemusí nútiť, aby sa hrali, práve naopak samotné deti sú často iniciátormi nejakej hry. Potom je už len na pedagógovi, aký význam jej pripíše, či ako pozmení jej štruktúru a obsah, aby splnila konkrétny výchovný cieľ.

4.2. Pedagogické usmerňovanie hry

„Počas hry je dobre deti povzbudzovať, udržiavať nadšenie, pochváliť. Deti zbytočne nevyrušujeme, nenáhlime. Sledujeme, či sú všetky zapojené do hry a ako hru prežívajú, prípadne sa môže určiť pozorovateľ pri hrách spomedzi detí, ktorý sleduje, ako sa deti pre hre správajú. Veľmi dôležité je aj to, ako hru zakončíme. Každá hra vyžaduje iný spôsob ukončenia. Všeobecne platí, že je potrebné nechať dostatočný priestor na to, aby každé dieťa malo možnosť vyjadriť svoj názor, svoje pocity, spätnú väzbu, povedať, čo sa mu páčilo a čo nie, navrhnúť nové možnosti tejto hry a podobne. Dbáme na to, aby sa vyjadriло čo najviac detí, treba poskytnúť možnosť najmä nesmelým, introvertným deťom, aby mohli povedať svoju skúsenosť, mienku a pocit.“ Píšu Fulopová, Zelinová /2003, s. 27/.

Podhájecká /2003, s. 26/ sa ďalej o pedagogickom usmerňovaní hry vyjadruje takto: „Usmerňovaním hry vplyvaním na jej obsah, pôsobením na

konanie detí v hrách, usporiadaním ich vzájomných vzťahov pedagóg orientuje hru smerom k naplneniu plánovaných edukačných zámerov. Hodnota hry ako výchovného činiteľa spočíva v tom, že vedením hry pôsobením na skupinu, kolektív hrajúcich sa detí, učiteľ prostredníctvom skupiny, kolektívu, vplýva na každé z detí. Usmerňovaním detí v hrách formuje vzťahy, a to nielen vzťahy detí k deťom ľudom, zvieratám, veciam, prostrediu, atď., ale aj reálne postoje, pretože hrou upevňuje kladné spoločenské vzťahy, návyky a normy správania.“

Vychovávateľ si pri projektovaní musí premyslieť výber hry, cieľ, motiváciu, pravidlá, mal by vytvoriť adekvátne podmienky a premyslieť organizáciu a realizáciu v súlade s cieľmi.

Zelina /1996/ uvádza, že pri hrách je potrebné rešpektovať vekové zvláštnosti detí, ich návrhy na zmenu pravidiel, oživovať hry novými prvkami, orientovať sa na záujmy detí, vedieť hru ukončiť včas a správne ju vyhodnotiť.

Potrebné kroky na úspešné uvedenie hry do praxe môžeme logicky rozdeliť na štyri základné časti:

1. pred začatím hry - úvod,
2. počas hry - jadro,
3. po hre - záver,
4. po závere - resumé.

Pri správnom usmerňovaní detí sa hra stáva pre nich školou života.

Treba mať na pamäti, že pedagóg má pristupovať k sebareflexii, autoevalvácii svojej práce cieľavedome a systematicky, Sebareflexia a kompetencie patria k tým oblastiam učiteľovej práce, o ktorých sa dá povedať, že sa dajú sústavne, nepretržite zdokonaľovať.

„Pedagóg má hry pre deti starostlivo vyberať a voliť na základe zvoleného cieľa. Ciele môžu byť postavené ako všeobecné, obsiahle koncipované, ale aj ako čiastkové a veľmi konkrétne. Vždy však vychádzame z rozvojových možností detí a z úrovne aktuálnej zóny, ktorú práve dosiahli a posunúť ich do zóny najbližšieho vývinu.“ Zamýšľa sa Vygotskij /2004, s. 25/.

Hra je komplexnou činnosťou, čo znamená, že hra je prioritne zameraná napríklad len na rozvoj matematických predstáv, ale obsahuje v sebe aj úlohy na rozvoj komunikačných schopností, motorických zručností, sociálneho správania, emocionálneho prežívania a podobne. Je v kompetencii pedagóga, ktorú z úloh v hre obsiahnutých bude viac preferovať, respektíve, či dokáže simultánne rozvíjať u detí viaceré schopnosti, zručnosti a postoje naraz. Na základe obsahovej príbuznosti jednotlivých okruhov, rozvojových edukačných oblastí môže dôjsť k zlúčeniu úloh v hernom programe v jeden celok. Možno vytvoriť množstvo iných hrových kombinácií s konkrétnym cieľom a obsahom. Píše Podhájecká /2003/ a ďalej pokračuje:

Predpokladom rozvoja osobnosti dieťaťa v hre je, aby dospelý účastník hry cieľavedome načrtával a individuálne modeloval obsah hry, pripravoval optimálne edukačné prostredie a čas pre samotnú hru, ponúkal ku hre primerané informácie. Vtedy sa hra stáva najpriateľnejším spôsobom učenia, nástrojom na rozvoj detskej osobnosti.

Participácia dospelého účastníka na hre umožňuje vzájomný individuálny a interaktívny kontakt, účasť dospeléj osoby zvyšuje u dieťaťa záujem o hru a umocňuje u neho aj radosť z hry.

V rámci pedagogickej hrovej kompetencie pedagóg cieľavedome, zámerne a systematicky sleduje a má hodnotiť:

- hry detí,
- priebeh a obsah hier,
- prejavy detí v hrách,
- vlastné pedagogické pôsobenie,
- podmienky nevyhnutné pre výkon výchovno-vzdelávacieho procesu,
- hračky, edukačné pomôcky, hrový priestor Podhájecká, Gmitrová /2008/.

Úlohou pedagóga je prípravou a vhodným vedením zvýrazniť ich edukačný rozmer. Existuje množstvo hier. Vhodným výberom z nich, ich kombináciou, gradovaním, vedením a usmerňovaním pri hre sa z každej hry v najširšom ponímaní stáva edukačná hra. Od učiteľa sa očakáva, že by mal spoznať témy námetových hier, s ktorými prichádzajú deti na I. stupeň

základnej školy, poznať témy a obsažnosť detských hier spontánne hraných deťmi, mu ich umožňuje koptovať do programov a plánov. Zodpovedný a kvalitný výber hier mu pomôže deti efektívnejšie vychovávať a vzdelávať.

Hry sledujú rôzne ciele. Môžu byť zamerané na psychické uvoľnenie, rozvoj komunikačných schopností, samostatnosti, tvorivosti a podobne.

Humanizáciu v školstve veľmi pekne vyjadril vo svojom citáte **Platón**, keď hovorí, že: „**Nezachádzaj pri učení s deťmi násilne, ale nech sa učia formou hry, aby si zároveň mohol pozorovať, k čomu sa svojou prirodzenosťou hodia.**“

Patočka /1992, s. 376/.

5. Netradičný zásobník hier

Trhanie peria

Vyberieme niekoľko detí. Dostanú niekoľko štipcov, ktoré si prichytia na oblečenie. Rozbehnú sa a usilujú sa navzájom naháňať a deťom pripnúť svoje štipce. Vyhráva ten, kto sa ich zbaví ako prvý.

Beh so sviečkami

Deti sa postaví oproti sebe a utvoria asi meter širokú uličku. Dve deti majú za úlohu bezpečne preniesť svoju sviečku na koniec deťmi vytvorenej uličky. Ostatné sa pokúšajú sviečku sfúknuť. Vyhráva ten, kto ako prvý prešiel s horiacou sviečkou celou uličkou.

Štafetový vláčik

Deti utvoria družstvá. Postavia sa na vopred určenú štartovú čiaru. Prvý bežec vyrazí k cieľu vzdialenému niekoľko metrov /kameň, strom.../ obehne ho, vráti sa späť a dotkne sa ďalšieho hráča. Tento položí ruky na plecia prvého a bežia ďalej. Postupne sa pridávajú i ďalší spoluhráči, až nakoniec beží celý „vlak“. Zvíťazí ten vláčik /to družstvo/ ktorý ako prvý prebehne cez cieľovú čiaru. Ak sa vlak pretrhne, lokomotíva sa musí vrátiť a pozbierať všetky „stratené vagóny“.

Ide hračka okolo

Deti sa postaví do kruhu čo najbližšie k sebe. Deti si navzájom podávajú hračku, alebo aj čokoľvek iné, kým hrá pesnička. Každý sa snaží čo najrýchlejšie zbaviť hračky, kým sa pieseň zastaví, pretože v tom prípade nešťastník vypadne z hry. Ak niekomu v rýchlosti vypadne hračka z ruky, musí hru opustiť.

Bleskovka

Deti stoja v kruhu na stoličkách a jeden stojí v prostriedku. Na pokyn vychovávateľky je ich úlohou vymieňať si medzi sebou miesta napr. tí, ktorí sa narodili v zime, majú dlhé vlasy, majú radi zmrzlinu, boli pri mori, radi cvičia, majú červené papuče... Kto si nenájde miesto, postaví sa do kruhu a dá „zálohu“ /deti jej význam poznajú/.

Pavučina

Deti sedia v kruhu a jeden z nich má v ruke kľbko vlny a povie niečo o sebe. Hodí kľbko kamarátovi, ten opäť povie niečo o sebe. Takto kľbko putuje od žiaka k žiakovi a všetci navzájom sa o sebe niečo dozvedia. Nakoniec natiahneme pavučinku, ktorej kúsok drží každé dieťa. Je to pavučinka kamarátskeho poznania. Hra sa dá obmieňať, keď môže každý povedať niečo o vode, prírode, zvieratkách...

Hmatové hádanky

Pod väčšiu látku /plachtu, osušku/ ukryjeme rôzne veci /fľašu, pero, pohár, topánku, príbor.../. Úlohou detí je pomocou hmatu uhádnuť, aký predmet je skrytý pod látkou.

Fúkanie balónikov

Motúzom vyznačíme na podlahe cieľ. Deti si kľaknú vedľa seba vo vzdialenosti niekoľko metrov od cieľa. Každý hráč dostane balónik, ktorý po odštartovaní fúkaním posúva dopredu. Zvíťazí ten, ktorý svoj balónik prvý dofúka do cieľa.

Zasmej sa

Deti sa postavia oproti sebe do dvoch radov a ruky si dajú za chrbát. Jeden účastník sa pokúsi pomedzi nich prejsť bez toho, aby sa zasmial. Úlohou ostaných je však rozosmiať ho. Deti robia rôzne grimasy, opičky, ale nikto nesmie prehovoriť. Kto prejde týmto „smiechodníkom“ bez toho, aby sa zasmial, zaslúži si potlesk.

Hra so slovami

Schopnosť vymýšľať podporíme u detí aj nasledujúcou hrou. „Napíšte za 5 minút čo najviac slov, ktoré sa začínajú napr. na písmeno „v“, vymysli čo najviac slov, ktoré sa končia na el, ik, ec, ník..., vymysli čo najviac jednoslabičných slov, napr. oko, mak, lak... prídaj čo najviac prídavných mien k slovu rieka: /špinavá, bystrá, studená, široká .../ k slovu mama, k slovu rodina...

Prilepení

Pustíme hudbu a dvojice tancujú. Vedúci hry povie: Tancujte prilepení napr. rukami. Tancujúci musia tancovať tak, že sa rukami neustále dotýkajú. Vedúci hry po prerušení hudby povie: Tancujte prilepení, hlavami, kolenami, bokmi... . Chvíľku sa takto tancuje. Potom povie, buďte prilepení: kolenami, bruchami, zadkami, laktami, bradami, vlasmi, bokmi, plecami. Tanec sa dá takto tancovať dlho a deti sa pri ňom zabavia a potešia.

Zrkadlo

Všetci tancujú vo veľkom kruhu. Hrá hudba. Jeden tancujúci tancuje v strede a ostatní po ňom opakujú tak, ako tancuje on. Hlavný tanečník ide k niekomu, postaví sa na jeho miesto. Ten vymenený tanečník ide do kruhu a tancuje. Ostatní po ňom opakujú tanečné variácie. Po chvíli tancovania ide opäť k niekomu, komu zastúpi miesto. Tanečná opakovačka sa hrá dovtedy, kým sa nevystriedajú v strede všetci tancujúci.

Molekuly

Deťom vytýčime priestor na pohybovanie sa. Každé dieťa predstavuje atóm. Na pokyn vedúceho hry deti vytvárajú postupne buď dvojice, ak majú vytvoriť molekulu napr. z dvoch atómov, alebo päťice, ak majú vytvoriť molekulu napr. z piatich atómov atď. Dieťa, ktoré zostalo voľné, odchádza z hry a kontroluje s vedúcim hry naďalej jej priebeh.

Drevená blcha

Deti by mali poznať rôzne druhy materiálov. Pedagóg dá pokyn, aby sa rozmiestnili po triede. Učiteľ v nepravidelných intervaloch volá: „Papierová blcha, modrá blcha, stoličková blcha, ceruzková blcha, látková blcha, drevená blcha...“ Úlohou detí je sa čo najrýchlejšie dotknúť zvolaného predmetu. Hra býva u detí veľmi obľúbenou lebo je dynamická a zábavná.

Každá hra má svoje ukončenie. Môže to byť dopredu dohodnutý čas, záverečný signál /akustický/, či určitý počet dosiahnutých bodov. Existujú aj hry končiace iným spôsobom, napr. dostratena.

Resumé hry je veľmi dôležitou súčasťou. Každá hra by mala byť zhodnotená aj zo strany organizátora, aj zo strany účastníkov. Zhodnotenie vyplýva zo samotnej hry. Niekedy môže prebiehať formou diskusie, inokedy vyžaduje humorný priebeh. Organizátor musí hru vyhodnotiť, pochváliť tých, ktorým sa darilo, povzbudiť tých, ktorí neboli príliš úspešní.

Pochvaly by mal vychovávateľ vyberať tak, aby mali čo najväčší účinok. Najlepšou odmenou pre dieťa v mladšom školskom veku je pohladenie, žmurknutie, úsmev, potlesk, slovná pochvala, prípadne malá odmena- záložka do knižky, nálepka...

Na konci každej hry necháme dostatočný priestor na to, aby všetky deti mohli vyjadriť svoje pocity. Tým rozvíjame slovnú zásobu detí a učíme ich pomenúvať svoje pocity, uvedomovať si vlastné prežívanie.

Hry prostredníctvom sebapoznávania prispievajú k zvyšovaniu sebavedomia a vytváraniu reálneho sebaobrazu. Je to dôležité pre vývin detí a ich pôsobenie v rozličných životných rolách a situáciách. Keďže všetky deti sa zúčastňujú hier, majú neustálu spätnú väzbu, ktorá zvyšuje pocit ich vlastnej hodnoty. Pri riešení spoločných úloh sa rozvíja schopnosť spolupracovať, eliminujú sa egoistické prejavy a deti sa učia tolerancii a akceptácii iných.

Aj napriek tomu, že hry delíme podľa jednotlivých nonkognitívnych funkcií, ktoré primárne rozvíjajú, pri každej hre sa rozvíjajú viaceré funkcie vrátane kognitívnych.

Každý druh hry vyžaduje aj individuálny prístup. **Dieťa môže vplyvom rôznych príčin veľmi rýchlo stratiť motiváciu k hre a preto pedagóg má vždy a všade, kde sa deti hrajú, prejavovať o hru patričný záujem, ohľad a náklonnosť.** V prípade vyskytujúcich sa problémov a ťažkostí má byť pripravený ohľaduplne zasiahnuť a poskytnúť deťom pomoc. Má citlivo v hre ochrániť, posilniť pozíciu slabšieho a oslabiť úlohu dieťaťa-vodcu, ktorý má snahu vždy podriadiť spoluhráčov svojej vôli a svoju želaniu.

Z edukačného hľadiska je veľmi dôležité a hlavne užitočné, keď si dieťa v hre vyskúša rozličné roly. Ak dieťa nebude mať možnosť vystriedať si rôzne roly v hre, nedostane príležitosť na chvíľu viesť hru, udávať tempo a pravidlá hry a bude „sediť len v kúte“ stratí motiváciu, prestane sa hrať a obmedzí obojsmernú komunikáciu. Hrovo - edukačný efekt z takejto hry bude ohraničený, zúžený, redukovaný, limitovaný. Pri hre sa vytvárajú zložité vzťahy medzi deťmi. Niektoré deti si svojou obratnosťou, vynaliezavosťou získajú vážnosť, iné sú zase naopak pomalé. Niektoré deti chcú vždy dostať hlavnú úlohu. Druhé sa jej zase z plachosti vyhýbajú. To všetko vyžaduje od pedagóga citlivý, premyslený a profesionálny prístup.

Deti sa veľmi rady hrajú hry dobre známe, opakujú znovu a znovu tie isté hry. Prejavujú svoju schopnosť improvizácie, kooperácie navzájom, snažia sa tvoriť aj svoju vlastnú hru, vytvárať si vlastné pravidlá hry. Z priameho vedenia sa stáva nepriame vedenie, usmerňovanie hry pedagógom, ak už deti dobre ovládajú pravidlá a chod hry. Vymedzené činnosti učiteľa smerujúce k istému cieľu sa potom viac zameriavajú na monitorovanie jednotlivých detí, ich reakcií a príspevkov k hre, na hodnotenie edukačného dopadu hry na poznatky detí, porovnávanie ich pokrokov.

Ukončením priebehu hry a s ňou spojená edukačná činnosť pedagóga nekončí. Edukačný proces, ak je správne vedný, špirálovito zvyšuje úroveň poznania. Úlohou hodnotenia je zhodnotiť dosiahnutý edukačný zámer, ako bol splnený cieľ, úloha hry a akú kompetenciu deti získali. Píše Podhájecká /2008/.

Ak sa v komunite hrajúcich detí nachádzajú deti s poruchou správania a pozornosti je v rukách pedagóga, aby hra mala správny a nerušený priebeh. Sleduje správanie sa dieťaťa a v prípade potreby je dôležité profesionálne

vstúpiť do hry, usmerniť správanie sa detí. Dôležité je vysvetliť dieťaťu jasne a zrozumiteľne pravidlá a zásady hry. Dôsledne dbať na dodržiavanie pravidiel a rázne vysvetliť dôsledky porušenia pravidiel. Byť ráznym a dôsledným sa určite oplatí, aby sa deti v budúcnosti vyhli nevhodným a nepredpokladaným situáciám, ktoré sú hodné nekompromisného riešenia. Dať integrovanému dieťaťu aj počas hry možnosť oddýchnuť si a zrelaxovať je určite pedagogickým majstrovstvom, no dôležitým momentom a faktom pri kľudnom priebehu rôznej hrovej činnosti.

5. 1. Brainstorming - burza netradičných nápadov

Obohatením práce vychovávateľky so žiakmi v školskom klube detí je realizácia rôznych zaujímavých a hlavne netradičných aktivít, ktoré sú pre deti zaujímavé, pútavé a obohacujúce zároveň. Pripravili sme niekoľko nápadov, ktoré sú v praxi odskúšané a stretli sa s veľmi pozitívnym ohlasom nielen u detí v školskom klube, ale aj u ich rodičov. Môžeme ich uskutočňovať priebežne, počas celého školského roka, pričom jednotlivé aktivity úzko súvisia s niektorými dňami, prípadne mesiacmi v roku. /Např. Valentínska pošta 14. februára, Vynášanie Moreny - prvý jarný deň v roku, Slávnosť čítania - koniec školského roka.../.

Tvorivá dielňa

Uskutočňujeme ju v súvislosti ročnými obdobiami. Úlohou detí je stretnúť sa v sobotné dopoludnie a pod vedením pedagóga realizovať rôzne tvorivostné aktivity, ktorými potom vyzdobia priestory školy. Podujatie dáva priestor pre rozvoj fantázie, zručnosti, šikovnosti, tvorivostných a sociálnych kompetencií detí.

Športové randezvous

Obľúbené športové odpoľudnie pre žiakov je zaujímavé tým, že deti prídu na športové ihrisko na kolieskových korčuliach, kolobežkách, bicykloch

a tak majú možnosť prejaviť svoju športovú šikovnosť a obratnosť pri rôznych športovo- zábavných disciplínach. Podujatie dáva priestor na rozvoj sociálnych a športových kompetencií. Túto aktivitu môžeme realizovať kedykoľvek v prípade priaznivého počasia.

Valentínska pošta

Deti, ktoré navštevujú školský klub si pripravlia kostými veselých Valentínkov so srdiečkami, s pesničkami a básničkami roznášajú krabice plné rôznych pozdravov a valentínskych prianí žiakom do všetkých tried školy. Niekoľko dní pred sviatkom Valentína zbierajú od detí ich pozdravy a priania pre svojich kamarátov a pedagógov.

Burza kníh a hračiek

Vždy sa stretáva s veľmi priaznivým ohlasom u detí a tešia sa na ňu. Organizujeme ju ako relaxačnú aktivitu v deň odovzdávania polročného vysvedčenia. Dieťa prinesie hračku, prípadne knižku, ktorú už nepotrebuje a domov si odnáša zas inú knižku, prípadne hračku, ktorú si na burze s kamarátom vymení. Zažije tak opäť nové prekvapenie z očakávania a radosť.

Vynášanie Moreny

Netradičné podujatie s ktorým žije celá obec. Deti v krojoch, s tancom a so spevom ľudových piesní vynášajú z dediny bábkú, ktorá znázorňuje Morenu- symbol zimy a smrti a zapálenú ju hádžu do potoka. Toto podujatie pripravujeme s prihliadnutím a rozvoj a uchovávanie starých tradícií.

Noc v škole

Toto zábavné podujatie je vždy medzi deťmi dlho očakávané. Pri rôznych tvorivostných aktivitách, putovaní nocou po obci, plnením rôznych zaujímavých úloh večer v prírode a zúčastnením sa putovania školou v noci- zažívajú deti množstvo zábavných, nepredvídateľných, poučných a zvláštnych, rozprávkových situácií. Vyskúšajú si v nich svoju šikovnosť, tvorivosť, odvahu, fantáziu, priateľstvo.

Slávnosť čítania

Zaujímavé a pútavé podujatie nielen pre deti, ale aj pre ich rodičov a starých rodičov. Žiaci- prváci sa majú možnosť prejavíť pred svojimi pedagógmi, rodičmi a starými rodičmi, ako šikovní speváci, recitátori, tanečníci, no predovšetkým ako žiaci, ktorí sa naučili pekne čítať a počítať v prvom ročníku. Úlohou detí je prezentovať svoju šikovnosť, nadanie a vedomosti z výchovno- vzdelávacieho procesu v škole počas vyučovania. Za zvládnutie daných úloh dostávajú na hlavy korunky pre Kráľov a kráľovné čítania.

Prehliadka talentov

Každý rok realizujeme toto milé podujatie v našom školskom klube vždy pri príležitosti Medzinárodného dňa detí, ktorému sa tešia žiaci, ich rodičia i pedagógovia. Každé dieťa má možnosť prejavíť sa tým, čím vie, čo najlepšie dokáže a môže ukázať a predviesť svoj najlepší osobný výkon. Objavíme veľa výnimočných talentov medzi deťmi, ktoré sa tak majú možnosť prezentovať. Svoju šikovnosť ukážu recitátori, výtvarníci, speváci, tanečníci... Odmenou za ich výkon je získanie ocenenia v podobe pripnutého kvietka s označením: „Som výnimočný!“

6. Tvorivosť ako pedagogicko-psychologický fenomén

„Tvorivosť dáva životu zmysel.

Tvorivosť lieči človeka z chorôb modernej civilizácie.

Tvorivosť je spôsob zmysluplnej sebarealizácie človeka.

*Tvorivosť je najväčšou hodnotou každého jednotlivca
i spoločnosti.“*

I. Bergman

Najpoužívanejšie slovo, ktoré využívame vo všetkých oblastiach je tvorivosť.

Toto slovo pochádza z gréčtiny a znamená plodiť, tvoriť, rodiť. Synonymami tvorivosti je divergentné myslenie, intuícia, fantázia.

Podľa Šimovej /2001, s. 6/ „Celá ľudská civilizácia, od počiatocného ovládania prírody po dnešnú kozmonautiku a od prvých magických obradov po súčasné umenie, je výsledkom tvorivého prístupu. Tvorivosť je typická ľudskému rodu všeobecne. Tvorivá osobnosť, ktorá reguluje vzťahy človek-svet sa na tvorbe zúčastňuje komplexne so všetkými vlastnosťami i psychickými procesmi. Tvorivý proces teda predpokladá uplatnenie a rozvíjanie tvorivých schopností, osobnostných vlastností, ale aj vytváranie takých podmienok, ktoré sú nevyhnuté na prejavenie a rozvíjanie tohto potenciálu človeku, alebo dieťa.“

O tvorivosti hovoríme vtedy, ak produkuje nové a užitočné produkty, a nie ak reprodukuje už dávno známe a naučené. O tvorivosti nehovoríme ako o niečom stabilnom, pretože ju môžeme v každom veku formovať a zvyšovať. Podstatnými znakmi tvorivosti sú novosť /originalita/ a užitočnosť. Nový produkt sa môže stať prínosom pre celú spoločnosť, ale môžeme hovoriť o novosti aj vtedy, ak jedinec vytvorí niečo nové skôr, ako ostatní.

Kvalitatívnym znakom tvorivosti je novosť. Dieťa rieši pôvodné veci neočakávane, prekvapivo dôvtipne, objavne. Neopiera sa iba o poznané, ale

prichádza s novými nápadi. Tvorivosť je charakteristická pre divergentné myšlienkové operácie, ktoré vedu k originalite. Pri divergentnom myslení nachádzame množstvo správnych odpovedí. opakom je konvergentné myslenie, ktorého myšlienkové operácie sú logické a deduktívne. Uplatňuje sa pri riešení úloh s jednou správnou odpoveďou.

Tvoriví ľudia vnímajú svet inak a práve to ich zvláštne vnímanie sveta sa pre nich stáva zdrojom tvorivosti. Vysvetľuje Bláhová /1996/.

Skutočná tvorivosť sa začína vo veku okolo 10 rokov, keď kognitívne procesy začínajú „účinkovať“ na zrelšej úrovni. Vyjadrujú sa Dacey, Lennon /2000/. Ďalej píš, že mladší a starší školský vek je otvorený voči zmenám a postojom, deti si vytvárajú svoj vlastný názor na vec a preto je toto obdobie zvlášť naklonené prejavom tvorivosti.

„**Tvorivosť** je vnútorná sila človeka, ktorá ho poháňa čo najlepšie a po novom, a to nielen pre seba, ale aj pre svoje okolie a v konečnom dôsledku pre celé ľudstvo. Úsilím každého tvorivého človeka je vytvárať niečo nové, prospešné, nielen v oblasti myslenia, vedy, techniky, vynálezcovstva alebo zlepšovania, ale aj v oblasti humanizácie medziľudských vzťahov, v oblasti umenia, etiky, riadenia, komunikácie.

Tvorivosťou rozumieme produkciu nových a súčasne užitočných riešení, nápadov, myšlienok, činov, správania...“ píš Fulopová, Zelinová /2003, s. 9/.

Zelinová /2007/ sa o tvorivosti ďalej vyjadruje takto: **Tvorivosť je najvyššou poznávacou a mimopoznávacou funkciou.** Je to univerzálna kompetencia /spôsobilosť/ človeka, ktorá zasahuje tvorivé cítenie, myslenie, konanie, prejavuje sa zároveň v tvorbe medziľudských vzťahov, v oblasti sebaovládania a sebatvorby.

V mimopoznávacej sfére znamená tvorivosť výchovu k tvorivému štýlu života, ktorý je stále viac charakterizovaný snahou o rozvoj vlastnej osobnosti. Tvorivá činnosť prináša nové, hodnotné a užitočné nápady, myšlienky, výtvary a nové riešenia. Za ďalšie kľúčové slová považujeme **novosť a užitosť**.

Význam tvorivosti v živote človeka možno vyjadriť takto:

- Tvorivosť znamená zmysluplne žiť.
- Tvorivosť je spôsob seberealizácie.
- Tvorivosť je najväčšou hodnotou pre spoločnosť a jednotlivca.
- Umenie je produktom jedinečnej ľudskej tvorivosti.
- Tvorivosť aktivizuje a motivuje človeka.
- Rozvíjať tvorivosť je najlepšie spôsob výchovy.
- Tvorivosť lieči z chorôb modernej civilizácie.
- Tvorivosť robí človeka lepším.
- Tvorivosť dáva zmysel ľudskému životu.

Tvorivosť detí zvyšujeme:

- Rozvojom ich tvorivého vnímania a myslenia.
- Rozvojom vlastností osobnosti, ktoré podporujú tvorivosť.
- Tvorbou vhodných sociálnych podmienok podporujúcich tvorivosť.

Zelina, Zelinová /1990, s. 25/ o tvorivosti napísali: „Pre prax výchovy žiakov /a ľudí vôbec/ k tvorivosti teda platí nasledovné:

- tvorivosť je produkovanie nových a akceptabilných riešení, nápadov, činov,
- tvoriť môže každý človek,
- tvorivosť sa dá rozvíjať, cvičiť,
- tvorivosť sa môže prejaviť v každej činnosti človeka,
- musíme sa snažiť čo najviac ľudí dostať na najvyššiu úroveň tvorivosti,
- tvorivosť sa má rozvíjať spolu so zvyšovaním vedomosti,
- v rannom veku je dôležité rozvíjať tvorivosť všeobecne, a až neskôr sa špecializovať na niektorú konkrétnu oblasť. Ale aj vtedy súčasné rozvíjanie všeobecnej tvorivosti prispieva k celkovej optimalizácii osobnosti.“

Zelina, Jaššová /1984/ charakterizujú tvorivosť takto:

- tvorivosť dáva zmysel životu,
- tvorivosť odlišuje človeka od zvierat'a a stoja,
- tvorivosť je istým spôsobom seberealizácie,

- tvorivosť je najväčšou hodnotou pre spoločnosť,
- tvoriť, znamená žiť.

Bakošová, Mrvová /1995/ majú na tvorivosť takýto pohľad:

Tvorivosť, podobne ako inteligencia je všeobecná ľudská vlastnosť, ktorú má viac menej každý človek a ktorú možno výchovou v ovzduší tolerancie, dôvery a rešpektu rozvíjať a uplatňovať vo všetkých oblastiach ľudskej činnosti. Jej prejavmi sú:

Plynulosť

produkovanie veľkého množstva informácií.

Pružnosť

produkovanie rozmanitých myšlienok a využívanie rôznych prístupov.

Novosť

originálnosť myslenia, schopnosť prepracúvať a dopĺňať detaily, vnímať veci a javy nekonvenčným spôsobom.

Deti majú z tvorivej činnosti radi objavovanie, nové skúsenosti, experimenty. Stretávajú a pri nej s tajomstvom, učia sa tvorivosti, prežívajú radosť z úspechu i sklamania z nezdaru. Prostredníctvom tvorivosti deti skúmajú svet. Tvorivostná činnosť môže byť tiež prostriedkom, ako dieťa upútať, ukludniť. Kohlová /2008/.

6.1. Tvorivý proces

O tvorivom procese hovoríme vtedy, ak subjekt produkuje niečo originálne, nové, plnohodnotnejšie, dokonalejšie pre objekt, alebo celú spoločnosť. Turek /1994/.

Tvorivý proces je možné využívať a zrealizovať vo všetkých oblastiach ľudského bytia, ale nie v rovnakej miere a rovnakou intenzitou.

V súvislosti s tvorivým procesom hovorí Zelina /1997/ o štyroch etapách:

1. Preparačnej, prípravnej - oboznámenie sa s problémom, ktorý treba riešiť. Daný problém vzruší tvorivú myseľ. Ten sa definuje a nastáva príprava na jeho riešenie. Riešenie však neprichádza. Prechádzame do ďalšej etapy.
2. Inkubačnej - známy problém odložíme bokom, nezaobráame sa ním.
3. Iluminácia, inšpirácia - prichádza neočakávané objavenie, náhle riešenie. Veľkú úlohu tu zohráva intuícia, ktorá sa neopiera o vedomé myslenie.
4. Verifikácia - overenie správnosti myšlienky.

Dané etapy sa vzájomne prelínajú a sú časovo neobmedzené. A by dieťa mohlo začať tvorivo pracovať, musí sa najskôr naučiť tvorivo myslieť. Určitou pohnútkou pre tvorivé myslenie sa stáva problémová situácia, ktorú deťom predkladáme v hre. Problém prebudí v deťoch záujem najst' riešenia na jeho odstránenie.

6.1.2. Tvorivé vnímanie a myslenie

Zelinová /2007, s. 92/ o tvorivom vnímaní a myslení píše: „Základom rozvoja tvorivého vnímania a myslenia sú úlohy, pri ktorých môže dieťa použiť fantáziu a imagináciu, podávať rozličné návrhy, uplatňovať nápady a poskytovať nové riešenia. Tieto úlohy najčastejšie uvádzame slovami: vymysli, vytvor, čo sa stane, keď..., nájdí čo najviac dôvodov, prečo..., hľadaj viac príčin ... hľadaj viac súvislostí, asociácií, čo ťa napadne, ak počuješ určité slovo, alebo zvuk, pokús sa toto zlepšiť, uprav, zmeň, predstav si, zahraj rolu, čo by sa dalo vymyslieť ako argument proti, zapíš, aké by to mohlo mať dôsledky, vymysli čo najviac najrozmanitejších, najzvláštnejších, fantastických, neobvyklých riešení, vymysli, nakresli, znázorni pohybom, pokús sa vžiť do..., dramatizuj, čo by sa stalo keby..., dokonči príbeh, začni inak, čo by ťa prekvapilo v ..., navrhuj, ilustruj, povedz, vymysli protiklady, tvor metafory, prirovnania...“

Aktivity posilňujúce tvorivé vnímanie a myslenie:

Pri rozvíjaní vnímania a pozornosti detí dbáme na to, aby sa na veci a javy okolo seba pozerali netradične, inými očami. Dôležité je, aby sa podporovala ich zvedavosť. Pri rozvíjaní tvorivosti môžeme zdokonaľovať vnímanie, jeho rozsah, dynamiku, sústredenie, zameranie, vnímanie na významné veci a problémy i zvedavosť. Môžeme tiež zvyšovať aktivitu vnímania a to tak, že sa snažíme do vnímania zapojiť čo najviac zmyslových orgánov. Sústredíme sa na to, aby sa dieťa stávalo citlivejším k okoliu, aby vnímalo nevšedné, t.j. nie všetko ako jasné, ukončené, uzavreté, zrozumiteľné, ale skôr ako neusporiadané a v pohybe, aby vnímalo veci i problémové atď. Takýto pohľad na skutočnosť je východiskom pre riešenie problémov a zlepšenie stavu. Dieťa sa napríklad pozerá na svoj bicykel a vníma ho ako úplne obyčajný, avšak tvorivé vnímanie podporíme u dieťaťa tak, že sa ho opýtame, čo by sa dalo na bicykli zlepšiť, ako inak by ho mohlo použiť, ako by ho mohlo skrášliť, či by nemohlo slúžiť k dosiahnutiu neobvyklých výkonov, alebo dokonca ako jeden z prostriedkov k získaniu nových priateľov atď.

Opakom tvorivého vnímania je schématické, stereotypné vnímanie sveta. Do tvorivého vnímania patrí všímavosť, ktorá je vzácnou vlastnosťou tvorivých ľudí.

K rozvoju všímavosti a komplexného vnímania možno využiť napr. I prechádzky, alebo výlety. Po ňom môže nasledovať rozhovor, komunita, dialóg, monológ, kreslenie, cvičenia na poznávanie a vnímanie prírody, opakovanie, spomínanie, vymýšľanie...

Faktory tvorivosti:

Podľa Zelinovej /2007, s. 124/ sú nasledovné:

Plynulé myslenie

- pohotovo prichádzať s radou myšlienok ,
- udržiavať ich tok,
- formulovať čo najväčšie množstvo podstatných myšlienok.

Originálne myslenie

- ponúkať rôznorodé myšlienky a nápady,
- posúvať ich význam,
- meniť ich smer.

Pružné myslenie

- nachádzať neobyčajné, netradičné odpovede,
- mať nezvyčajné nápady,
- tvoriť netradičné veci.

Zdokonaľujúce myslenie

- prepracovať nápad do detailov,
- usporiadať nápad, alebo celé riešenie do konečného výstupu,
- rozširovať nápady.

Ochota riskovať - odvaha

- vystaviť sa možnosti neúspechu, omylu, kritike,
- uskutočniť odhady, tušiť, hádať, mať vysoké ciele,
- myslieť a pracovať v podmienkach bez jasných hraníc a noriem,
- ponúkať nezvyčajné riešenia, byť iný, mať iné názory, ako ostatní.

Uprednostňovanie celistvého pohľadu - výzva

Hľadanie viacerých alternatív

- dokázať vidieť rozpory medzi vecami: aké sú a aké by mali byť,
- chaos meniť na poriadok, túžiť po poriadku bez zjednodušenia,
- pohrúžiť sa do rozličných problémov, záhad, myšlienok.

Zvedavosť - chcenie

- byť zvedavý, chcieť veci poznať, skúmať, bádať, pýtať sa, pozorovať,
- hrať sa s nápadmi,
- snažiť sa o nové pohľady, o zmenu uhlu pohľadu,

- byť otvorený k vlastnému tušeniu,
- sledovať, čo sa stane, keď.. .

Predstavivosť

- predstavovať si, /zobrazovať predstavy/ tvoriť obrazne,
- sniť vo svojej fantázii,
- cítiť intuitívne,
- prekonávať vymyslené, alebo umelé hranice.

Podľa Tureka /1994/ ide o kognitívne faktory, ktoré sú nasledovné:

Na rozvoj tvorivosti vplýva šesť základných intelektových schopností: fluencia, flexibilita, originalita, redefinícia, senzitivita a elaborácia.

1. **Fluencia** je schopnosť produkovať množstvo nápadov, predstáv a myšlienok obsahovo rovnakých. Nemusí ísť o ich využiteľnosť, ale o uvoľnenosť myslenia. Fluenciu rozdeľujeme na štyri zložky: slovnú, asociačnú, vyjadrovaciu a myšlienkovú.
2. **Flexibilita** je nový pohľad na rovnakú vec. Tu už nejde iba o množstvo nápadov, ale aj o ich rôznorodosť.
3. **Originalita** je najvýznamnejšou zložkou tvorivého myslenia. Stáva sa vyvrcholením fluencie a flexibility. Vytvárajú sa tu neobvyklé a zaujímavé riešenia.
4. **Redefinícia** znamená zmeniť pôvodnú funkciu predmetu. Napríklad utierka, ktorou sa utiera riad sa môže stať v rukách dieťaťa bábikou, psíkom, alebo závojom.
5. **Senzitivita**, citlivosť na problémy, schopnosť zaznamenať nedostatky pri riešení problémových situácií.
6. **Elaborácia** znamená návrhy konkrétnych riešení. Rozpracovanie detailov, kedy dovedieme problém k jeho vyriešeniu.

6.1.3. Rozvíjanie tvorivosti vo výchovno-vzdelávacom procese

Tvorivosť v školskom klube detí v čase mimo vyučovania nie je možné realizovať bez využitia tvorivého potenciálu detí. Každé dieťa je tvorivou osobnosťou a závisí od pedagóga akými prostriedkami ho bude ďalej rozvíjať. Produktom tvorivosti je výnimočnosť a originalita. Dieťa tak získava pocit vlastnej jedinečnosti, ktorá je veľmi dôležitá pri budovaní sebaúcty.

Tvorivosť nie je ničím iným, ako prirodzenou reakciou dieťaťa na prostredie, ktoré ho obklopuje. Ak deti nemajú možnosť formou hry, ktorá je pre ne najprirodzenejším prostriedkom získavania skúseností, informácií a zručností rozvíjať svoje tvorivé schopnosti, prichádza k akejsi nenaplnenosti. Tvorivosť si vyžaduje sebavyjadrenie, ktoré je dôležité pre rozvoj komunikačných schopností a spôsobilostí.

Tvorivosť je činnosť človeka, ktorá vytvára nové materiálne a duchovné hodnoty. Výchovu k tvorivosti môžeme a chceme chápať ako dôležitú pedagogickú činnosť, ktorá formuje tvorivosť pomocou špeciálnych metód a tiež vytváraním priaznivých podmienok na ich uplatnenie. Tvorivosť je často nesprávne považovaná za oblasť, ktorá je vyhradená umeleckým smerom. Avšak aj v iných oblastiach majú tvorivé zručnosti veľmi dôležitú úlohu.

Tvorivé schopnosti patria k nevyhnutnému vybaveniu každého, kto sa podieľa na vytváraní nových myšlienok a metód, alebo na riešení problému.

Zelina, Zelinová /1997/ uvádzajú štyri východiskové axiómy tvorivosti:

1. Tvorivý môže byť každý človek,
2. Tvorivosť sa môže prejavovať v každej činnosti, ale nie každá činnosť poskytuje rovnaké možnosti na tvorivosť,
3. Tvorivosť je cvičiteľná funkcia, dá sa rozvíjať,
4. Tvorivosť je „ťažká práca“ v tom zmysle, že človek musí najprv veľa vedieť, premýšľať, aby mohol vytvoriť nový a hodnotný produkt.

Znamená to, že tvorivosť je najvyššou kognitívnou funkciou a v hierarchickom usporiadaní zahŕňa v sebe všetky nižšie funkcie- dobrú percepciu, pamäť, konvergentné myslenie, analýzu, syntézu, induktívne myslenie, abstrahovanie atď. Význam tvorivosti v živote každého jednotlivca vyvoláva potrebu jej rozvíjania v školských podmienkach v procese vyučovania aj v procese mimo vyučovania.

V školskom klube detí poskytujeme rôzne prostriedky k prejavom tvorivosti detí. Sú to hry, prejav tvorivého myslenia detí pri hrách, ktoré v sebe skrývajú komunikačné kompetencie, osvojovanie si rôznych netradičných metód a postupov pri práci s rôznymi druhmi materiálov a praktický nácvik nových pracovno-technických a výtvarných techník pri rozvoji zručnostných kompetencií.

7. Tvorivé dieťa

„**Tvorivé deti** sú v porovnaní s menej tvorivými spontánnejšie, hravejšie, prejavujú väčší zmysel pre dobrodružstvo, experimentovanie, hľadanie. Aj u väčších „tvorcov“ môžeme badať istú detinskosť v hľadaní radosti a jej prejavoch, entuziazmus, schopnosť nadchnúť sa problémami.

Deti s veľkým tvorivým potenciálom majú rady dvojznačnosť a viacznačnosť, viaczmyselnosť. Dychtivo vnímajú všetko nové. V nejasných situáciách majú najväčšiu predstavivosť. Dvojjzmyselnosť a viaczmyselnosť, istý chaos a neusporiadanosť sa im stávajú prostriedkom na prekonávanie hraníc ich možností.

Tvorivé deti provokuje takáto situácia k tvorbe. Mimoriadne tvorivé deti unavuje monotónna, stereotypná práca, učenie, hry. Nezaujímajú ich hra ani práca, ktorých stereotypnosť ich už ničím neprekvapí, a preto často samy pripravujú rozličné obmeny, porušujú pravidlá, čo sa kvalifikuje ako nedisciplinovanosť.

Tvorivé deti nemajú rady, ak sa im predkladajú hotové pravdy, ktoré sa majú naučiť pre známku alebo spokojnosť dospelých. Vedia sa emocionálne vyjadriť tak, aby ich to uspokojovalo, čo ich spätne chráni pred úzkosťou a napätím.

Tvorivé dieťa je zväčša veľmi zvedavé. Imaginatívne dieťa má možnosť dostať sa ďaleko za hranice svojich zmyslov. Píšu Zelina, Zelinová /1990/.

Tvorivo-humanistická výchova rozlišuje dve základné dimenzie osobnosti dieťaťa:

1. **Kognitívnu dimenziu** - na jej vrchole je ľudská múdrosť, poznanie osobnosti dieťaťa, inteligencia, vzdelanie a tvorivosť.

2. Nonkognitívnu dimenziu- obsahuje také dôležité charakteristiky osobnosti, akými sú ľudské city, prežívanie, aktivita, motivácia, prosociálne správanie, nezávislosť, hodnoty, sebaregulácia, samostatnosť a tvorivosť, ako životný štýl.

Táto teória a jej aplikácia vo výchovnej práci vytvára predpoklady na to, aby sa z detí stali dobrí, tvoriví, hodnotní, výkonní a šťastní ľudia.

Pedagogickým problémom ostáva, ako vo výchovnej praxi čo najúčinnejšie použiť činnosti metódy a stratégie, aby sa spomínané ciele mohli postupne dosiahnuť. Ako vytvoriť podmienky, ako organizovať výchovnú prax, ako pripraviť učiteľa, aby dokázal aplikovať vedecké poznatky a súčasne aj tvoriť nové činnosti, hry, podnety, pedagogické situácie na rozvoj osobnosti dieťaťa v rôznych intenciách.

Z pedagogickej praxe máme bohaté skúsenosti v práci s integrovanými žiakmi, zvlášť so žiakmi s ADHD. Neustálym opakovaním presných príkazov, predvedením názorných ukážok, neustálou pomocou, povzbudzovaním a nabádaním k dosiahnutiu čo najlepšieho osobného výkonu sa stretávame s pozitívnou reakciou na stanovené úlohy a v konečnom dôsledku na ich úspešné splnenie. Pozitívnou motiváciou je samozrejme dostatok povzbudenia a pochvaly, prípadne odmenenia za dobre vykonanú prácu. Pochválenie pedagógom pred triedou, skupinou žiakov, vyzdvihnutie čo i len najmenšieho, drobného úspechu, písomné kladné ohodnotenie jeho práce do žiackej knižky, alebo slovníčka je pre žiaka veľmi obohacujúce a povzbudzujúce zároveň.

8. Zásady tvorivej atmosféry v triede

Tvorivá atmosféra:

- oceňuje sa myslenie, tvorenie, hľadanie, experimentovanie, alternatívy,
- umožňuje sa voľnosť myslenia, sústredenia sa na zlepšovanie,
- podporuje sa sebavedomie a sebahodnotenie členov skupiny,
- stimuluje sa originalita, nové myšlienky a prístupy,
- podporuje a vyžaduje sa spontánnosť, aktivita a iniciatíva,
- zdôrazňuje sa srdečnosť k iným, spolupráca, kritika,
- vyžaduje sa účasť všetkých členov skupiny na rozhodovaniach ,
- vyžaduje sa, aby sa všetci zúčastňovali na hodnotení práce, činnosti, aktivít.

Tvorivá atmosféra kladie dôraz skôr na hľadanie, učenie, sebahodnotenie, zdôrazňuje sa viera v sily žiaka Jeho samostatnosť, poriadok a disciplína sa podriaďujú tvorivej práci, nie naopak.

Dôležité je, aby vychovávateľ vytvoril pre svojich žiakov také výnimočné prostredie, do ktorého sa budú vždy rady vracat' a tešiť sa naň. Ak má pedagóg v triede dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, napr. dieťa- žiaka s ADHD, tak je dôležité, ak má tento žiak vždy svoje rovnaké miesto a na stole vždy pripravené rovnaké pomôcky, aby to bolo miesto pohodlné, farebne upokojujúce. Pedagóg by mal dať tomuto dieťaťu šancu a príležitosť v prípade potreby meniť miesta svojich aktivít. Napr. čítanie v kresle, hranie sa na koberci, hranie sa s hračkami na kresle... Pozitívnu klímu vytvára pedagóg vlastne už pri vstupe žiakov do školského klubu, kde ich víta napr. hudba z CD, vkusne, farebne a nápadito zariadená trieda doplnená prácami a výtvormi žiakov. Ak sa majú možnosť žiaci hrať s rôznymi druhmi hračiek, ak si majú pod vedením pedagóga možnosť vyskúšať a naučiť sa rôzne nové, zaujímavé výtvarné postupy a techniky, ak vládne v triede veselá, priateľská atmosféra, toto všetko prispieva či už priamo, alebo nepriamo k vytvoreniu tvorivej atmosféry v triede. Dostatok pomôcok k tvorivej činnosti, množstvo neatradičných nápadov a námetov, možnosť individuálnej, alebo

spoločnej tvorivej práce je pre rozvoj fantázie, zručnosti a šikovnosti žiakov veľmi prospešné a obohacujúce.

8.1. Význam tvorivej klímy

Tvorivá klíma je súhrn vonkajších podmienok pôsobiacich priaznivo či blokujúco na tvorivý výkon jednotlivca alebo skupín.

Tvorivý výkon nie je len záležitosťou osobnostných predpokladov, ale aj vonkajších vplyvov na človeka. Tieto môžu svojimi účinkami podporovať a zosilňovať možnosti využitia tvorivého osobnostného potenciálu, ale na druhej strane ho môžu výrazne obmedzovať, klásť mu prekážky. Ďurič a kol. /1997/.

Utváranie podnetnej psychickej klímy sa považuje za základnú pedagogickú úroveň učiteľa a vychovávateľa. Psychická klíma pôsobí ako motivačný faktor učebnej činnosti, je dôležitým zdrojom emocionálnych stavov žiakov, spokojnosti či nespokojnosti, pozitívnych či negatívnych zážitkov. Pokojná, priaznivá atmosféra, v ktorej prevládajú vzťahy vzájomného porozumenia, dôvery a úcty, umožňuje žiadúci optimálny priebeh učebnej činnosti, poskytuje žiakom istotu a radosť ako najvhodnejšie podmienky na ich tvorivú prácu. Píše Ďurič a kol. /1997/.

Americký psychológ E. P. Torrance, uznávaný bádateľ v oblasti výchovy k tvorivosti žiakov, považuje za pozitívne faktory utvárania tvorivej klímy vo výchove tieto podmienky:

- škola má byť hrdá na tvorivých žiakov,
- žiakov treba učiť k tvorivému riešeniu problémov,
- tvorivých žiakov netreba posudzovať ako abnormálnych,
- treba pomáhať tvorivým žiakom, aby sami poznali svoje tvorivé schopnosti,
- v triede treba vytvárať také ciele a hodnoty, pri dosahovaní ktorých má tvorivosť žiakov veľký význam,
- nedopustiť, aby bol tvorivý žiak v kolektíve izolovaný. Vysvetľuje Ďurič a kol. /1990/.

Podľa Zelinu a Zelinovej /1990/ sa atmosféra potrebná pre tvorivosť vyznačuje:

- akceptovaním každého žiaka ako nepodmienečnej a nezameniteľnej hodnoty, každé prospechovo a sociálne slabšie dieťa musí mať pocit, že vychovávateľovi na ňom záleží, verí mu a že s ním ráta,
- radosťou z práce, optimizmom, hravosťou ale aj napätím, dramatickosťou, dobrodružstvom, kde sa menej akceptuje formálna disciplína, poriadok, čistota, presnosť a viac sa hodnotí a uznáva nápad, myšlienka,
- podporovaním sebavedomia a sebahodnotenia každého člena skupiny,
- rozvíjaním zvedavosti a aktivity,
- bezpečnou istotou, atmosférou bez úzkosti, strachu, ohrozenia.

Holúbek /1995/ z metodického hľadiska zdôrazňuje, že klímu v skupine treba ovplyvňovať tak, aby sa presadzoval demokratický štýl výchovy, skupinovej formy práce, humanistické sociálne vzťahy medzi vychovávateľom v školskom klube deti a dieťaťom- žiakom.

Významnou podmienkou rozvoja tvorivosti je zabezpečiť takú klímu, v ktorej by boli odstránené, prípadne minimalizované bariéry tvorivosti /pedagogicko- psychologické i sociálne. Urobiť to, znamená poznať ich. Okrem iných k nim patria: bariéry percepčné, kultúry a prostredia, emočné, intelektové a výrazové bariéry.

Úlohou vychovávateľa pri tvorbe tvorivej klímy je menej klásť dôraz na disciplínu, ale viac hodnotiť nápad, myšlienku, podporovať sebavedomie a sebahodnotenie každého člena skupiny. Dosiahne to tým, že dáva úlohy, ktoré mierne presahujú schopnosti jednotlivca, aby ho motivovali k náročnej práci.

9. Tvorivý pedagóg

*„Učiteľ môže a má pomáhať dieťaťu v tom,
aby rástlo, rozvíjalo, učilo a realizovalo sa.“*

A. Maslow

*„Učiteľ môže a má byť pravdivý,
akceptujúci, odmeňujúci a empatický k žiakom.“*

A. Rogers

*„Učiteľ môže a má byť senzitívny, pravdivý,
spolupracujúci a mnohostranný vo vzťahu k žiakom.“*

A. Combs

Výchovu k tvorivosti môžeme chápať ako dôležitú pedagogickú činnosť, ktorá formuje žiakov pomocou špeciálnych metód. Výber správnych vyučovacích metód je dôležitou stránkou didaktickej prípravy pedagóga.

Tvorivá práca podľa Pettyho /1996/ je dôležitá pre každého učiteľa a to z troch hlavných dôvodov:

1. rozvíja v žiakoch schopnosť premýšľať tvorivým spôsobom,
2. zvyšuje motiváciu žiakov,
3. tvorivosť uspokojuje ľudskú potrebu niečo vytvárať a byť zato ocenený.

Tvorivá práca môže uspokojovať potrebu seberealizácie i potrebu uznania, na ktoré kladie dôraz Maslowova hierarchia ľudských potrieb, a prostredníctvom vlastného vyjadrenia poskytuje príležitosť sledovať pocity a osvojovať si zručnosti. Žiaci potrebujú dať svojim zážitkom a skúsenostiam osobný význam a podeliť sa o nie s ostatnými. Kvalifikovaný pedagóg by im mal túto možnosť v plnom rozsahu ponúknuť. Výber správnych metód vo výchovno-vzdelávacom procese v čase mimo vyučovanie je dôležitou stránkou

didaktickej prípravy pedagóga. Výber metód ovplyvňuje celý priebeh výchovno-vzdelávacieho procesu, preto je dôležité, aby ich každý učiteľ ovládal a vedel správne využívať.

Danek /2007, s. 83/ charakterizuje osobnosť pedagóga - vychovávateľa, takto: „Osobnosť učiteľa pri formovaní osobnosti žiaka sa prejavuje ako vzor pre život, prácu, vzťahy v živote. Prejavuje sa celkovou činnosťou a angažovanosťou v prostredí, správaním sa, vyjadrovaním, jednotou slov a činov, spoluprácou so žiakmi, aktivitami medzi nimi a s nimi, organizáciou mimovyučovacej činnosti, pomocou v prípade potreby, ústretovosťou voči žiakom aj ich rodičom a pod. Vychovávateľ v školskom klube je predovšetkým inšpirátorom činností, poradcom, inštruktorom, priateľom osobou, ktorá vie viesť, poradiť, podieľať sa so žiakom na jeho radoostiach aj neúspechoch. Predovšetkým by mal byť profesionálom, neustále sa vzdelávať v oblasti pedagogiky a špeciálnej pedagogiky, pracovať na sebe, zdokonaľovať sa, rozširovať svoj obzor vedomostí a poznatkov.“ Práca pedagóga- vychovávateľa si vyžaduje tvorivý prístup, profesionálne realizovanie výchovno-vzdelávacej činnosti, výbornú úroveň sociálnej komunikácie, manažérske schopnosti.

Šimková /20008/2009/ definuje pedagóga na rovine osobnostných vlastností a vysvetľuje najdôležitejšie odborné schopnosti, medzi ktoré patrí:

- vysoká profesionalita,
- znalosť potrieb a charakteristík intaktných a integrovaných žiakov,
- profesionálna erudovanosť,
- progresívnosť - štúdium a aplikácia nových vyučovacích foriem a stratégií,
- profesionálny rast.

a ďalej uvádza požiadavky na osobnostné kvality pedagóga:

- autentickosť- osobnostne zrelý s vlastnými názormi,
- vysoká inteligencia, široké záujmy a orientácia na výkon,
- kreativita a zmysel pre humor,
- spravodlivosť, pravdivosť, starostlivosť, pripravenosť riešiť ťažkosti,
- angažovanosť - zapálenosť,
- nonkonformita,

– sociabilita - komunikatívnosť, priateľský prístup

J. A. Komenský zdôraznil, že učiteľstvo je poslanie a nie každý sa hodí na túto prácu. Pedagogické poslanie je charakterizované štyrmi cnosťami, ako základnými piliermi: rozvážnosťou, spravodlivosťou, morálnou silou a miernosťou.

Vo výchove má podľa J.A. Komenského zvlášť veľký význam osobný vzťah medzi dospelým a mladým človekom. Záleží na tom, či dospelí pristupujú k deťom s láskou, úctou, dôverou, alebo naopak s odstupom, ľahostajnosťou, či až povýšenecky. Komenský požadoval, aby učiteľ so žiakmi priateľsky a láskavo zaobchádzal, aby sa ho žiak nebál, lebo strach zneisťuje myseľ, ale aby ho žiak bral ako rodiča a pracoval s chuťou. Učiteľ by tak mal prejavovať k žiakovi rodičovské city, byť mu duchovným rodičom. A všetko čo robí, nech robí skôr prívetivo ako prísne. Vysvetľuje Pasternáková /2005-2006/.

EMPIRICKÁ ČASŤ

Predmetom prieskumu sú deti s poruchou aktivity a pozornosti s ADHD /Attention Deficit Hyperactivity Disorder/ a intaktné deti v procese hry a tvorivosti v čase mimo vyučovania v školskom klube detí.

10. Cieľ prieskumu

Cieľom prieskumu bolo zistenie faktorov, ktoré ovplyvňujú vnímanie a správanie sa intaktných a integrovaných detí v čase mimo vyučovania v školskom klube detí v procese hry a tvorivosti, vyhodnotenie javov súvisiacich a odporúčenie vhodných pedagogických postupov pre pedagógov- vychovávateľov pre ich pedagogickú prax. Taktiež získanie cenných informácií o potrebách žiakov, ich pocitoch, názoroch ktoré po ďalšom vhodnom pedagogickom spracovaní budú pozitívnym prínosom pre využívanie voľného času detí v školskom klube detí.

10.1. Úlohy prieskumu

Úlohou prieskumu bolo zistiť:

- o aké hry prejavujú intaktné deti a deti s ADHD záujem. Či skôr uprednostňujú pohybové a športové hry, alebo dávajú prednosť hrám s hračkami, vedomostným, spoločenským, alebo didaktickým,
- či sa deti s ADHD radšej hrajú vo väčšej skupine, alebo v menšej komunite detí, oproti záujmu detí intaktných,
- záujem detí s ADHD o vodcovské postavenie pri hrách s intaktnými deťmi,
- pripravenosť intaktných detí dôslednejšie dodržiavať pravidlá hier a byť zúčastnení hry až do jej konca, oproti pripravenosti detí s ADHD v tejto oblasti,

- úroveň vyššieho záujmu detí s ADHD o umelecké aktivity /divadlo, pantomíma, tanec.../, ako o aktivity zručnostno – tvorivostné.

10.2. Hypotézy prieskumu

H 1 Predpokladáme, že deti s ADHD /poruchou aktivita a pozornosti/ sa tak isto, ako deti intaktné radšej a aj častejšie hrajú pohybové a športové hry, ako hry spoločenské, vedomostné, hry s hračkami, alebo didaktické hry.

H 2 Predpokladáme, že deti s ADHD privítajú radšej možnosť hrať sa vo väčšej skupine detí, ako v menšej komunite, oproti záujmu detí intaktných.

H 3 Predpokladáme, že deti s ADHD chcú pri hre častejšie zaujať vodcovské postavenie /určovať pravidlá, byť vedúcim hry, presadzovať svoje názory, byť prvým hráčom, rozhodcom.../ ako deti zo skupiny intaktných.

H 4 Predpokladáme, že deti intaktné sú skôr a rýchlejšie pripravené pre hru, pravidlá hier budú dodržiavať dôslednejšie, presnejšie a ich záujem bude pretrvávať až do jej konca na rozdiel od detí s ADHD.

H 5 Predpokladáme, že deti s poruchou pozornosti a aktivity sa budú v procese tvorivosti viac presadzovať v umeleckých aktivitách /divadlo, pantomíma, tanec.../, ako v aktivitách zručnostno- tvorivostných.

10.3. Metódy prieskumu

Etapa prípravná

V prípravnej etape prebiehajúcej v mesiacoch október- december 2011 sme sa venovali štúdiu odbornej literatúry zameranej na deti s ADHD a štúdium literatúry týkajúcej sa hry a tvorivosti žiakov I. stupňa základnej školy. V tejto etape sme používali literárnu metódu, ktorá pozostávala zo štúdia odbornej literatúry, časopisov, metodických materiálov, kníh a informačných bulletinov k danej problematike.

Etapa realizácie prieskumu

Prieskum bol realizovaný v mesiacoch október- december 2011 a bol zameraný na zber empirických údajov.

Pri jeho realizácii bol použitý dotazník, ktorý obsahoval 20 otázok. Použili sme dotazníkovú metódu, pretože zabezpečuje sprostredkovaný komunikačný kontakt medzi prieskumníkom a respondentom. Jeho výhodou je v podstate krátky čas na získanie početne rozsiahleho súboru informácií, patrí do metód zisťovacích. Dotazník /Príloha H/.

10.4. Charakteristika prieskumnej vzorky a lokalita prieskumu

Prieskumnou vzorkou bolo 35 intaktných žiakov a 35 žiakov s poruchou ADHD z rôznych základných - mestských a dedinských škôl z Hornej a Dolnej Súče, z Banskej Bystrice /ZŠ ul. Sitnianska, ZŠ ul. Ďumbierska, Súkromná základná škola „U Filipa/ a deti, ktoré sú v evidencii Pedagogicko - psychologického poradenstva v Trenčíne. **Počet dotazovaných intaktných žiakov sme relevantne prispôsobili k počtu žiakov s poruchou ADHD**, ktorí v rámci populácie detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami tvoria len 4% tak, aby ich vzájomné hodnotenie bolo v rovnováhe. Prieskumu sa zúčastnil v podstate rovnaký počet chlapcov a dievčat zo skupiny intaktných detí a len 4 dievčatá zo skupiny detí s ADHD. Týmto sa potvrdilo, že v populácii s poruchou ADHD prevažuje neporovnateľne viac chlapcov, ako dievčat.

Prax tak potvrdzuje dlhodobý, štatistický výskum.

Respondenti realizovaného prieskumu sú žiakmi 3. a 4. ročníka základnej školy vo veku 8 - 9 rokov, ktorí navštevujú školský klub detí v čase mimo vyučovania. Odpovede od 28. detí s poruchou ADHD nám sprostredkovali odborní pracovníci Pedagogicko-psychologickej porade v Trenčíne, ktoré sú v ich odbornej starostlivosti a ktoré navštevujú základné školy v Trenčíne. Odpovede od 7. integrovaných detí sme získali priamo vo výchovno-vzdelávacom procese.

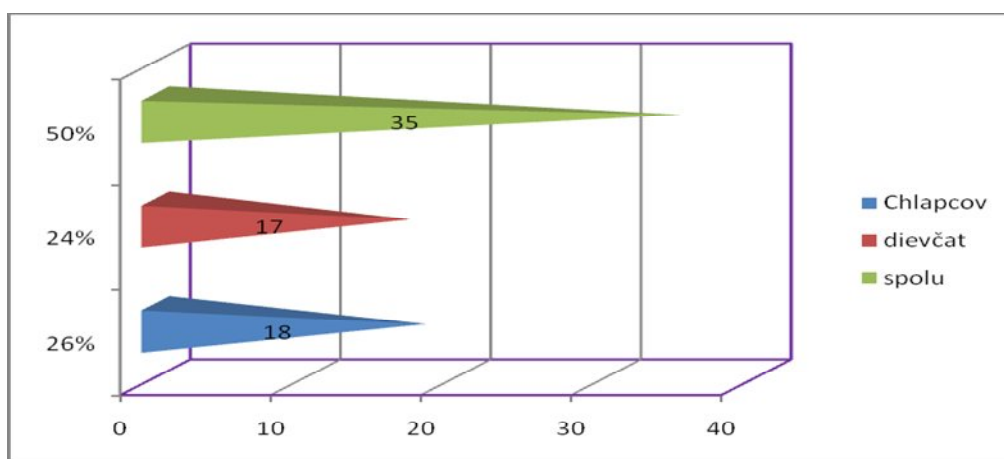
Dotazník obsahoval 20 otázok. Všetkých respondentov spolu bolo 70. Z toho 18 chlapcov a 17 dievčat intaktných, 4 dievčatá s poruchou ADHD a 31 chlapcov s poruchou ADHD. Dotazníky sa nám vrátili všetky. Získané údaje sme vyhodnotili v percentách a uvádzame ich pri každej otázke v grafoch a v tabuľkách.

T 1 Počet respondentov podľa pohlavia

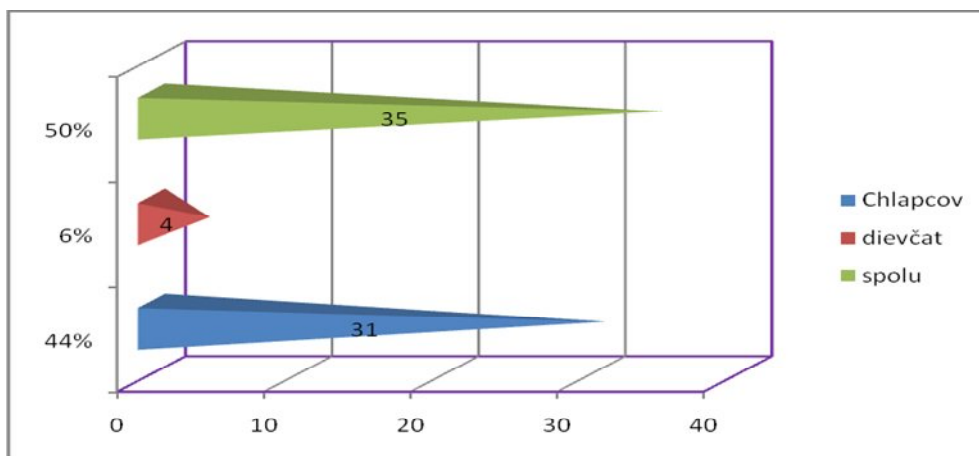
Počet respondentov	chlapcov	%	dievčat	%
Intaktní	18	26	17	24
ADHD	31	44	4	6
Spolu:	49	70	21	30

Graf 1 Počet respondentov podľa pohlavia v %

INTAKTNÍ

ADHD

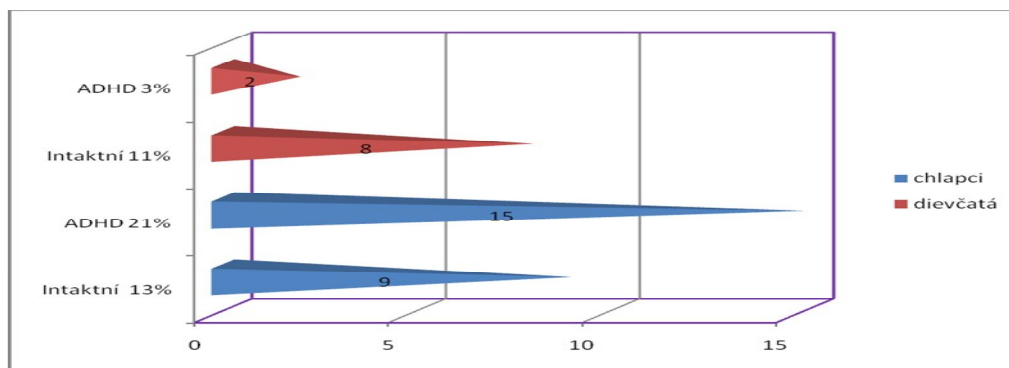
T 2 Počet respondentov podľa veku

Respondenti

Vek respondentov	chlapci	%	dievčatá	%
8. rokov				
Intaktní	9	13	8	11
ADHD	15	21	2	3

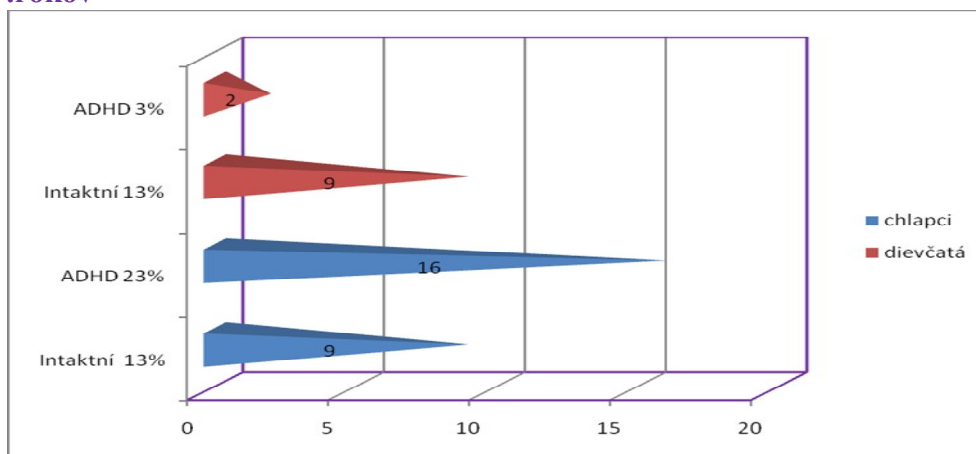
9. rokov				
Intaktní	9	13	9	13
ADHD	16	23	2	3
Spolu:				
	49	70	21	30

8. rokov

Graf 2 Počet respondentov podľa veku v %

9.rokov

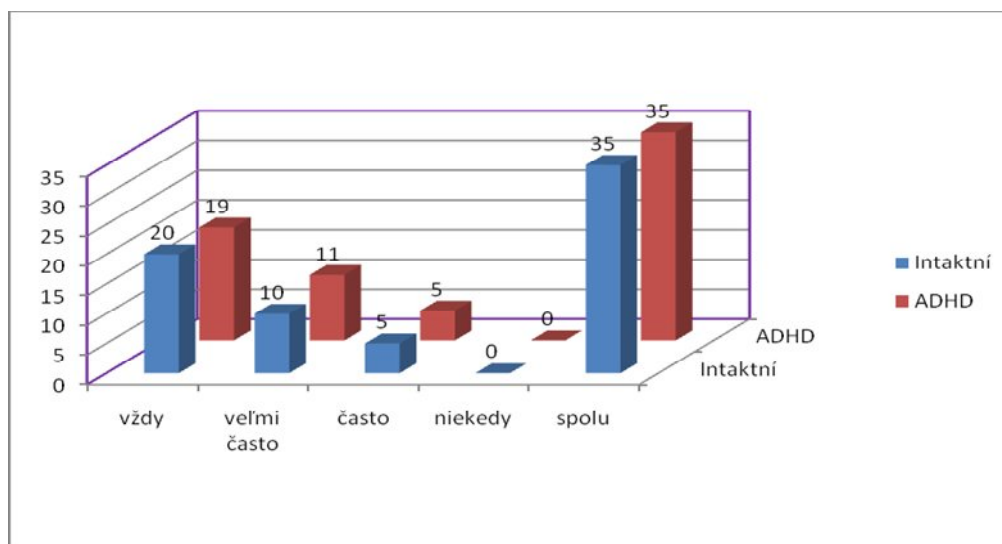
T 3

Z odpovedí na 1. otázku dotazníka vyplýva, že príležitostí hrať sa majú deti všeobecne, nielen v školskom klube dosť. Odpoveď vždy, zvolilo 20 intaktných detí, čo je /29%/, 19 s ADHD, čo predstavuje /27%/, veľmi často odpovedalo 10 intaktných /14%/ a 11 s ADHD. Odpoveď často zvolilo 5 opýtaných intaktných žiakov /7%/ a tiež 5 s ADHD

Poznámka: v ďalšom texte **intaktní** /ďalej len **I**/, **tabuľka** /ďalej len **T**/.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/vždy	20	29	19	27
b/veľmi často	10	14	11	16
c/často	5	7	5	7
d/niekedy	0	0	0	0
spolu:	35	50	35	50

Graf 3

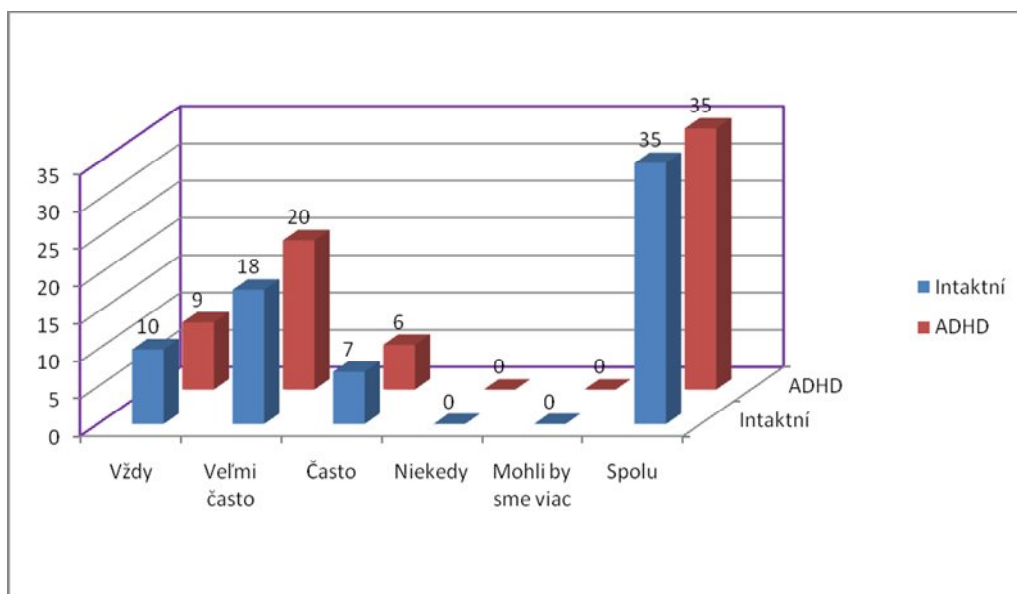

T 4

Zaujímalo nás, ako často sa hrávajú deti v čase mimo vyučovania v školskom klube detí. Odpovedali nasledovne: 10 I žiakov odpovedalo vždy, čo je/14 %/ opýtaných, 9 žiakov s ADHD /13%/. Veľmi často sa vyslovilo 18 I žiakov /26%/, 20 s ADHD /29%/ odpoveďou často sa prezentovalo 7 I /10%/, 6 s ADHD /9%/. Odpoveď niekedy a mohli by sme sa viac nevyužil nikto z opýtaných.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Vždy	10	14	9	1
b/Veľmi často	18	26	20	28
c/Často	7	10	6	9
d/Niekedy	0	0	0	0
e/Mohli by sme sa viac	0	0	0	0
Spolu:	35	50	35	50

Graf 4

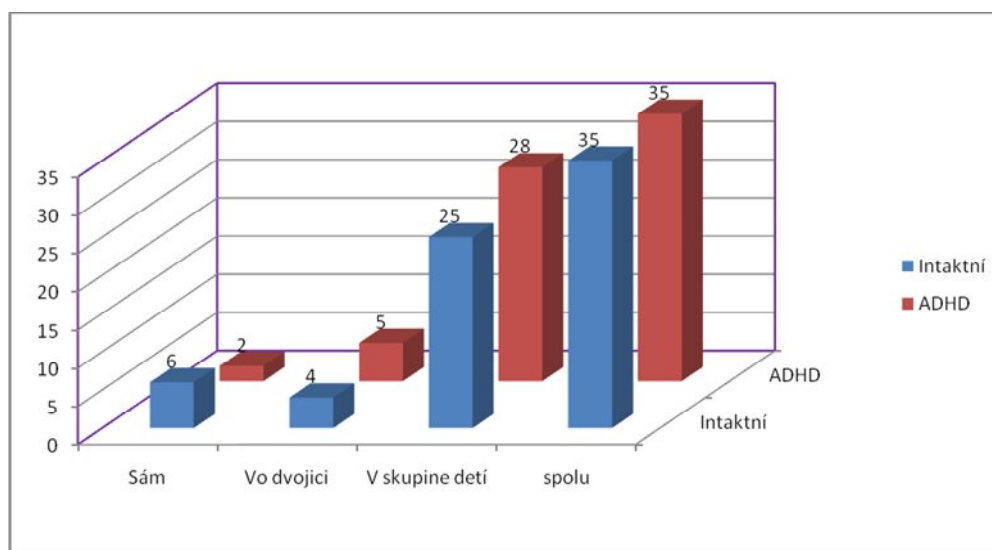

T 5

V dotazníku sme hľadali odpoveď na otázku s kým sa najradšej hrávajú opýtané deti. Ponúkli sme im 3 možnosti odpovedí. Sám, odpovedalo 6 I /9%/ a 2 s ADHD /3%/. Vo dvojici sa chcú hrať 4 I /6%/ a 5 s ADHD /7%/. V skupine detí vyhovuje hrať sa 25 I deťom /36 %/ a 28 s ADHD /40%/.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Sám	6	9	2	3
b/Vo dvojici	4	6	5	7
c/V skupine detí	25	35	28	40
Spolu:	35	50	35	50

Graf 5

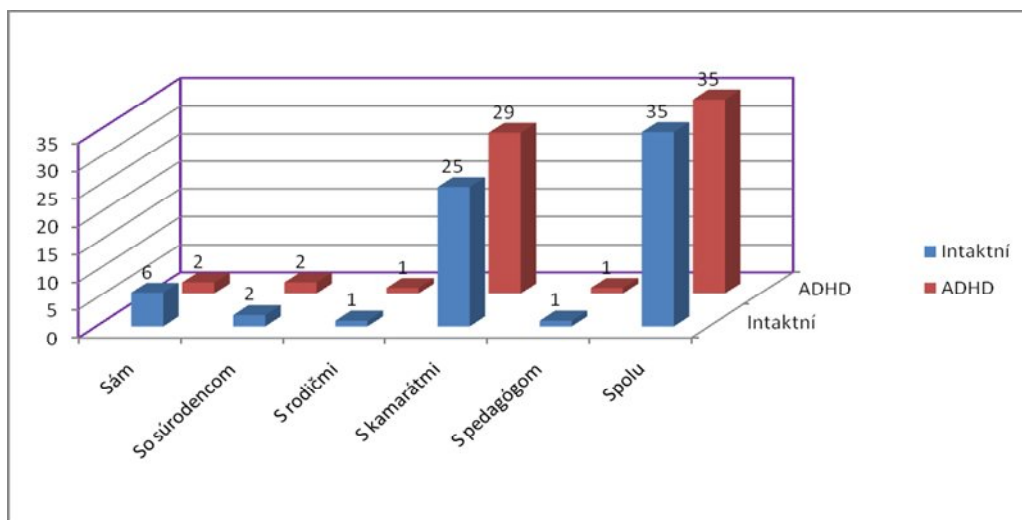

T 6

V otázke číslo 4 sme sa pýtali, s kým sa najčastejšie hrávajú deti. Sám, odpovedali 6 I / 9%/ a 2 s ADHD /3%/. So súrodencom 2 I /3%/ a 2 s ADHD /3%/. 1 I s rodičmi /1%/, 1 s ADHD /1%/. S kamarátmi odpovedalo 25 I /36%/, 28 s ADHD /40%/. S pedagógom- vychovateľkou sa najčastejšie hráva 1 I /1%/ a 1 s ADHD /1%/>.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Sám	6	9	2	3
b/So súrodencom	2	3	2	3
c/S rodičmi	1	1	1	1
d/S kamarátmi	25	36	29	42
e/S pedagógom	1	1	1	1
Spolu:	35	50	35	50

Graf 6

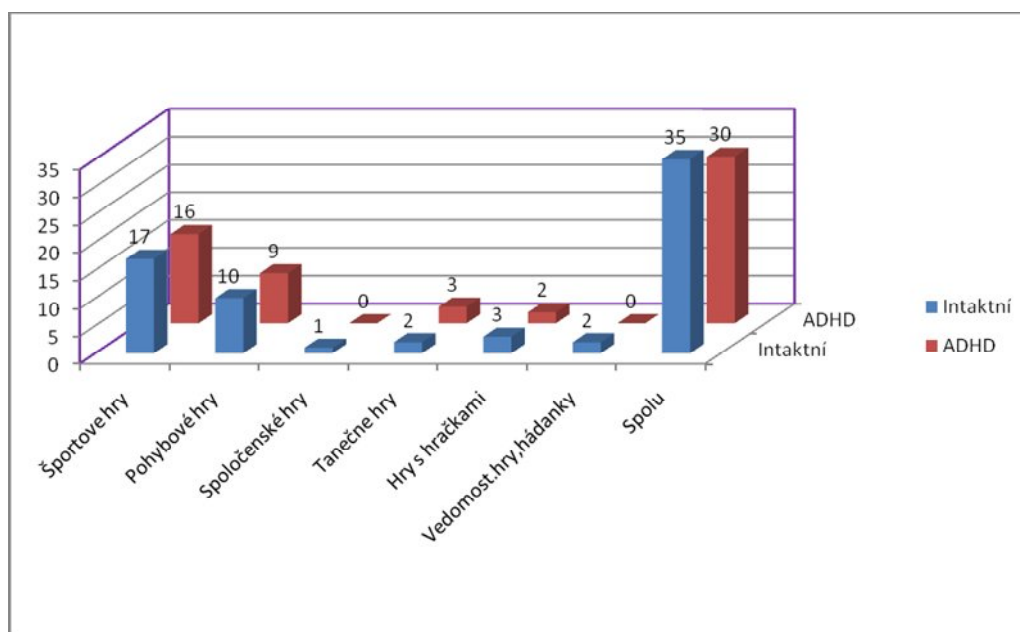

T 7

V tejto otázke sa deti vyslovovali aké hry uprednostňujú. O športové hry má záujem 17 I /24%/, 16 s ADHD /23%/, pohybové hry zaujalo 10 I /14%/, 9 s ADHD /13%/, spoločenské hry sa páčia 1 I /1%/, a žiadnemu s ADHD/. Tanečné hry pri hudbe sa páčia 2 I /3%/, a 3 s ADHD/4%/. Hráť s hračkami by dali prednosť 3 I /4%/, a 2 s ADHD /3%/. Vedomostným hrám a hádankám by sa venovali 2 I /3%/, a žiadny s ADHD/.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Športové hry	17	24	16	23
b/Pohybové hry	10	15	9	13
c/Spoločenské hry	1	1	0	0
d/Tanečné hry	2	3	3	4
e/Hry s hračkami	3	4	2	3
f/Vedomost. hry, hádanky	2	3	0	0
Spolu:	35	50	30	43

Graf 7

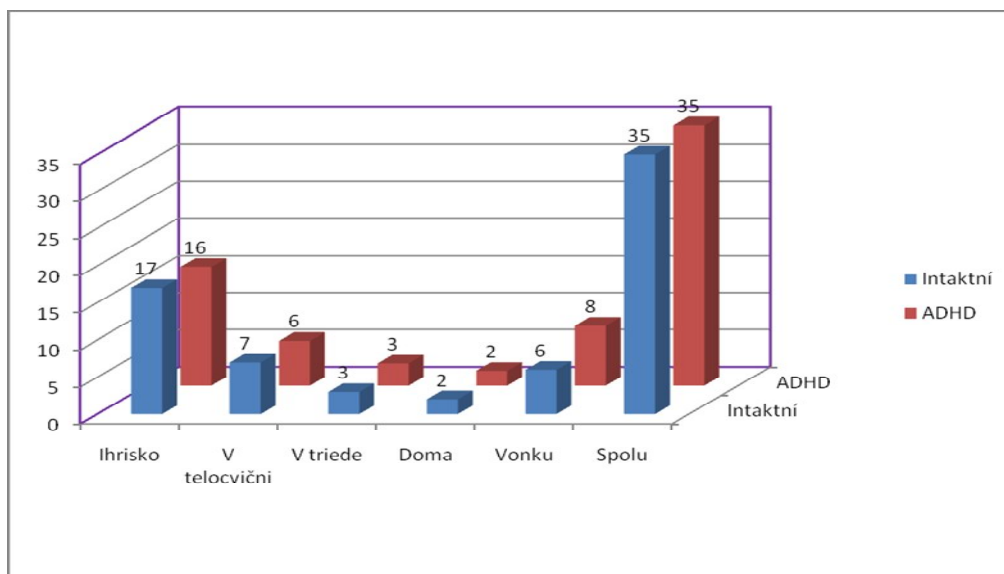

T 8

V nasledujúcej otázke sme sa dozvedeli odozvy kde, v akom priestore a prostredí sa deti hrajú najradšej. Na ihrisku odpovedalo 17 I /24%/ a 16 s ADHD /23%, v telocvični sa hrá najradšej 7 I /10%, 6 s ADHD /9%, v triede 3 I /4% a tiež 3 s ADHD /4%, doma 2 I /3%, 2 s ADHD /3% a vonku sa hrajú najradšej 6 I /9% a 8 s ADHD /11%.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Ihrisko	17	24	16	23
b/V telocvični	7	10	6	9
c/V triede	3	4	3	4
d/Doma	2	3	2	3
e/Vonku	6	9	8	11
Spolu:	35	50	35	50

Graf 8

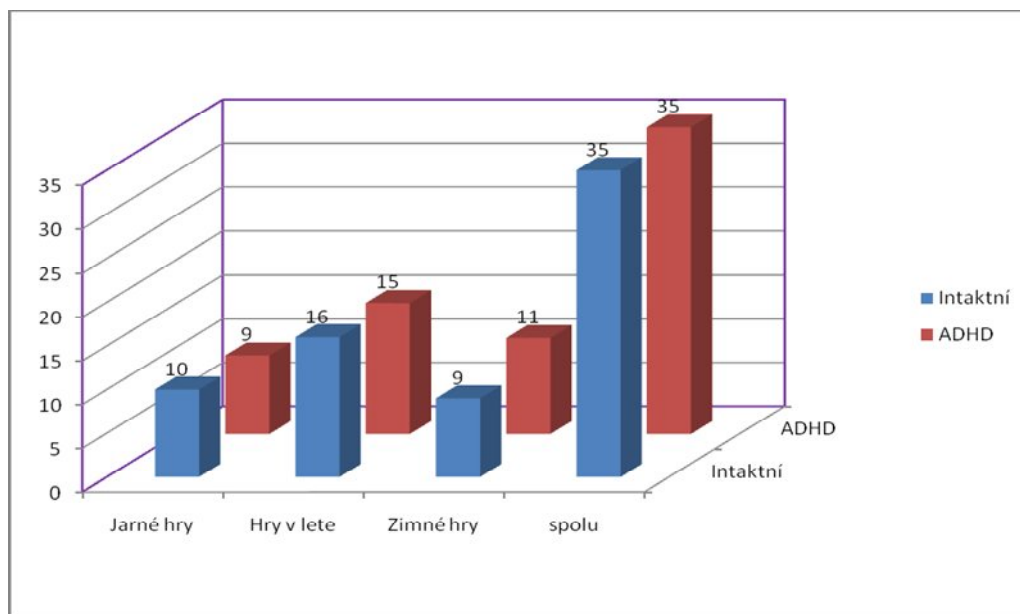

T 9

Pýtali sme sa detí, v ktorom ročnom období sa najradšej hrávajú vonku. Odpovede boli nasledovné: Jarné hry v prírode a na ihrisku sa najradšej hrá 10 I /14/, 9 s ADHD /13%/, hry v lete na ihrisku a vo vode sa páčia 16. I //23%/, 15 ADHD /21%/, a zimné hry preferuje vo svojej odpovedi 9 I /13%/, a 11 s ADHD /16%/.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Jarné hry	10	14	9	13
b/Hry v lete	16	23	15	21
c/Zimné hry	9	13	11	16
Spolu:	35	50	35	50

Graf 9

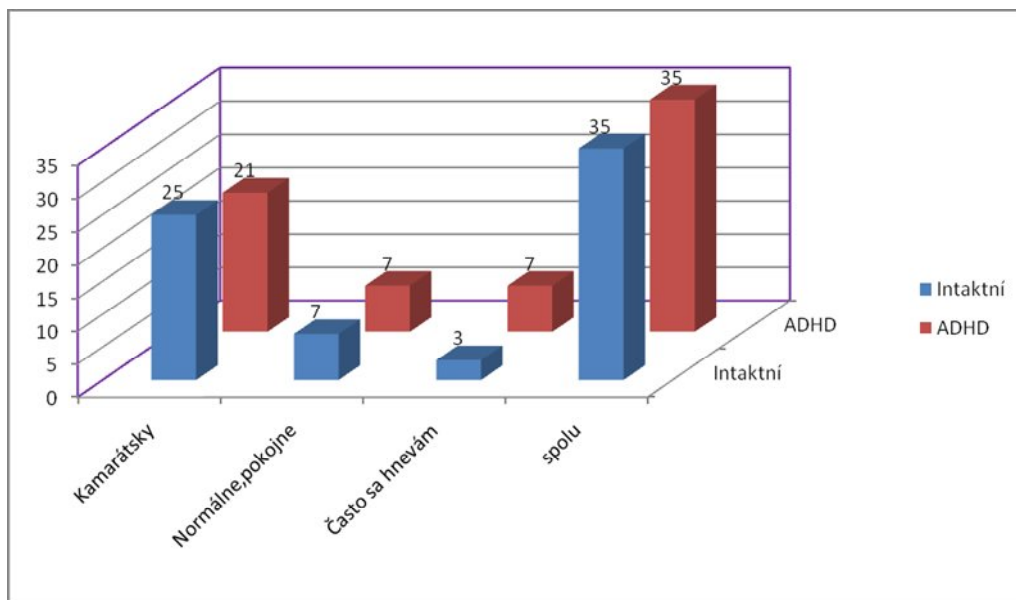

T 10

Respondenti sa mali možnosť vyjadriť v rámci sebahodnotenia, ako sa v hrách s kamarátmi správajú. Kamarátsky s dobrou náladou sa vyjadrilo 25 I /36%, 21 s ADHD /30%/, pokojne, normálne sa správa 7 I /10%/ a 7 s ADHD /10%/, často sa na spoluhráčov hnevajú 3 I /4%/ a 7 s ADHD /10%/.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Kamarátsky	25	36	21	30
b/Normálne, pokojne	7	10	7	10
c/Často sa hnevám	3	4	7	10
Spolu:	35	50	35	50

Graf 10

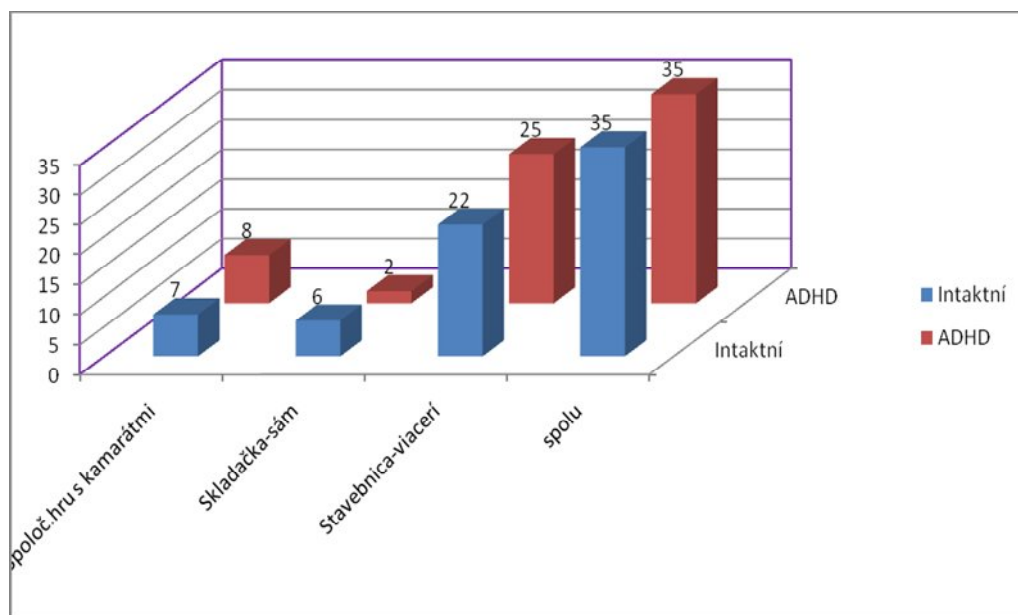

T 11

Keď majú deti možnosť výberu, tak si z hier najradšej vyberú hrať sa tieto hry: spoločenskú /Človeče, Pexeso/ s kamarátmi 7 I /10%/, 8 s ADHD /11%/, domino, skladačka- hrám sa sám 6 I /9%/, 2 s ADHD /3%/, so stavebnicou, Legom, kde sa hrajú viacerí, odpovedalo 22 I /31%/, a 25 s ADHD /36%/.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Spoloč .hru s kamarátmi	7	10	8	11
b/Skladačka- sám	6	9	2	3
c/Stavebnica- viacerí	22	31	25	36
Spolu:	35	50	35	50

Graf 11

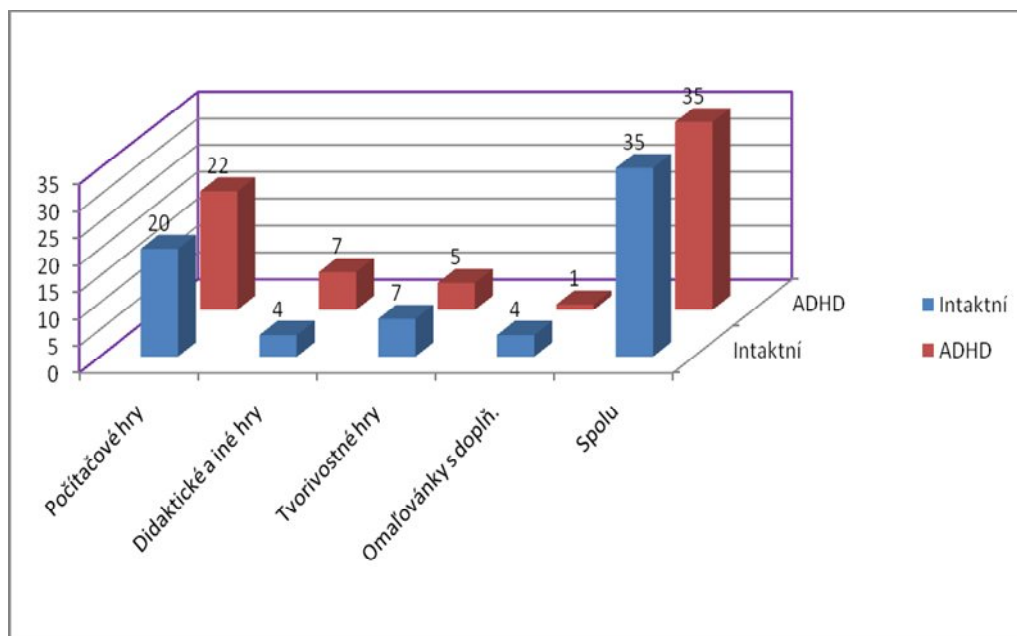

T 12

Deti mali zoradiť uvedené hry podľa záujmu oblíbenosti. Ich hodnotenie bolo nasledovné: počítačovým hrám dáva prednosť 20 I /29%/, 22 s ADHD /31%/, didaktickým a iným hrám 4 I /6%/, 7 s ADHD /3%/, tvorivostným hrám 7 I /10/, 5 s ADHD /7%/, a omaľovánkam s doplnovačkami 4 I / 6%/, a 1 s ADHD /1%/>.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Počítačové hry	20	28	22	32
b/Didaktické a iné hry	4	6	7	10
c/Tvorivostné hry	7	10	5	7
d/Omaľovánky s doplň.	4	6	1	1
Spolu:	35	50	35	50

Graf 12

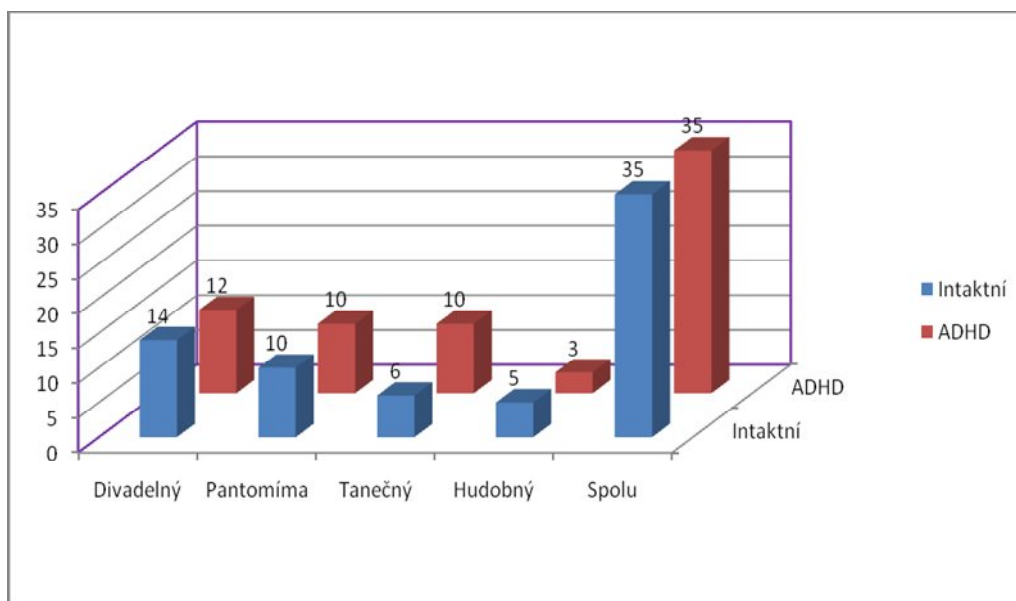

T 13

V rámci ponuky krúžkov by si deti vybrali podľa oblúbenosti z nasledovných krúžkov takto: divadelný by uprednostnilo 14 I /20%, 12 s ADHD /17%, pantomímu uviedlo 10 I /14%, 10 s ADHD /14%, tanečný krúžok by sa páčil 6 I /9%, 10 s ADHD 14%, a navštevovať hudobný krúžok by si vybralo 5 I /7% a 3 s ADHD /4%.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Divadelný	14	20	12	18
b/Pantomíma	10	14	10	14
c/Tanečný	6	9	10	14
d/Hudobný	5	7	3	4
Spolu:	35	50	35	50

Graf 13

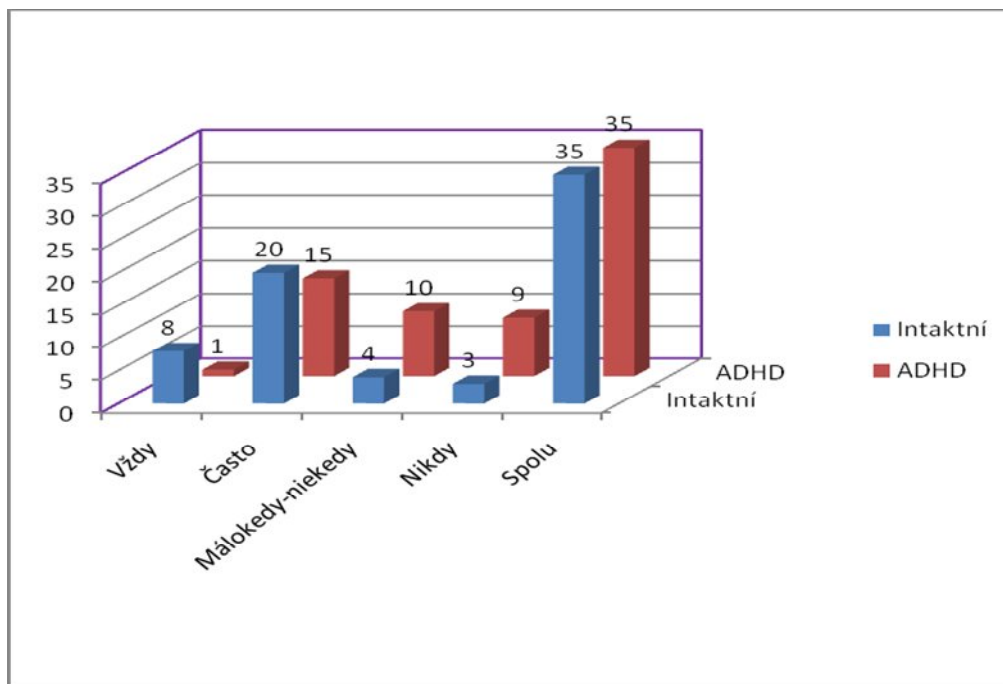

T 14

V tejto otázke sa deti mali možnosť vyjadriť, ako často by chceli zaujať vodcovské, vedúce postavenie pri spoločných hrách. Ich odpovede boli nasledovné: vodcom, vedúcim hry by chcelo byť vždy 8 I /11%, 1 s ADHD /1%, 20 I /29% a 15 s ADHD /21%/ sa vyjadrilo, že často, málokedy- niekedy by chceli byť 4 I /6% a 10 s ADHD 14%/ a odpoveď nikdy napísali 3 I /4%/ a 9 s ADHD /13%/.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Vždy	8	11	1	1
b/Často	20	29	15	22
c/Málokedy- niekedy	4	6	10	14
d/Nikdy	3	4	9	13
Spolu:	35	50	35	50

Graf 14

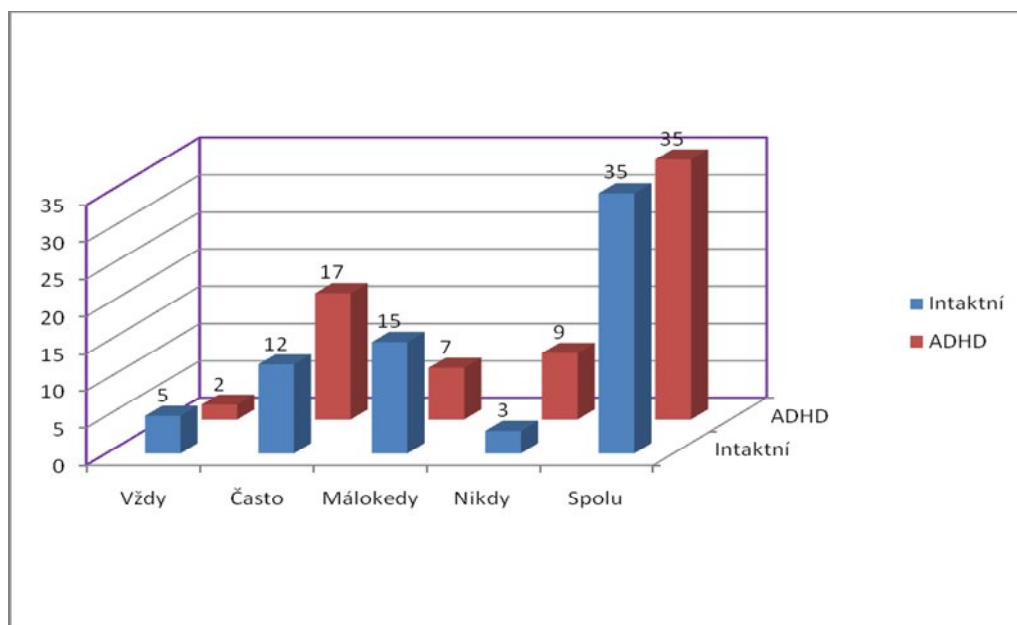

T 15

Chceli sme vedieť odpoveď na otázku ako deti znášajú skutočnosť, keď sa im nepodarí byť vodca, vedúci hry, šéf. Či sú sklamaní a ako im to zaťažuje myseľ. Vždy to trápi 5 I /7%/, 2 s ADHD /3%/, často 12 I / 17%/, 17 s ADHD /24%/, málokedy sú sklamaní 15 I /21%/ a 7 s ADHD/ 10%/. S alternatívou nikdy sa stotožnili 3 I /4%/ a 9 s ADHD/ 13%/.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Vždy	5	7	2	3
b/Často	12	17	17	24
c/Málokedy	15	22	7	10
d/Nikdy	3	4	9	13
Spolu:	35	50	35	50

Graf 15

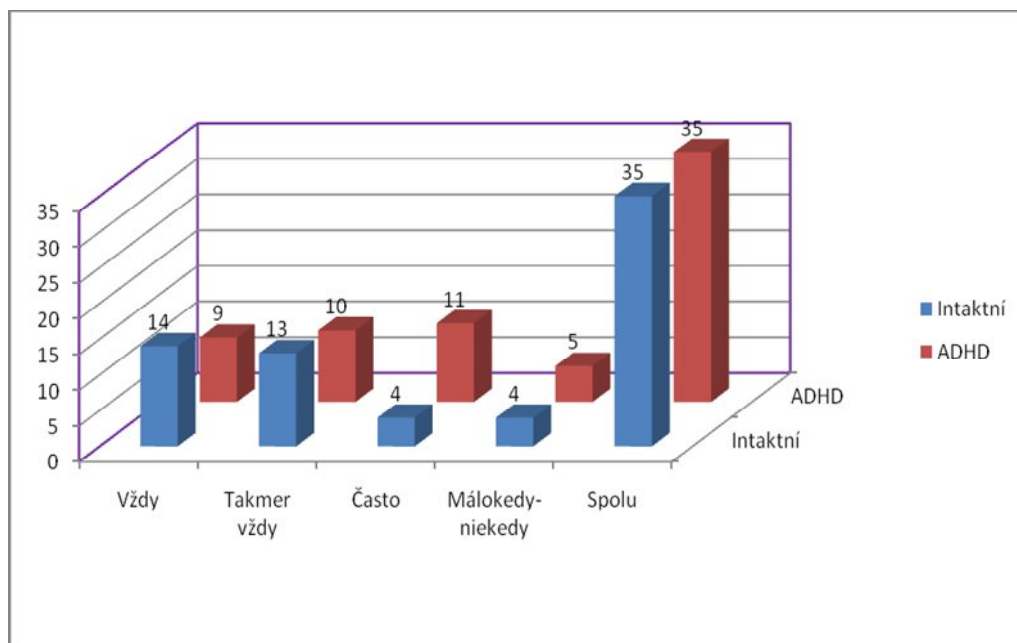

T 16

V tejto otázke sa mali možnosť deti vyjadriť, či dokážu začatú hru dohrať až do jej konca. Odpoveď vždy uviedlo 14 I /20%/, 9 s ADHD /13%/, takmer vždy 13 I / 19%/, 10 s ADHD 14%/, často si zvolili 4 I deti /20%/ a 11 s ADHD /16%/, málokedy- niekedy 4 I /6%/, 3 s ADHD /4%/. K odpovedi nikdy sa nevyslovil nikto.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Vždy	14	20	9	13
b/Takmer vždy	13	18	10	14
c/Často	4	6	11	16
d/Málokedy- niekedy	4	6	5	7
Spolu:	35	50	35	50

Graf 16

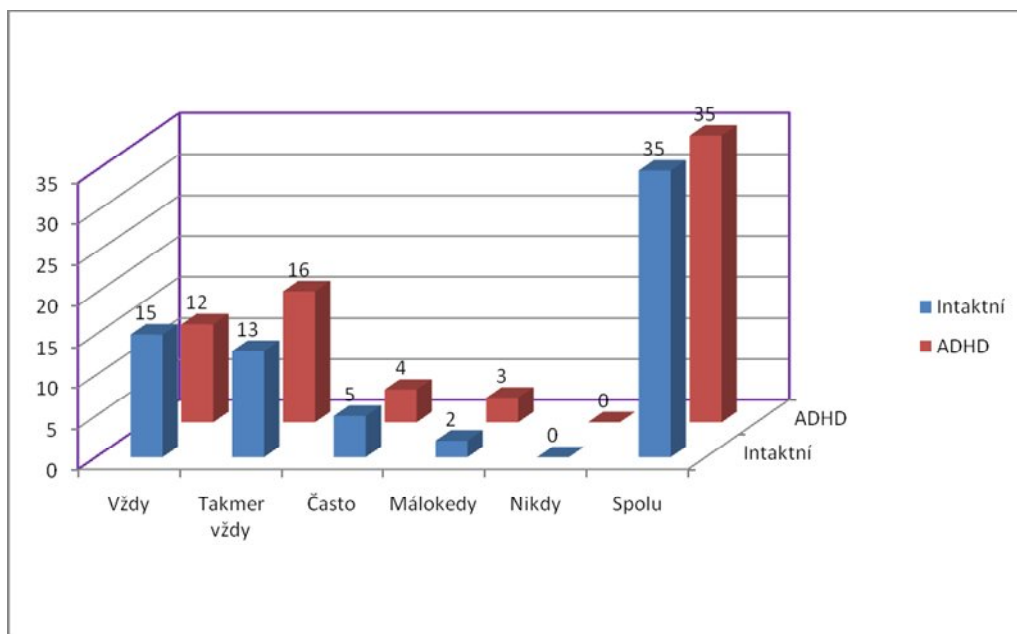

T 17

Pýtali sme sa detí, či dohodnuté a určené pravidlá danej hranej hry dodržiavajú. Stretli sme sa s takými odpoveďami: vždy odpovedalo 15 I /21%, 12 s ADHD /17%, takmer vždy napísalo 13 I /19%, a 16 s ADHD /23%, často ich dodržiava 5 I /7%, 4 s ADHD /6%, málokedy 2 I /3% a 3 s ADHD /4%. Nikdy neodpovedal nikto.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Vždy	15	21	12	17
b/Takmer vždy	13	19	16	23
c/Často	5	7	4	6
d/Málokedy	2	3	3	4
e/Nikdy	0	0	0	0
Spolu:	35	50	35	50

Graf 17

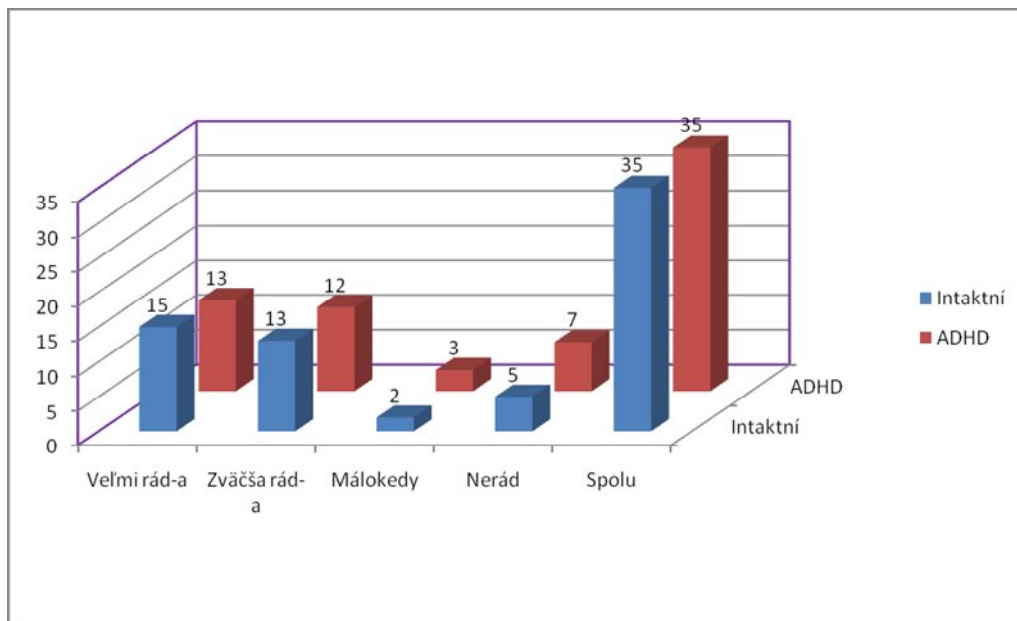

T 18

V tejto otázke sme zisťovali, s akým zanietením prijímajú deti tvorivostné aktivity. Že ich takéto aktivity veľmi bavia a majú ich radi sa vyslovilo 15 I /21%/, 13 s ADHD /19%/, zväčša rady majú takého aktivity 13 I /19%/, 12 s ADHD /17%/, takéto činnosti bavia 2 I /3%/, a 3 s ADHD /4%/, len málokedy a nerady ich majú 5 I /7%/, a 7 s ADHD /10%/>.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Veľmi rád- a	15	21	13	19
b/Zväčša rád-a	13	19	12	17
c/Málokedy	2	3	3	4
d/Nerád-a	5	7	7	10
Spolu:	35	50	35	50

Graf 18

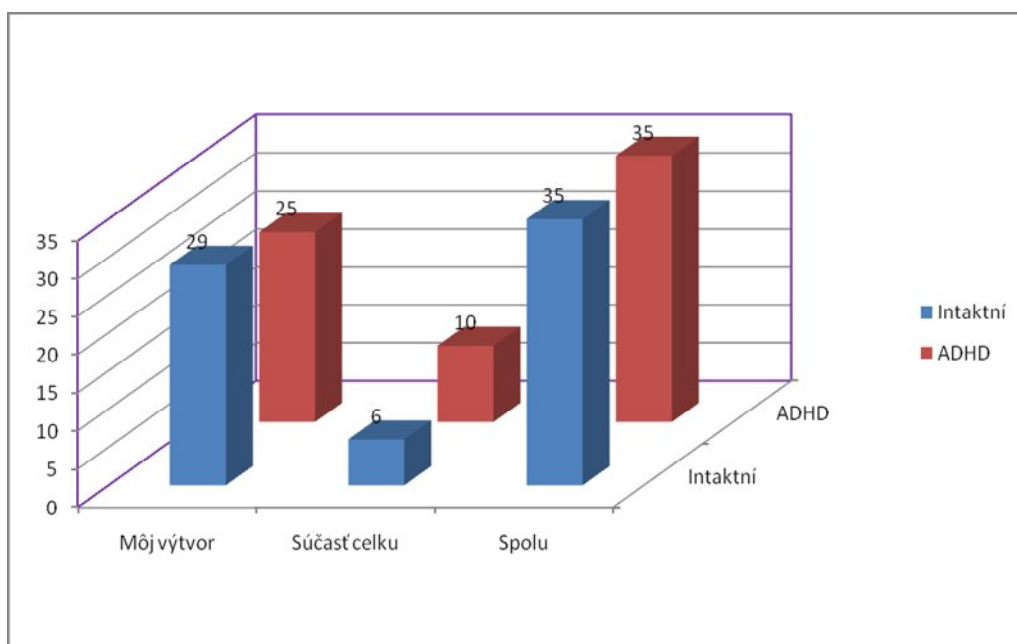

T 19

Zaujímalo nás, v akej forme sa rady prezentujú deti svojimi výtvormi. Na otázku, či majú rady práce, ktoré sú len ich výtvorom a nie sú súčasťou ďalšieho celku odpovedalo 29 I /41%/ a 25 s ADHD /36%. Ďalšie deti sú rady, keď je ich výtvor súčasťou skupinovej práce- celku. Súhlasia 6 I /9%/ a 10 s ADHD /14%.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Môj výtvor	29	41	25	36
b/Súčasť celku	6	9	10	14
Spolu:	35	50	35	50

Graf 19

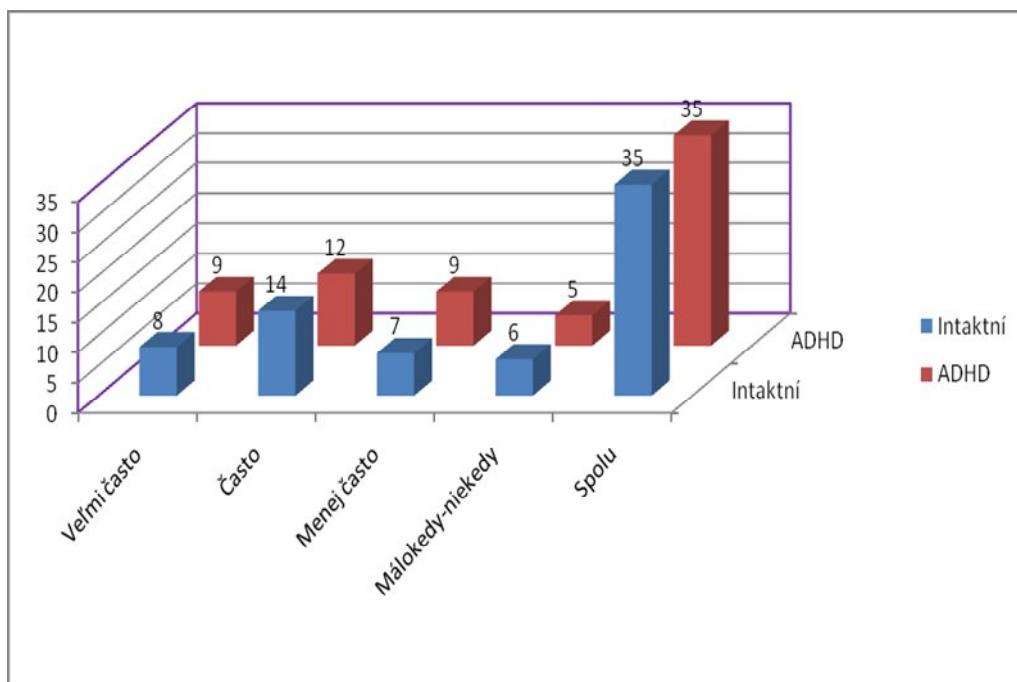

T 20

Otázka znela, ako často sa deti v dnešnej dobe hrávajú so svojimi rodičmi. Odpoveď veľmi často prezentovalo 8 I /11%/, 9 s ADHD /13%/, často 14 I /20%/, 12 s ADHD /17%/, menej často odpovedalo 7 I /10%/, 9 s ADHD /13%/, málokedy- niekedy uviedlo 6 I /9%/, a 5 s ADHD 7 /10%/.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Velmi často	8	11	9	13
b/Často	14	20	12	17
c/Menej často	7	10	9	13
d/Málokedy- niekedy	6	9	5	7
Spolu:	35	50	35	50

Graf 20

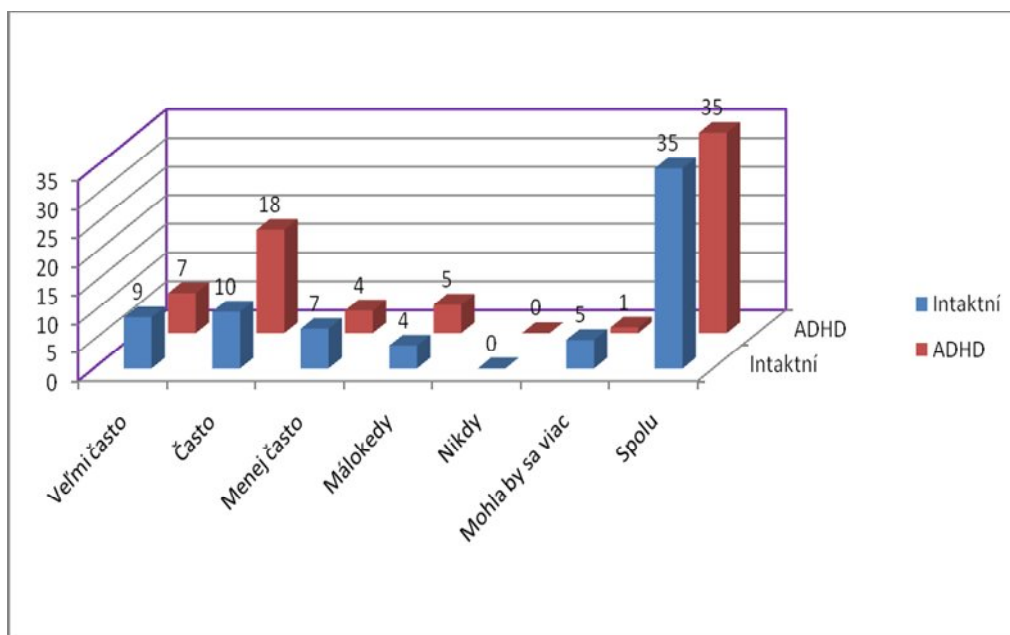

T 21

Bolo pre nás zaujímavé zistiť ako často sa s deťmi hráva pani vychovávateľka v školskom klube detí. Veľmi často odpovedalo 9 I /13%, 7 s ADHD /10/, často sa vyjadrilo 10 I /14%, 18 s ADHD /26%, že menej často s usúdilo 7 I /10% a 4 sa ADHD /6%. Málokedy uvádzajú 4 I /6% a 5 s ADHD /7%. Nikdy neuvádza nikto z detí a žeby sa mohla pani vychovávateľka s deťmi hrať viac si myslí 5 I /7% a 1 s ADHD /1%.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Veľmi často	9	13	7	10
b/Často	10	14	18	26
c/Menej často	7	10	4	6
d/Málokedy	4	6	5	7
e/ nikdy	0	0	0	0
f/ mohla by sa viac	5	7	1	1
Spolu:	35	50	35	50

Graf 21

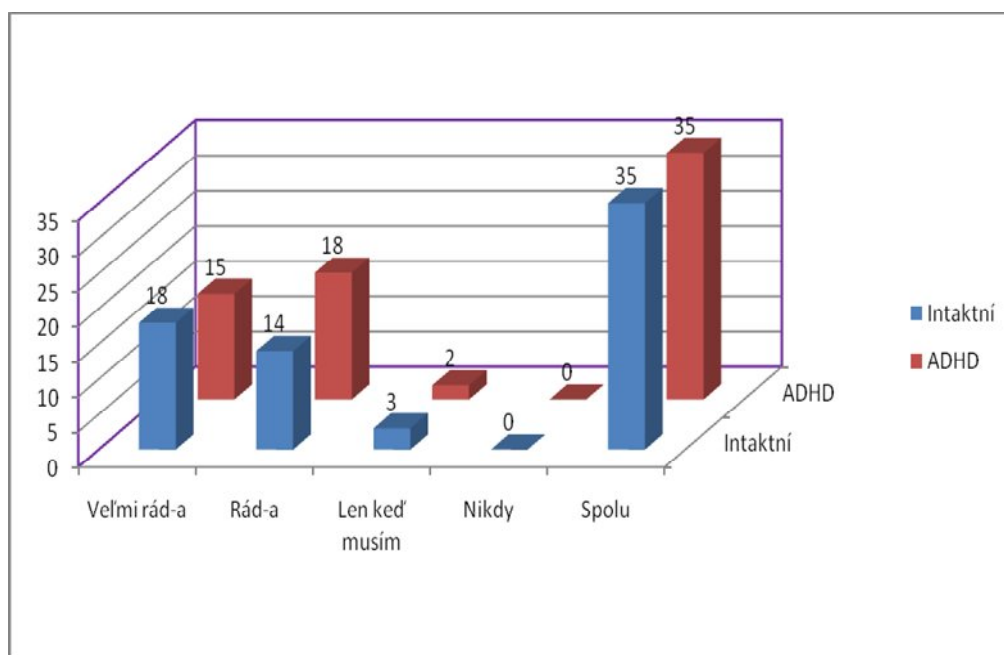

T 22

V konečnom dôsledku nás v poslednej otázke zaujímala odpoveď, či deti chodia do školského klubu rady. Veľmi rád- a odpovedalo 18 I /26%/, 15 s ADHD /21%/, rád-a odpovedalo 14 I /20%/ a 18 s ADHD /26%/, len keď musí 3 I /4%/, 2 s ADHD /3%/ a k odpovedi nikdy sa nevyjadril nikto.

Alternatíva	Intaktní	%	ADHD	%
a/Veľmi rád-a	18	26	15	21
b/Rád-a	14	20	18	26
c/Len keď musím	3	4	2	3
d/Nikdy	0	0	0	0
Spolu:	35	50	35	50

Graf 22

10.5. Interpretácia výsledkov prieskumu

Prostredníctvom prieskumu sme sa pokúsili zmapovať postrehy, vyjadrenia, pocity a názory intaktných detí a detí s ADHD, ktoré čas mimo vyučovania prežívajú v školskom klube detí. Svoju pozornosť sme upriamili na aktivity, ktorým sa venujú, zamerali sme sa na odlišnosti vo vnímaní jednotlivých oblastí hry a tvorivosti v rámci oboch skupín dotazovaných detí, žiakov 3. a 4. ročníka základnej školy. Zisťovali sme ich záujem o voľnočasové aktivity a navzájom porovnávali obe skupiny.

Na základe zistení rôznych údajov z interpretácie výsledkov prieskumu sa môžeme vyjadriť k predpokladaným stanoveným hypotézam.

V hypotéze č. 1

sme predpokladali, že obe skupiny detí /intaktné aj s poruchou ADHD/ sa rovnako rady hrávajú pohybové a športové hry, ktoré viac uprednostňujú oproti hrám spoločenským, vedomostným, hrám sa hračkami, alebo didaktickým. Táto hypotéza sa nám v plnom rozsahu potvrdila, čoho dôkazom je percentuálne vyhodnotenie odpovedí oboch skupín žiakov, ktoré je relevantne porovnateľné.

V hypotéze č. 2

sme predpokladali, že deti s poruchou ADHD radšej privítajú možnosť hrať sa vo väčšej skupine detí, ako v menšej komunite, oproti záujmu detí intaktných. Hypotéza sa potvrdila, hoci rozdiel v percentuálnom vyjadrení nebol výrazný.

V hypotéze č. 3

sme predpokladali, že energické a dynamické deti zo skupiny detí s ADHD budú chcieť častejšie zaujať vodcovské postavenie v hre /byť vodcom, vedúcim hry, byť prvým hráčom, rozhodcom.../, ako deti zo skupiny intaktných. Táto hypotéza sa nám nepotvrdila.

V hypotéze č. 4

Sme predpokladali, že deti zo skupiny intaktných sú skôr a rýchlejšie pripravené pre hru, jej pravidlá sú ochotnejšie dôslednejšie a presnejšie dodržiavať a ich záujem bude pretrvávajúť až do ukončenia hry. U detí s ADHD

sme uvedené nepredpokladali. Hypotéza sa potvrdila, čoho dôkazom je percentuálne vyhodnotenie položených otázok.

V hypotéze č. 5

sme predpokladali, že u detí s ADHD bude predmetom väčšieho záujmu v rámci tvorivostných aktivít v čase mimo vyučovania /divadlo, pantomíma a tanec/, pred tvorivostnými aktivitami. Uvedená hypotéza sa nám potvrdila v plnom rozsahu.

11. Odporúčania pre prax

Na základe uvedených zistení pri danom prieskume a po analýze získaných výsledkov navrhujeme nasledovné opatrenia:

- systematické vzdelávanie sa pedagógov a vychovávateľov vo svojom profesnom odbore, ako aj v odbore špeciálna pedagogika. Získavať tak nové informácie o prístupe a práci s deťmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami,
- hľadať nové metódy, formy a postupy práce s deťmi /intaktnými, ale aj s deťmi so špeciálnymi, výchovno-vzdelávacími potrebami - ADHD a inými/ v čase mimo vyučovania v práci školských klubov detí a ponúkať im zaujímavé a netradičné aktivity, hry a podujatia,
- zvýšiť komunikáciu pedagógov a vychovávateľov s rodičmi detí a informovať ich o problematike využívania voľného času ich detí v čase mimo vyučovania, o možnostiach, ktoré ponúka škola v rámci širokej ponuky voľnočasových aktivít pre deti v čase ich osobného voľna,
- vhodnou formou ponúknuť doporučená pre rodičov, aby sa snažili viac osobnostne vstúpiť do sveta hier svojich detí, hrať sa s nimi, tvoriť, venovať im svoju pozornosť, priazeň, záujem a viac času v tejto oblasti,
- vhodnou a zaujímavou formou viac spopularizovať a spropagovať spoločenské hry, hry s hračkami a vedomostné hry, ktoré u detí v rámci ich záujmu o ne upadajú a hrávajú sa ich čoraz menej i napriek tomu, že sú pre ne určite obohacujúce. Úlohou pedagógov a vychovávateľov je zatriktívniť túto skupinu hier, aby bola pre deti viac prítiažlivou, čím

by sme sa vyhli obmedzenému záujmu našich detí len o určitý typ hier tak, ako to pozorujeme doteraz,

- preklenúť a odstrániť prípadné možné profesionálne a osobnostné bariéry pedagógov a vychovávateľov a snažiť sa viac priblížiť deťom aj priamo v procese hry a považovať nad možnosťami viac sa zapájať a včleňovať do hier v spoločnosti detí. Ísť im tak osobným príkladom a vytvárať vzájomné úprimné vzťahy plné dôvery, otvorenosti a spolupatričnosti,
- napriek tomu, že nám prieskum ukázal, ako rady chodia deti do školského klubu detí v čase mimo vyučovania je dôležité, aby pedagógovia a vychovatelia i naďalej udržiavali pozitívnu mieru ich záujmu o aktivity v školskom klube detí, vytvárali im i naďalej vhodné, motivujúce, tvorivé prostredie, upevňovali sociálne vzťahy v skupine a nabádali ich k dosahovaniu čo najlepších osobných výkonov,
- v dnešnej dobe, kedy je integrácia detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami už prirodzenou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu je dôležitou úlohou pedagógov a vychovávateľov vhodným spôsobom informovať a motivovať intaktných žiakov k pozitívnemu prijatiu integrovaných žiakov do triednej komunity detí a dodržiavať ústretové pravidlá správania sa v skupine.

ZÁVER

Cieľom tvorivo - humanistickej výchovy je, aby sa tvorivosť a hra stali zmyslom života každého človeka a toho mladého zvlášť. Aby bola prostriedkom, pomocou ktorého sa človek celý život snaží permanentne dosahovať svoju sebaaktualizáciu.

Táto práca ponúka pedagógom, vychovávateľom, rodičom a všetkým tým, ktorí sa denne stretávajú s deťmi v akejkoľvek pozícii a pri akejkoľvek činnosti informácie, skúsenosti, námety, podnety a nápady, ako k nim pristupovať, ako im pomáhať a podporovať, ako sa s nimi hrať a tvoriť, aj keď sú v komunite intaktných detí aj deti s ADHD /porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou/. Ponúka celistvý pohľad na vnímanie hry a tvorivosti intaktných aj integrovaných žiakov. Práca odкрýva odpovede na veľa otázok týkajúcich sa práce s nielen intaktnými žiakmi, posúva všeobecné vedomosti v tejto oblasti o krôčik ďalej.

Práca je zdrojom informácií, ako vnímať dieťa s poruchou pozornosti a správania, ako správne k nemu pristupovať, ako ho viesť a pomáhať mu.

Tvorivosť v modeli tvorivo- humanistickej výchovy reprezentuje kognitívny rozmer rozvíjania človeka. Dimenzia humanizmu reprezentuje nonkognitívny rozmer rozvíjania osobnosti i keď obidve dimenzie sa navzájom dopĺňajú a sú prepojené.

Tvorivosť na strane mimopoznávacích funkcií osobnosti predstavuje tvorivý štýl života. V konečnom dôsledku obidve dimenzie- kognitívna aj nonkognitívna – tvoria spolu jednotu, spájajú sa do jedného prúdu života, tvoria rozhodujúce zázemie pre kvalitný život. Model vyjadruje napodobneninu zovšeobecných skutočností, to znamená, že umožňuje aplikáciu v rozmanitých situáciách rozvoja človeka, či je to napríklad v práci, alebo pri učení, vo voľnom čase a neskôr v manželstve, v rodine.

V tomto zmysle sú hra a tvorivosť univerzálnym modelom pre deti mladšieho školského veku, pre deti nadané, problémové, postihnuté,

pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ako v školskom klube detí realizovať svoje predstavy a túžby, ako sa prezentovať, ako byť aktívny, ako dokázať spoznať svoje možnosti a osobnostné mantinely.

V konečnom dôsledku je aj modelom na rozvíjanie tvorivosti a humanizmu pedagóga- učiteľa a vychovávateľa, ktorý s deťmi pracuje. Pre podporu tvorivosti u detí je dôležité, že posudzovateľom originality a hodnoty je práve pedagóg. On je tým významným odborníkom, ktorý na základe svojho hodnotenia vytvára konkrétny obsah pojmu hodnota, tvorivosť.

Vymyslieť niečo nové, zásadne nové, sa nestáva často. Mnoho myšlienok zdanlivo prevratných už bolo formulovaných dávno v minulosti a inými ľuďmi. Ibaže sa na ne a na nich zabudlo. To isté sa stalo s Komenského ideou o škole hrou. Všetci sme tú ideu poznali, často citovali, len v skutočnosti sme sa ňou málo riadili. Idea bola jasná, stručná a výstižná, ako všetky geniálne idey. Našťastie takmer vždy, tak, ako sa na veľké myšlienky patrí, sa vždy v budúcnosti nájde niekto, kto ich znovuobjaví a opäť zviditeľní. Platí to aj o fenoméne hry a tvorivosti vo výchove a vzdelávaní.

Aj my by sme sa radi znovu vrátili k myšlienke, ktorá prekonala stáročia, ktorú nik doteraz nevyvrátil a ktorá je inšpirujúca pre súčasné i nasledovné generácie pedagógov a rodičov.

Naša spoločnosť by mala deti vychovávať tak, aby boli tvorivé, aby časom posunuli ľudské poznanie, dobro a krásu do dimenzií novej spoločnosti, ktorá svojou podstatou vytvorila a vytvára predpoklady na realizáciu týchto hodnôt.

Hra a tvorivosť sú pre dieťa, či je zdravé, alebo so zdravotným problémom darom, ktorý treba intenzívne vnímať a ďalej ho pozitívne rozvíjať. Hru a tvorivosť treba pestovať, obohacovať a využívať u detí čo najviac. Vyjadrovať cez ne lásku, vieru a nádej do ďalších radostných zajtrajškov.

Dnešné dieťa je tvorcom 21. storočia. Pozitívnym vplyvom na jeho sociálny rozvoj aspoň z časti zabezpečíme, že bude storočím ľudského

porozumenia a šťastia. Počas života sa nám stavajú do cesty rôzne problémové situácie, ktoré je potrebné riešiť.

Cieľom našej výchovy v škole ale i v čase mimo vyučovania v školskom klube detí je vychovať dieťa schopné slobodnej a tvorivej, ale súčasne zodpovednej a mravnej sebarealizácie, dieťa, ktoré sa do budúcnosti naučí byť aktívnym riešiteľom a nie iba manipulovateľným objektom. Najpriateľnejšie možnosti nám v tom poskytuje hra a tvorivosť, ktoré sú súčasťou tohto prístupu vo výchove a vzdelávaní intaktných žiakov, ale aj žiakov integrovaných so špeciálnymi, výchovno-vzdelávacími potrebami.

Deti sa učia priamym prežívaním, čo má vplyv na ich sociálny rozvoj, fantáziu, prosociálne vzťahy a zručnostné kompetencie. Pri hre a tvorivosti sa učia spoznávať svoju hodnotu. Pre intaktné deti je táto cesta ľahká a zaujímavá. Deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami potrebujú na tejto ceste správne, profesionálne, odborné vedenie skúseného pedagóga, ktorý mu pomôže správne sa zorientovať, dokáže ho trpezlivo a s láskou viesť, pomáhať mu pri rozhodnutiach, usmerňovať jeho spávanie, trpezlivo viesť jeho kroky, učí ho usmerňovať pozornosť, správne vnímať relaxáciu.

Dieťa je smädné po poznatkoch, ktoré sme mu prostredníctvom hry a tvorivosti schopní ponúknuť.

Buďme i my smädní po nových pedagogických poznatkoch, aby sme ako erudovaní sprievodcovia otvárali deťom dvere do nového, veľkého, zaujímavého, pre ne ešte neznámeho sveta!

Pre plnohodnotný život zdravého dieťaťa aj dieťaťa s akýmkoľvek zdravotným problémom je dôležité zažiť úspech! Preto je na nás, rodičoch, pedagógoch, organizátoroch voľného času detí, aby sme im ponúkli a dali zažiť túto príležitosť v plnom rozsahu.

Dajme túto príležitosť všetkým deťom. Tým, ktorým dal osud do vienka zdravie a bezproblémové detstvo, no zvlášť venujme svoju pozornosť a ústretovosť deťom, ktoré ju výnimočne potrebujú. Tým, ku ktorým osud nebol taký štedrý. Tým, ktoré sú tu preto, aby sme sa v ich prítomnosti viac naučili, aby sme sa stali lepšími, ľudskejšími. Tým deťom, ktoré na ceste

životom musia kráčať po pomyslených schodíkoch náročnejšie, s vynaložením väčšieho úsilia, ktorým sa kráča životom ťažšie a musia si poradiť s rôznymi druhmi obmedzenia, s rôznymi handicapmi, zdravotnými prekážkami.

•

***„Tvorivá práca a hra je láska, ktorú robíme viditeľnou!
Učme sa hrať a tvoriť, učme deti hrať sa a tvoriť,
učme sa ako deti učiť sa hrať a tvoriť!“***

Eva Veber

ZOZNAM POUŽITEJ LITERTÚRY

BAKOŠOVÁ, E., MRVOVÁ, A.: Súzvuky tvorivosti I., II. Bratislava: Národné svetové centrum 1 995. ISBN80- 7121- 085- 0.

BLÁHOVÁ, K.: Uvedení do systému školní dramatiky. Praha: Ipos 1996. ISBN23- 6321-966-3.

BRHELOVÁ, V.: Návrh koncepcie rozvoja výchovy a vzdelávania v SR pre školské výchovné zariadenia. Vychovávateľ: časopis pedagógov , 2000, roč. XLIV, č.9-10. INDEX 498 20.

DACEY, S., LENNON, H.: Kreativita. Souhra biologických, psychologických a sociálných faktorů. Praha: Grada Publishing, 2000, ISBN 80-7169-903- .

DOUŠKOVÁ, A.: Naša škola - odborný metodický časopis pre učiteľov č. 1. Bratislava: Pamiko spol. s. r. o. 2000. ISBN 1335- 2733.

ĎURIČ, L., BRATSKÁ, M.: Pedagogická psychológia. Bratislava: SPN 1997. ISBN80-08-02498.

FISCHER, S., ŠKODA, J.: Speciální pedagogika. Praha: Triton,2008. ISBN 978-80-7387-014.

FULOPOVÁ, E., ZELINOVÁ, M.: Hry na rozvoj osobnosti dieťaťa. Bratislava: SPN - Mladé letá, s.r.o. 2003. ISBN80-10-00002-7.

GRABBETOVÁ, R. : Hrajme sa spolu. Bratislava: Mladé letá, s.r.o., 1999. ISBN 80-06-00963-5.

KEMPOVÁ, J.: Hrajme sa s predškólákmi. Praha: Ottovo nakladatelství, 2004. ISBN 80-7360-011-6.

KOHLOVÁ, M.: 200 výtvarných činností. Praha: Portál, 2 008. ISBN 978-80-7367-435-9.

KOPASOVÁ, D.: Dieťa a hračky. In: Predškolská výchova, 1 990/ č. 2. ISSN 0032- 7220.

MAZAL, F.: Vychovávateľ, č. 6, ročník XLV. Bratislava: EDUCATIO, 2001. ISSN 0139-6919.

NADEAU, M.: Relaxační hry s dětmi. Praha: Portál, s. r. o., 2003. ISBN 978-80-7367896-8.

NĚMEC, J.: S hrou na cestě k tvořivosti. Poznámky k rozvoji tvořivosti žáku. Brno: Paido, 2000, ISBN 80- 315-014-X.

ZELINA, M. : Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa. Bratislava: Iris, 1996. ISBN 80-9670-124-6.

ZELINA, M., JAŠSOVÁ E.: Tvorivosť - piata dimenzia. Bratislava: Smena 1984. ISBN 80- 647-213-8.

ZELINOVÁ, M. : Hry pro rozvoj emocí a komunikace. Praha: Portál, s. r. o. 2 007. ISBN 80-80-7367-197-6.

ZELINOVÁ, M., ZELINA, M. : Osobnosť a práca tvorivého učiteľa v systéme tvorivo - humanistickej výchovy. Bratislava - Metodické centrum mesta Bratislava 1997. ISBN 80-8965-457-6.

ZELINOVÁ, M., ZELINA, M. : Tvorivý učiteľ. Bratislava - Metodické centrum mesta Bratislava 1997. ISBN 80-6698-356-6.

ZEMANOVÁ, N. a kol.: Dotyky s dramatickou výchovou. Bratislava: Iuventa 1993. ISBN 80-4789- 886-6.

PASTERÁKOVÁ, L.: Naša škola- odborný časopis pre učiteľov č.8. Bratislava: Pamiko spol. s. r. o. 2005/2006. ISBN 1335-2733.

PATOČKA, J.: Platón. Praha: SPN, 1992. ISBN 80-5568-889-8.

PÁVKOVÁ, J.: Školní družina. 1. vyd. Praha s.r.o., 1 999 .ISBN 80-7178-295-5.

PILKOVÁ, S.: Hráme sa pre radosť. Bratislava: Smena 1987, HSP 073-096-87.

PORTANNOVÁ, R.: Hry pro tvořivé myšlení. Praha: Portál 2 004, ISBN 80-7178-876-7.

PRUCHA, J. a i.: Pedagogický slovník. Praha: Portál 2003. ISBN80-7178-772-8.

PODHÁJECKÁ, M. a kol.: Edukačnými hrami poznávame svet. Prešov: Prešovská univerzita, Pedagogická fakulta 2006. I. vydanie. ISBN 80-8068-514-2.

PODHÁJECKÁ, M., GMITROVÁ, V.: Evaluácia hry v edukačnom procese materskej školy. In: Pedagogická evaluace. Sborník konference. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity 2006. ISBN 807368-272-9.

PORTMANOVÁ, R.: Hry pro tvořivé myšlení. Praha: Portál 2004. ISBN80-7178-876-7.

ROVNÝ M.,KABÁČOVÁ B., GRANEC K.: Pohybové hry detí predškolského veku. Bratislava: SPN 1986. 67-301-86.

SILLAMY, N.: Psychologický slovník. Olomouc: univerzita Palackého v Olomouci 2011. ISBN 80-244-0249-1.

ŠČIBRANYIOVÁ, H.: Podmienky na hru. Predškolská výchova. Bratislava: Smena 1991. ISBN- 0-4578-465-7.

ŠIMKOVÁ, M.: Naša škola - odborný metodický časopis pre učiteľov č.3. Bratislava: Pamiko spol. s.r.o. 2008. ISSN 1335-2733.

ŠIMOVÁ, G.: Tvorivé dieťa predškolského veku. Prešov: Rokus s.r.o. 2001 ISBN80-89055-11-7.

ŠTEFKOVÁ, M.: Príloha Dobrej školy. III. ročník. Bratislava. EXAM testing, spol. s.r.o. 2012. ISSN 1338-0338.

VÁGNER, I. : Svět postmoderních her. Jinočany: H & H 1995. ISBN80-4547-985-7.

VYGOTSKIJ, L.S.: Psychologie myšlení a řeči. Praha: Portál 2004. ISBN 80-7178-943-7.

ZAPLETAL, M.: Velká encyklopedie her. 2. vydanie naklad. Leprez, 1996. ISBN 80-901826-9- .

ZVOLSKÝ, P.: Speciální psychiatrie. Praha: Karolinum 2001. ISBN-80-8997-121-1.

Zoznam príloh:

TVORIVOSŤ:

Príloha A - Jarný strom.....	I
Jarná tvorivá dielňa	
Príloha B - Slniečko s prstovými farbami.....	II
Šarkan Október	
Príloha C - Jesenná tvorivá dielňa.....	III
Príloha D - Zaváraniny	IV
Kukuričníci	
Príloha E - Čajové šálky.....	V
Schow pre dve ruky	
Príloha F - Maľovanie snehuliaci.....	VI
Príloha G - Papierové stromčeky	VII
Alobalové hviezdy	

HRY:

Príloha A1 - Zázraky s Lega.....	VIII
Hrám sa, hráš sa, hráme sa	
Príloha B1 - Športové randezvous.....	IX
Príloha C1 - Športovo - zábavné hry.....	X
Príloha D1 - Mikulášska párty	XI
Hra na Vianočnú rozprávku	
Príloha E1 - Z rozprávky do rozprávky.....	XII
Príloha F1 - Ovocníčkova party.....	XIII
S kamarátkou loptou	
Príloha G 1 - Vynášanie Moreny s pesničkou.....	XIV
Spanie v škole	
Príloha H - Dotazník.....	XV

I

Príloha A-

Jarný strom

Jarná tvorivá dielňa

I

Šarkan Október

Kukuričníci

Príloha E-

Čajové šálky

Schow pre dve ruky

V

Alobalové hviezdy

Hrám sa, hráš sa, hráme sa

X

Hra na Vianočnú rozprávku

S kamarátkou loptou

Spanie v škole

Príloha H

Dotazník

Milá žiačka, milý žiak, pani vychovávateľka, učiteľka Ti vysvetlila a povedala presné informácie k vypísaniu tohto dotazníka. Prosím, vypíš ho pravdivo, podľa svojho názoru, uváženia a predstáv. Pozorne si prečítaj jednotlivé otázky a zakrúžkuj len tie odpovede s ktorými súhlasíš a sú pre Teba pravdivé a blízke.

Som: a/ chlapec   b/ dievča
Mám: a/ 8 rokov   b/ 9 rokov

Uveď názov školy, ktorú navštevuješ.....

Uveď triedu do ktorej chodíš.....

1/ Príležitosť hrať sa /všeobecne, nielen v školskom klube/ mám:

- a/ vždy /každý deň/
- b/ veľmi často
- b/ často
- c/ niekedy

2/ V školskom klube sa hrávame:

- a/ vždy /každý deň/
- b/ veľmi často
- c/ často
- d/ niekedy
- e/ mohli by sme sa hrať aj častejšie

3/ Najradšej sa hrávam:

- a/ keď som sám
- b/ s niekým vo dvojici
- c/ v skupine detí, kde je nás viac

4/ Najčastejšie sa hrávam:

- a/ sám
- b/ so súrodencom
- c/ s rodičmi
- d/ s kamarátmi
- e/ s vychovávateľkou, učiteľkou

5/ Pri hre v školskom klube uprednostňujem:

- a/ športové hry
- b/ pohybové hry /Na remeselníkov, pantomíma.../
- c/ spoločenské hry /Človeče, Mikádo.../
- d/ tanečné hry pri hudbe
- e/ hry s hračkami
- f/ vedomostné hry, hádanky

6/ Najradšej sa hrám:

- a/ na ihrisku
- b/ v telocvični
- c/ v triede
- d/ doma
- e/ vonku

7/ V školskom klube sa hrávame hry aj podľa ročných období. Vonku sa najradšej hrám:

- a/ jarne hry v prírode, na ihrisku
- b/ hry v lete, na ihrisku, vo vode
- c/ zimné hry

8/ Pri hrách s kamarátmi sa zväčša správam:

- a/ kamarátsky s dobrou náladou
- b/ pokojne, normálne
- c/ často sa na nich hnevám

9/ Keď si mám možnosť vybrať, vyberiem si:

- a/ spoločenskú hru /Pexeso, Človeče.../ s kamarátmi
- b/ domino, skladačka- hrám sám
- c/ stavebnica, Lego- keď stavajú viacerí

10/ Zorad' hry podľa Tvojho záujmu, ktorým dávaš prednosť. Označ ich podľa poradia obľúbenosti 1 - 4/:

č.: .....
Počítačové hry   Didaktické hry   Tvorivostné hry   Omaľovánky
s dopĺňovačkou

11/ Keby som si mohla vybrať, navštevoval-a by som krúžok kde sa hrá a tvorí:

- a/ divadelný
- b/ pantomíma
- c/ tanečný
- d/ hudobný

12/ Pri spoločných hrách v skupine by som chcel-a byť vodca, vedúci hry, šéf:

- a/ vždy
- b/ často
- c/ málokedy- niekedy
- d/ nikdy

13/ Keď nie som pri hre vodca, vedúci hry, šéf, tak som sklamaná-ý a trápí ma to:

- a/ vždy
- b/ často
- c/ málokedy- niekedy
- d/ nikdy

14/ Keď začnem hru s kamarátmi, tak sa ju vydržím hrať až do jej konca:

- a/ vždy
- b/ takmer vždy
- c/ často
- d/ málokedy- niekedy
- e/ nikdy

15/ Oznamované, dohodnuté a určené pravidlá hry dodržiavam:

- a/ vždy
- b/ takmer vždy
- c/ často
- e/ málokedy- niekedy
- e/ nikdy

16/ Keď máme tvorivostné aktivity, tak s farbami, papierom, nožnicami a lepidlom robím:

- a/ veľmi rád-a, baví ma to
- b/ zväčša rád-a
- c/ takéto činnosti má bavia málokedy
- d/ nerád-a

17/ Pri rôznych tvorivostných aktivitách mám rád-a keď niečo zhotovím, tak:

- a/ práce, ktoré sú len mojim výtvorom, nie sú súčasťou skupinovej práce
- b/ je moja práce- výtvor aj súčasťou skupinovej práce

18/ So svojimi rodičmi sa hrávam , alebo tvorím:

- a/ veľmi často
- b/ často
- c/ menej často
- d/ málokedy- niekedy
- e/ nikdy

19/ Pani vychovateľka sa s nami hráva, alebo tvorí:

- a/ veľmi často
- b/ často
- c/ menej často
- d/ málokedy- niekedy
- e/ nikdy
- f/ mohla by sa viac

20/ Do školského klubu, kde sa hrávame, alebo tvoríme chodím:

- a/ veľmi rád-a
- b/ rád-a
- c/ len keď musím
- d/ nerád-a

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Bc. Eva Veber

Obor: Špeciálna pedagogika - učiteľstvo

Forma štúdia: kombinovaná - externá

Názov práce: Hra a tvorivosť, ako súčasť výchovy intaktných žiakov a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v školskom klube detí

Rok: 2012

Počet strán textu bez príloh: 111

Celkový počet strán príloh: 18

Počet titulov slovenskej literatúry a prameňov: 25

Počet titulov zahraničnej literatúry a prameňov: 15

Vedúci práce: Doc. PhDr. Kornel Čajka, CSc.